

Onze Taal. Jaargang 6

bron

Onze Taal. Jaargang 6. Genootschap Onze Taal, Amsterdam 1937

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_taa014193701_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

[Nummer 1]

Uitwisseling.

Wij zijn er aan gewoon geraakt te vernemen, dat wij Nederlanders veel en gaarne barbarismen bezigen, vooral afkomstig uit de Hoogduitsche taal. Bij het drukke handelsverkeer tusschen Nederland en Duitschland, dat gepaard gaat met een innig schriftelijk en persoonlijk contact, is het begrijpelijk, dat men er gemakkelijk toe komt vreemde idiomen te bezigen, vooral wanneer men door gemakzucht gedreven, den weg van den geringsten taalkundigen weerstand volgt. De onderlinge internationale briefwisseling, die voor ons Nederlanders bijna steeds in de vreemde taal moet geschieden, geeft er aanleiding toe, dat de gelezen uitdrukkingen vaak klakkeloos worden vertaald, zonder dat het Nederlandsche idioom wordt gerespecteerd. Omgekeerd wordt in de vreemde (Duitsche) taal even klakkeloos het Nederlandsche woord, of de Nederlandsche uitdrukking, letterlijk vertaald en deze vertalingen worden b.v. door de Duitschers wel eens gaarne overgenomen, omdat zij ten overvloede een verrijking der Duitsche taal wenschen te bevorderen. Er komt nog bij, dat de Duitschers voor vreemde woorden, waarvoor geen Duitsch woord bestaat, gaarne een nieuw Duitsch woord maken en daarvoor in de leer gaan bij hun Germaansche bureu. Onze taal heeft reeds een groot contingent nieuwe Duitsche woorden geleverd. Dertig jaren geleden, toen wij reeds een uitgebreide vocabulaire aan woorden voor de meetkunde bezaten, terwijl in het Duitsch daarvoor de Latijnsche of Grieksche woorden werden gebezigd, begon Duitschland zijn taalreiniging met behulp van het Hollandsch. Ik geef hier eenige voorbeelden:

De 'straal' van een cirkel heette 'Radius', nu 'Strahl', 'afmeting' was 'Dimension', en is nu geworden 'Abmessung', 'omtrek' was 'Peripherie', nu 'Umfang'. Het vroeger ongebruikelijke woord 'Abstand' voor 'Entfernung' is nu standaardwoord geworden. Op ander gebied zijn intusschen 'Duitsch' geworden: Schauburg, Standbild (inplaats van Denkmal). Belang, belangreich zijn 'Interesse' en 'interessant' opgevolgd. De oorlogstijd deed 'Laufgraben' inplaats en naast 'Schützengraben' het levenslicht zien. Zelfs het woord 'kören' voor ons 'keuren' zag ik verschijnen, doch dit gelukkig weer verdwijnen. 'Auf der Höhe' kan tegenwoordig een Duitscher ook zijn, alsook 'auf dem Laufenden' = au courant.

Verder maakt hij tegenwoordig een 'Absprache', waar hij vroeger een 'Verabredung' maakte. Hij sprak vroeger van een 'Anhängewagen' wanneer hij in den tweeden wagen van een tram ging zitten: nu spreekt hij van 'Beiwagen', terwijl wij hier niet meer in den 'bijwagen' gaan zitten, maar in den 'Aanhangwagen'. Bij de electricatie van de Spoorwegen wordt ook een 'Bovenleiding' (voor den stroomtoevoer) gemaakt; deze heette vroeger 'Fahrleitung', nu echter 'Oberleitung'. 'Unterstellen' heeft de plaats van 'Voraussetzen' ingenomen, 'Einzelteile' het officiële woord voor 'onderdeelen' heeft ten deele plaats gemaakt voor 'Unterteile'. Een 'tractor' heeft den Nederlandsch klinkenden naam gekregen 'Trecker'.

V.

Wanneer de Duitschers, zooals nu blijkt, voor begrippen, voor welke zij geen woorden bezitten, Duitsche woorden maken en daarbij worden geleid door een streven naar 'verrijking van de taal', doen zij een goed en nuttig werk en mag er stellig niet van hen gezegd worden dat zij 'barbarismen' ('h o l l a n d i s m e n') bezigen. Eerst als de Duitschers zouden doen wat wij helaas naar het schijnt niet kunnen laten en

woorden zouden vormen, aan een vreemde taal ontleend, maar strijdig met de wetten van de eigen taal, dan zouden zij de blaam verdienen van welke wij ons moeilijk kunnen zuiveren.

Maar dáárvoor zijn zij blijkbaar te verstandig... En te zelfbewust!

De zuiverheid der journalistieke taal.

Er worden somtijds in ons blad harde noten gekraakt over het taalbederf bij onze journalisten. Met te grooter voldoening mogen wij thans melding maken van de waardeering voor ons streven, die gebleken is uit de toetreding tot ons Genootschap van het Algemeen Nederlandsch Persbureau 'A.N.P.'.

De Directie van dit Persbureau heeft er zich rekenschap van gegeven dat taalfouten dikwijls besmettelijk zijn, - dat schrijvers, die dagelijks elkanders producten lezen, ongemerkt elkanders eigenaardigheden overnemen en dat zodoende binnen een gesloten groep, zooals een redactie er een is, bepaalde fouten tot vaste gewoonte kunnen worden.

Dit overwegende heeft de directie aan drie redacteuren, tot verschillende afdelingen van het bureau behoorend, opgedragen na te gaan, welke fouten tegen de Nederlandsche taal op de kopij van het A.N.P. min of meer geregeld voorkomen. Deze drie redacteuren hebben daarna een rapport samengesteld omtrent hunne bevindingen en den titel van dit stuk hebben wij hierboven afgeschreven. Het rapport is vergezeld van eenige bijvoegsels, waar de schrijvers meer dan eens naar verwijzen; tot deze bijvoegsels behoort ons maandblad. De commissie zegt daarvan:

'Allereerst behoort te worden geprezen het tijdschrift "Onze Taal". Dit is de minst volledige bron onder de "bijvoegsels", doch de meest gezaghebbende. Wij allen (dus de medewerkers aan het A.N.P. - Red.) hebben het recht (via den secretaris van de Taalcommissie) vragen aan den Raad van Deskundigen van het Genootschap "Onze Taal" voor te leggen. Mochten de ongeloofigen onder ons niet genoeg hebben aan het gezag der Taalcommissie (van het A.N.P. - Red.), dan hebben dezen dus steeds een appèl. Wat echter de Raad van Deskundigen eenmaal zal hebben beslist, moet worden aanvaard. Niemand onzer heeft het recht zijn eigen oordeel boven dat van den Raad te stellen.'

Ook het boekje 'Taalzuivering' van het Algemeen Nederlandsch Verbond behoort tot de bijvoegsels van het rapport en de schrijvers achten de lijst van germanismen, in dit boekje voorkomende, van belang, omdat in deze lijst o.m. zijn opgenomen de door 'Onze Taal' officieel gebrandmerkte woorden.

Allen die weten welk groot veld in de Nederlandsche journalistiek door het A.N.P. wordt bestreken, zullen zich, met ons, verheugen over de opvattingen van welke het Persbureau blijk geeft.

'Er is dan toch nog hart voor Nederlands taal onder Nederlands volk'!

Nog eens: sterke praefixen.

Uit 'Muttersprache' zien wij dat men zich in Duitschland ook met dit vraagstuk bezig houdt. Een inzender wijst in dat blad op een vroeger artikel van andere zijde, waarin reeds het veelvuldige onnoodig gebruik van het voorvoegsel ab- gehemeld werd ('Hier werden Kuchen abgebacken', 'ein Kraftwagen wird abgeschmiert, abgebremst', 'ein Motor wird abgedrosselt', 'Knöpfe (aan een costuum) werden abgenäht', enz. enz.) en hij merkt op dat het misbruik der onnoodige of verkeerde voorvoegsels veel verder

reikt dan men uit deze voorbeelden misschien zou opmaken. Men kan - oordeelt deze inzender in Muttersprache - hier spreken van 'woordkanker', omdat men ook hier te doen heeft met ziekelijke woekeringen!

Als verdere voorbeelden van het misbruik van ab- noemt inzender: abstützen, absenken, absinken, abplastern, abschätzen, ableichtern, abbergen, abbeugen, abtöten, abschlachten, abkochen, abdichten, abschützen, ablöschen, abändern, abschmelzen, abheilen, abkalben. Alsof, zegt hij, al deze woorden ook zonder voorvoegsel niet sterk genoeg zouden zijn om het begrip uit te drukken. Maar ook met andere voorvoegsels wordt de 'Unfug' bedreven. Met a u s : auskopieren, auswässern, ausfällen (uit chemische oplossingen!), ausdeuten, ausleeren, aussegnen (van lijken), ausrichten, auszählen, auswiegen, ausmünden, enz. Met a u f : auflockern, auffinden, aufgliedern, aufspalten, aufladen (van accumulatoren), aufbringen (ein Opfer-), aufstauen, aufzeigen. Met verschillende andere voorvoegsels: anliefern, anmahnen, ankaufen, anmieten, ansteigen (v.e. thermometer), befüllen, beheizen, einfärben, einsparen, einstutzen, überprüfen, verlegen,^{*)} verstempeln, wegwerfen (v.e. anker), zuwarten. Ook zelfst. nw. krijgen dikwijls onnoodig zulk een aanhangsel: Anmahnung, Anrecht, Anschreiben, Auflager, Auswirkung, Rückantwort en dgl.

Ook deze stem uit Duitschland verzet zich niet tegen het gebruik van voorvoegsels, die moeten dienen om het begrip, uitgedrukt door het stamwoord, te wijzigen (b.v. te versterken) en hij aanvaardt b.v. 'abschlachten' (alle Gefangenen sind abgeschlachtet) en 'ausrichten' (die Kompanie ist gut ausgerichtet) - maar ook hij strijdt tegen het bezigen van deze aanhangsels, waar zij geen nut hebben.

*) Deze inz. vertelt van een incident met den electriche monteur die een kabel 'verlegt' had. De heer Van de Well gaf, toen een N e d e r l a n d s c h e monteur hem met de mededeeling aan kwam, dat hij een kabel 'verlegd' had, den man een reprimande, omdat hij geen kabels mocht 'verleggen' (= verkeerd leggen). De D u i t s c h e monteur kreeg den wind van voren, omdat hij geen kabels mocht 'verlegen' (= zoek maken). Beiden, de Duitsche zoowel als de Nederlandsche monteur, bedoelde echter niets anders te zeggen, dan dat zij een kabel g e l e g d hadden!

Felix Schwertfeger - de bekende talenkenner - schreef ons vroeger eens dat hij voorvoegsels als a b- gevoelt 'als abschliessend, als den Ausdruck einer vollendeten Anschauungsform'. En hij vergelijkt b.v.: 'ich erbaute ein Haus' met 'ich baute ein Haus' (Russisch: 'ja postróil dom' en 'ja stróil dom'); in 'erbauen', zegt hij, liegt der Sinn 'fertigbauen'.

'Ein solcher Unterschied zwischen vollendeter und unvollendeter Form (oft ähnlich dem zwischen Perfekt und Imperfekt in den romanischen Sprachen) ist noch im Slavischen erhalten. Wer sich je mit dem Russischen beschäftigt hat kennt die Wichtigkeit, die dieser Unterschied in dieser Sprache hat. So steht neben vollendetem poniátj: unvollendetes ponimátj (verstehen), neben vollendetem napisátj: unvollendetes pisátj (schreiben).'

Maar ook Schwertfeger geeft toe dat, bij het gebruik hunner voorvoegsels, vele Duitschers dit onderscheid niet in het oog houden.

Ook Prof. Karl Scheffler - van wiens overlijden wij in ons vorige nummer helaas moesten berichten - is, nadat hij eerst eenige voorbeelden van het j u i s t e gebruik van het voorvoegsel a b heeft gegeven, van oordeel dat "in andern Fällen mit der Vorsilbe Missbrauch (wird) getrieben. Das gilt z.B. von "abändern", "abmildern", "absinken". Auch von "nachprüfen" (wenn noch gar keine Prüfung vorangegangen ist). Auch "aufzeigen" statt des einfachen "zeigen" ist jetzt "grosse Mode".'

En hij voegt er aan toe: 'Sie haben natürlich das Recht, gegen a f z w a k k e n usw. aufzutreten und das echt niederländische v e r z w a k k e n zu verteidigen'.

Regeeringstaal.

Ons lid, Dr. H. Burger, is van meening, dat wij de Regeering te veel de hand boven het hoofd gehouden hebben.

"Wat zegt U", vraagt dit lid, "van onderstaande zinnen uit de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer inzake de begroting van Buitenlandsche Zaken? (aldus weergegeven in het Hdbl. Ochtendbl. 24 Nov. '36).

"Ontkend zal toch niet kunnen worden, dat, na de ervaringen in het Italiaansch-Abessinisch conflict opgedaan, het vertrouwen in de effectiviteit van de in het volkenbondverdrag beoogde sanctiemaatregelen, bij een zooveel lacunes vertoonenden Volkenbond als thans het geval is, zeer ernstig heeft geleden."

"Het was dan ook te verwachten, dat, nadat reeds in 1921 de Assemblée resoluties in die richting had aanvaard, de ervaring bij de toepassing der sancties in dat conflict opgedaan, tot een verder voortschrijden op den weg van aanpassing langs interpretatieven weg van de verplichtingen ex artikel 16 van het pact aan de realiteit zouden leiden."

Maakt het niet bijna den indruk alsof minister De Graeff den spot heeft willen drijven met Uwe verdediging van de Regeeringstaal?"

Wij hebben in ons artikel in het Novembernummer niet de stelling willen poneeren dat onze Regeeringstaal geheel vrij zou zijn van vergrijpen tegen de taal (op sommige bewoordingen van de laatste Troonrede is gerechte aanmerking gemaakt, daarentegen vestigde ons lid Mr. F.E.H. Groenman onlangs de aandacht op het verblijdende verschijnsel, dat eenige met name genoemde regeeringsstukken niet één enkelen

term bevatten, dien onze Raad van Deskundigen heeft afgekeurd!). Maar wij hebben er op willen wijzen dat wie in een glazen huis woont verstandig doet met matiging te betrachten bij het werpen met steenen.

‘Het is’, zoo wordt ons van geachte zijde gezegd, ‘inderdaad zot en dwaas, dat verschillende persorganen elkander op hun taalzonden wijzen in dikwijls zeer fantastische rubrieken’.

‘Maar’, zoo voegt deze schrijver er aan toe, ‘Onze Taal is toch ook een persorgaan en Uw artikelen zijn, bijv. in Uw nummer van November, toch ook leekepraatjes?’ Heel waar, - maar er is verschil. Onze artikelen zijn ‘leekepraatjes’, maar zij willen niet anders zijn; zij worden geschreven dóór en vóór leeken, en eischen geen gezag op. Wat de ‘pers’, schrijvende voor het groote publiek, doorgaans wèl doet. ‘Gezag’, bij Onze Taal, komt toe aan hetgeen haar Raad oordeelt en dàt gezag zal deze schrijver stellig, met ons, willen aanvaarden.

Overigens, wat in de hierboven gegeven citaten - afgezien dan van een enkele struikeling (‘als thans het geval is’ en den, misschien op een drukfout berustenden, verkeerden meervoudsvorm van het voorlaatste woord) - het meeste treft is, om een ministriëel woord te bezigen, ‘het langademige proza’. En hierover kan men verschillend oordeelen.

Men kan, met een lid van onzen Raad, het opdisschen van dezen moeilijk te verteren kost afkeuren en er een bewijs in zien dat vele wetten- en reglementenmakers hun taal niet kennen, maar men kan óók - en dan wéér gedekt door de meening van een lid van den Raad - van oordeel zijn dat deze zinsvorming behoort bij den ‘kanselarij’-stijl en daaruit niet gemist kan worden.

Wij, voor ons, zouden het niet betreuren wanneer, ook in Regeeringsstukken, bij het bezigen van deze overladen zinnen eenige beperking in acht werd genomen.

In Duitschland gaat men in dit opzicht tegenwoordig zéér ver; daar eischt men van ambtenaren dat zij zich, vóór alles, van ‘begriffsklare Sprache’ bedienen. Wij zouden hiervan sterk sprekende staaltjes kunnen geven; misschien vinden wij daar later nog eens gelegenheid toe.

Chemische termen.

In ons nummer van Juli 1936 hebben wij medegedeeld dat uit onze leden een commissie van scheikundigen gevormd is, die haar aandacht zou wijden aan de chemische terminologie.

Deze commissie is thans gereed gekomen met de eerste lijst van termen die zij heeft gemeend te moeten afkeuren en deze lijst is voorgelegd aan onzen Raad van Deskundigen die over de ter vervanging voorgestelde woorden advies heeft uitgebracht.

Wij hopen later gelegenheid te hebben eens iets van het werk van deze commissie te vertellen; thans willen wij er slechts van vermelden dat de lange samengestelde en samenkoppelde woorden die in de chemische terminologie zoo overvloedig voorkomen, in het bijzonder de aandacht van de commissie hebben gehad en veel bestrijding hebben ondervonden. Verscheidene leden van de commissie waren er voor deze lange samenstellingen en samen koppelingen te vermijden en daarvoor te bezigen eenvoudige omschrijvingen.

Een lid van onzen Raad heeft zich daarmee niet kunnen vereenigen en het oordeel van dit lid laten wij hier volgen.

‘De uiterste vrijheid tot samenstelling en samen koppeling moet den vakman in zijn v a k t a a l, vooral een vaktaal waar men gewend is met nog kortere ‘formules’ te werken, worden gegund. En zelfs in de a l g e m e e n e schrijf- en spreektaal moeten alle typen van w o o r d v o r m i n g aan de ‘analogie’ worden overgelaten. Het is niet speciaal een Duitse of Engelsche neiging, omslachtige omschrijvingen te v e r k o r t e n door a a n d u i d e n d e woordkoppeling of -afleiding.

Niet alleen ‘à bon entendeur’, ook ‘au spécialiste’ d e m i m o t suffit.

Crescendo...

Dan of als

- In de kwestie ‘meer dan’ of ‘meer als’ nemen wij - de Redactie - voor ons het standpunt in dat de eerste vorm de juiste is, maar dat de tweede thans bij zoovelen in gebruik is dat men deze een zeker recht op een plaats in onze taal niet mag ontzeggen.

Het lid van onzen Raad, dat in ons laatste nummer aan het woord was, oordeelde dat men ‘in bijna heel het Nederl. taalgebied’ m e e r a l s ‘met evenveel genoegen en r e c h t’ zegt als m e e r d a n.

Den schrijver van de rubriek ‘Nederlandsch Prosa’ in een van onze groote dagbladen gaat dit oordeel blijkbaar niet ver genoeg. Als hij in een boek, dat hij ter bespreking heeft ontvangen, den vorm m e e r d a n vindt, meent hij dien te moeten afkeuren en verbeteren in m e e r a l s!

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

Eerbiedigst

- Een dagblad laat den Minister van Waterstaat - bij de opening van de brug over den Moerdijk (Moerdijsche brug, zegt de krant) - H.M. een- en andermaal 'eerbiedigst' uitnoodigen de symbolische daad te willen verrichten...

Een lid van onzen Raad geeft in overweging dien fraaien staart maar weg te laten en eenvoudig te zeggen 'eerbiedig'. Dat is voor een N e d e r l a n d e r eerbiedig genoeg!

Mot-echt

- Een bekende chemische wasscherij adverteert dat zij alle haar ter reiniging gezonden artikelen op verzoek gratis 'mot-echt' maakt.

Wat beteekent dit 'mot-echt'? Het is blijkbaar gevormd naar hd. 'wasch-echt'. Bedoelt de wasscherij dat zij de artikelen t e g e n m o t b e s t a n d maakt, laat zij dit dan zeggen. Of anders, als het begrip dan bepaald in één woord moet worden uitgedrukt, maar spreken van 'motproef' (in navolging van het Anglicisme 'waterproef').

Trawler

- Een lid van onzen Raad merkt op:

“Trawler” en “treiler” zijn etymologisch g e h e e l v e r s c h i l l e n d e woorden, maar ik heb het nog al een gelukkige vondst gevonden (van wien? van de spraakmakende gemeente?) om daarvoor “treiler” te bezigen. Is het een “verbastering” van trawler(?), of een gelukkige toevallige, door e e n i g e overeenkomst ingegeven toepassing van een bestaand woord? Het zal nooit uit te maken zijn. Maar z e k e r is een “verhollandsching” van Engelsch “trawler” het visscherswoord “t r o l d e r” (b.v. te IJmuiden in gebruik). Als t r a w l e r “er uit moet”, en t r e i l e r te onjuist bevonden wordt, dan zou m.i. “t r o l d e r” moeten worden “ingevoerd”. “Korder” is eigenlijk het Nederlandsche woord; de trawl heet bij ons k o r (k o r r e), maar die woorden schijnen al lang door “trawl” en “trawler” vervangen.”

Voorrangsweg

- Met betrekking tot de opmerking van een van onze leden in ons vorige nummer ten aanzien van dit woord, zegt een lid van onzen Raad: “V o o r r a n g s w e g” zou men (zal men in de practijk misschien) verkorten tot vóórweg. Maar ook zonder dat is het een woord dat niet “verwerpelijk” is. Het woord “heirweg” zou wel aardig zijn. Het heeft alleen dit tegen, dat het alleen bij het schrijven en niet bij het spreken verschilt van “heerweg”, en een vorm als deze zal allicht in onzen “democratischen” tijd evenmin worden geduld als “h e e r r i j d e r s” in “luxe-auto's.” P.C. Hooft spelde zelfs “hayr” om duidelijk te zijn als hij “leger” en niet “heer” bedoelde; dus “heer der hayrscharen.”

De overladen zin.

Nu de Raad van Deskundigen - zegt het lid van ons Genootschap, wien dit onderwerp zoozeer ter harte gaat - heeft beslist dat de frommelstijl Nederlands is, zal bij verschillende leden de vraag rijzen: waar komt hij vandaan? Wie heeft hem het eerst gebezigd en in welke vorm?

Wij vinden hem niet in de Staten-vertaling, ofschoon deze veel houdt van Duitse termen ('overgezet' voor vertaald, 'de liefde van velen zal verkouden' voor verkoelen, 'uitgenomen deze banden' voor uitgezonderd deze boeien).

Wij vinden in het Engels: 'these never to be forgotten events'. Maar het Engels *v e r b u i g t* zijn bijvoegelijke naamwoorden niet. Het zet dikwijls een groep woorden vóór een zelfstandig naamwoord en maakt dan de gehele groep tot één bijvoegelijk naamwoord, zoals in: 'such out of the way places', 'this is a sort of whitish stuff'.

Wij vinden in het Duits: 'die abzuraufe n den Äste', blijkbaar een overoude vorm, nagenoeg gelijk aan het Latijnse gerundivum ('rami abrump e n d i').

Wij vinden in het Frans in deze betekenis, evenals in het Nederlands, een onbepaalde wijs in de bedrijvende vorm: 'le parlement à élire par la masse', maar nooit de rangschikking van de frommelstijl.

Zou het Nederlands misschien dit gebruik van de onbepaalde wijs hebben ontleend aan het Frans (het parlement, door de menigte te verkiezen) en de frommelstijl aan het Duits (het door de menigte te verkiezen parlement)?

Het A.N.P. vraagt...

Wij kunnen ons denken, schrijft het A.N.P., dat U bezwaar heeft tegen een zin als: 'Het reddingwezen aan de Noordhollandsche kust is verrijkt met een nieuwe motorstrandreddingboot'. Wat zoudt U gezegd hebben?*) En dan: wat dunkt U van 'Duitschland heeft bewapend', of: 'Duitschland heeft gewapend', 'Nederland heeft ontwapend', hetgeen men nog al eens in de bladen tegenkomt? Kan men zeggen: 'Japan heeft s e d e r t vijftien jaar ontwapend?'

De waarnemend particulier secretaris

- De Taalcommissie van het Algemeen Nederlandsch Persbureau zou gaarne het oordeel van onzen Raad van Deskundigen vernemen ten aanzien van deze en soortgelijke uitdrukkingen (een goed vriend, een nobel man, enz.). Een lid van de commissie (met 'zuidelijk' taalgevoel) is geneigd hierin Hollandsch dialect te zien.

Van onze leden.

*) Mogen wij voorstellen: reddingdienst? (Red.)

Onze moeilijke taal

- Ons lid, de heer Sanders, verrast ons af en toe met knipsels uit zijn dagblad en doorgaans vinden we daar de een of andere taalzonde in. Een paar van deze ontsporingen laten wij hier volgen.

Indien er hem den tijd toe wordt gelaten. - Dezen gang viel haar zwaar. - Aan graaf van Limburg Stirum zal een anderen, belangrijken, diplomatieken post worden toevertrouwd. - Hij vergistte zich geen enkele maal. - Ze wendde de kinderen er aan. - Het verrichtte werk. - De geuite wenschen. - Het vergrootte Beverwijk. - Minister Slingenberg spelde den jubilaris het ridderkruis op de borst. - Wat ze daar is geleerd en als levensschat hadden verworven. - Gemeentelijke exploitatie grootscheepsch aangepakt. - Dergelijke karwijtjes. - Er werd in het bijzonder over Negers uitgewijd. - Redeloze eischen. - Hun worden verzocht.

Een grappige vergissing beging de journalist die, ter gelegenheid van een bezoek van de Prinses aan het Haagsche gemeentehuis, schreef dat 'de burgemeester Haar aan den secretaris en de wethouders voorstelde'.

Een Duitschen klank hebben: de verschopgestreken poorten der restaurants. - Het Opperste Arabische Comité nut den overval uit. - De Atlantische Oceaan wordt overvlogen. - De omnibus stond onberoerd terzijde van den weg. - Bloemenmagazijn vraagt meisje, om opgeleid te worden tot binderin. - Men zag zijn tong en keelkop. - Arabische notabelen hebben grotere grondstukken aan de Joden verkocht. - De nieuwe autostraat. - ... als sommigen thans te doen wagen. - Treurige gedachten, waaraan ze zich het recht niet toekende om toe te geven'.

En dit alles uit één krant!

Hoofdjes

- Het weergeven van den inhoud van een bericht in enkele woorden - zooals dat bij een 'hoofdje' wordt gevraagd - is niet altijd gemakkelijk.

'Mishandeling in werkverschaffing', zoo luidde onlangs zulk een hoofdje. Wij kennen kanalen, gegraven in werkverschaffing, wegen, aangelegd in werkverschaffing, maar als de overheid ons, in ruil voor enkele penningen, onze medemenschen wil laten mishandelen, dan gaan wij ons verzetten. Er zijn ten slotte grenzen.

'Paling in gelei (op verzoek)'. Dunkt ons onwaarschijnlijk. Wij kennen de psyche van palingen niet, maar dat deze dieren nu zelf zouden verzoeken in gelei te mogen worden gelegd, strookt niet met hun gladden aard.

Aanloopen

- Een van onze leden merkt, naar aanleiding van hetgeen de heer Donker met betrekking tot dit woord heeft gezegd, het volgende op:

“Onze Taal” van September 1936 bevat op blz. 39 een toelichting tot de wijze, waarop “aanloopen” wordt gebezigd in de zeevaart, besluitende met de zinsnede: “Daar aanloopen ook niet van vreemden oorsprong is, begrijp ik niet welk bezwaar het bedoelde lid van ons Genootschap er tegen heeft”.

Het groote Nederlandsche Woordenboek geeft slechts twee beteekenissen van “aanloopen”, die iets hebben te maken met de zeevaart, t.w.:

“wij liepen op Terschelling aan” en

“wij hebben een Noorsch schip aangeloopen”,

achtereenvolgens in den zin van: “wij voeren den kant uit van T.” en: “wij zijn in botsing gekomen met een N.s.”

De term “wij liepen Terschelling aan” is blijkbaar in het Woordenboek niet aanvaard als onberispelijk Nederlandsch.

Aangezien “anlaufen” het gewone Duitsche woord is voor “aandoen” in de beteekenis, waar het hier om is te doen, ligt de veronderstelling voor de hand dat “aanloopen” in die beteekenis is ontleend aan het Duitsch.

Het denkbeeld, dat men wil vertolken met het woord “aanloophaven”, blijkt meestal voldoende uit “haven” alleen, in het verband van den volzin. Indien het volstrekt noodzakelijk is een nauwkeurige bepaling te geven van het soort haven, dat men bedoelt, kan men zeggen: “haven, die het schip aandoet”.

Naar aanleiding van bovenstaande uiteenzetting schrijft ons lid, de heer Donker, ons het volgende: “Het lijkt mij wel een wat al te doctrinair standpunt om een levende taal zoo onvoorwaardelijk vast te binden aan een dood boek, dat men alles wat niet in het groote Nederlandsche Woordenboek staat zou moeten verwerpen. Met allen eerbied voor het groote Ned. Woordenboek en zijn samenstellers, ook dit is tenslotte maar menschenwerk en daardoor niet onfeilbaar. Als bewijs hiervoor veroorloof ik mij op te merken, dat ik de uitdrukking “aanloopen” in den zin van “in botsing komen” in mijn ruim 50-jarige praktijk nog nooit tegengekomen ben, terwijl een paar door mij geraadpleegde oud-zeelieden met beslistheid verklaarden, dat men in de zeevaart “aanl o o p e n” nooit gebruikt in de beteekenis van in botsing komen, maar dan altijd spreekt van “aanv a r e n”.

Op grond hiervan zou ik geneigd zijn te zeggen, dat de samenstellers van het Ned. Woordenboek zich hier waarschijnlijk hebben vergist.

Daarentegen wordt het werkwoord “loopen” in de scheepvaart-taal in zoovele samenstellingen gebruikt (binnenloopen, uitloopen, inloopen, oploopen, vastloopen, enz.) dat ik tegen “aanloopen” in den zin van “aandoen” geen enkel bezwaar heb, evenmin als tegen “aanloop-haven” en ik geloof ook niet, dat de scheepvaart die beide woorden zou willen missen.

Aanloop-havens zijn alle havens, die een stoomvaartlijn tusschen de beide eindpunten pleegt aan te doen en het is nuttig die soort havens door een bijzonder en voor ieder verstaanbaar woord te kunnen onderscheiden.”

Eenheidsformaat

- Een van onze leden zegt dat hem verzocht is eenheidsformaat te gebruiken voor zijn briefpapier. Hij heeft daar bezwaar tegen; niet tegen de zaak zelf, maar tegen de bewoordingen, waarin het verzoek is vervat. Als hem gevraagd zal worden 'eenheid te brengen in het formaat (den vorm, de maten) van zijn 'postpapier' zal hij het verzoek overwegen.

Geen

- 'De devaluatie, die ze alignement blijft noemen in weerwil van alle betoogen dat, nu de Vereenigde Staten en Engeland zich tot geen internationale stabilisatie verbonden hebben,...' Een lid vestigt de aandacht op dezen vorm, die men dikwijls aantreft in plaats van de z.i. eenige juiste uitdrukking, die voor dit geval zou luiden: zich niet tot een internationale enz.

Geen bijzonders

- De secretaris van het Algemeen Nederlandsch Persbureau schrijft ons:

"Het vermoeden, dat 'geen bijzonders' een vertaling zou zijn van 'no particulars' heeft geen steun gevonden in het vorige nummer. De parallel met 'geen nieuws' geeft een aannemelijker verklaring van het ontstaan der uitdrukking. Evenwel acht ik de volgende verklaring ook niet onmogelijk.

Te Amsterdam antwoorden eenvoudige lieden op de vraag of er iets bijzonders is, steevast: 'niks geen bijzonders, mijnheer' of kortweg: 'geen bijzonders'. Beide zegswijzen komen evenveel voor. 'Niks geen' is een pendant van 'nooit niet'. Het is dus niet onmogelijk dat taalverkorting van 'niks geen' weer 'geen' heeft gemaakt, waarschijnlijk mede, omdat 'niks geen' als een verdubbeling werd veroordeeld.

De germanismen van deze maand.

MEEMAKEN - voor: beleven, meedoen aan, doorstaan, lijden, enz. ('... zoowat het bedenkelijkste germanisme van de geheele lijst. De verbijsterende snelheid, waarmede het zich in de genoemde Deutsche beteekenissen in den laatsten tijd verspreidt en een aantal Nederl. woorden dreigt te verdringen...')

DOELSTELLING - voor: doel, bedoeling. (... het lange quasi-gewichtige, dikdoenerige woord!)

[Nummer 2]

Beklijving

Nu allentwegen de belangstelling voor de taal groeiende is en de groote onverschilligheid, die zoo lang heeft geheerscht, allengs begint te wijken, wordt van verschillende zijden o.a. dit vraagstuk aan de orde gesteld: Wat doen wij met de

vreemde woorden die zich in den loop der jaren in onze taal hebben genesteld? Zullen wij ze uitbannen of behouden?

Er zijn er op wie een vreemd woord in de taal werkt als een roode lap op een stier; die elk woord van klaarblijkelijk vreemde afstamming onverbiddelijk willen uitstooten, die liever een ellenlange omschrijving bezigen dan een woord te gebruiken dat, van hun standpunt gezien, niet zuiver is. En aan den anderen kant vindt men er die elke schuchtere poging om de taal te ontdoen van wat een teveel aan vreemde elementen lijkt, uitkrijten voor al wat leelijk is, voor een aanslag op de taal, voor taalbederf.

Nu zijn dit uitersten en uitersten hebben, gelukkig, op ons zoo nuchter volk maar weinig vat; wie al te luidruchtig en in al te heftige bewoordingen zijn meening verkondigt, heeft niet veel kans op gehoor.

Wat tenslotte den doorslag geeft is de meening van het bezadigde deel van ons volk dat, zeker, het goede wil, maar met mate; dat een ingeboren afkeer heeft van extreme opvattingen. En hoe staat nu dit deel van onze volksgemeenschap tegenover de vreemde woorden? Zij zijn er zich van bewust dat in onzen taaltuin veel vreemd gewas tiert dat menigmaal plaats ontnemt aan planten van eigen bodem en dreigt die te verdringen, - tot schade van de taal. En zij willen dus wel het snoeimes hanteeren maar, gekomen bij de plant die het leven zal moeten laten, gevoelen zij een zekere aarzeling en het is alsof hun hand wordt weerhouden. En, zonder dat zij zich rekenschap geven van wat hen drijft, gaan zij naar redenen zoeken om het oordeel op te schorten.

‘Dit woord te moeten missen? Maar hoe zullen wij dan deze kleur, deze sfeer, dit complex van gevoelens dat zich om dit woord heenweeft, weergeven. Zullen wij nu dit alles moeten verliezen?’ En daarmee begeeft de goedwillende zich dan dikwijls op een pad, dat hem van zijn doel zal afvoeren. Nu wordt het vreemde woord gesteld tot het eenige voertuig van deze gevoelens, nu zijn opeens al deze waarden inhaerent aan dit woord en aan geen ander.

Elders in dit nummer verdedigt een van onze leden de stelling dat al hetgeen wij uitdrukken met het aan het Engelsch ontleende *dimmen*, het (anders) richten van den stralenbundel b.v., dáárin is verwerkt en dat ons *dampen* daar niet bij kan halen. Ten onrechte: noch de *Oxford*, noch *Webster*, noch *Skeat* geven bij (to) *dim* ook maar iets dat lijkt op ‘het richten van een stralenbundel’. ‘Faintly luminous or visible’, ‘to make less bright or distinct’. ‘Now set the sun, and twilight dimmed the ways.’ ‘Those dim-twinkling stars.’ Wat is dus *dim*? niets anders dan duister, onduidelijk, schemerig. Zweedsch: *dimma*, mist, nevel; o. Iersch: *deim*, donker. *To dim*: verduisteren, donker maken. In welk opzicht zou dus ons *dampen* niet tegen Eng. *to dim* opkunnen?

De speciale beteekenis welke het woord *dimmen* thans voor ons heeft, berust niet in het woord, maar wij zijn het die deze beteekenis daaraan hebben toegevoegd. Een beteekenis die het *Nederlandsche* woord evenzeer zou hebben verkregen.

Als wij op deze gronden het vreemde woord in bescherming nemen, begaan wij een vergissing. Onwillens laten wij ons dan leiden door de vrees om los te laten wat ons vertrouwd is. Wij klampen ons vast aan hetgeen wij rustig moesten laten heengaan. Wij zijn in den ban der *beklijving*.

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

De waarnemend particulier secretaris

- Iedere ouderwetsche grammatica zal het onderscheid uitleggen van ‘een goed koning’ en ‘een goede koning’, ‘een groot man’ en ‘een groote man’, ‘een eenvoudig burger’ en ‘een eenvoudige burger’. Vaak rekt men dit onderscheid dan (voor ons tegenwoordig taalgevoel althans) te veel uit. Maar het verschil was en is er, al neemt het al langer hoe meer af in omvang.

N o g k à n men spreken van ‘een goed vorst’, waarmede men n i e t bedoelen kan: een goedhartige, vriendelijke, maar alleen: een voor zijn taak geheel berekende, die taak uitstekend volbrengende, vorst. Dat ‘een goede vorst’ alleen het eerste beteekent kan men zeker voor het tegenwoordig taalgebruik niet meer zeggen. In den hand over hand toenemenden, voor alle woorden, gelijk bruikbaren vorm met -e (acc. -en; want ook voor den acc. gold de onderscheiding) vereenigt men thans doorgaans b e i d e beteekenissen. - Een g o e d vriend is iemand, die in de h o e d a n i g h e i d van vriend ‘goed’ moet heeten (een echte, vertrouwde, trouwe, enz.). Een g o e d e vriend kan óók bet.: een vriend, die een brave kerel is.

Bij n o b e l zie ik weinig of geen grond voor den onverbogen vorm. Onjuiste analogische aansluiting bij de echte gevallen, denk ik.

‘De waarn. part. secr.’ heeft hiermede niets te maken. Het onderscheid betreft toch alleen persoonsnamen met het o n b e p a a l d e l i d w o o r d + adjectief. - Hier kan men alleen spreken van p u r e d w a a s h e i d.

(Als men o n s zou vragen wat de w.p.s. (zonder -e) zou kunnen onderscheiden van den functionaris mèt uitgang, zouden wij onderstellen dat deze laatste, omdat de e c h t e p.s. afwezig was, tijdelijk zijn goede diensten bewees. Zou dat den p.s. echter zoo goed bevallen dat hij prijs stelde op 's mans blijvende medewerking en hem daarom benoemde tot ‘officieel’ w.p.s., dan zou dat ten koste van de -e kunnen gaan. - Red.)

Journalistentaal

- Het A.N.P., schrijvende over de besmettelijkheid van taalfouten, merkte op dat schrijvers die dagelijks elkanders producten lezen, ongemerkt elkanders eigenaardigheden overnemen en dat zoodoende binnen een gesloten groep, zooals een redactie er eens is, bepaalde fouten tot vaste gewoonte kunnen worden.

Zóó is het, zegt een lid van onzen Raad. - De zoo op hun zelfstandigheid en oorspronkelijkheid prat gaande krantenmannen schrijven elkaar alles ijverig na. Zelfs een zotte s p e l l i n g als ‘ontzaggelijk’ blijft in mijn dagblad - en elders - voorkomen.

Als of dan

- Eenige leden hebben ons ter verantwoording geroepen over onze houding in de kwestie: meer dan... of meer als; zij hebben gemeend uit hetgeen wij in ons

Decembern timer schreven te moeten opmaken dat wij te dezen ‘omgevallen’ zouden zijn.

Dit laatste is echter stellig niet het geval; wij schreven toch dat wij - voor ons - het standpunt blijven innemen dat ‘meer dan’ goed is en ‘meer als’ fout. Maar dat wij er ons van onthouden te dezer zake critiek op anderen uit te oefenen, vooral nu een lid van onzen Raad van Deskundigen ons verzekert dat men ‘in bijna heel het Nederl. taalgebied zegt meer als’ en dit wel, ‘met evenveel genoeg en recht als meer dan’.

Het blijkt ons nu dat een ander lid van den Raad de meening van onze leden deelt; ook hij kapittelt ons en zegt dat wat ‘men’ al zoo ‘met veel genoeg’ zegt, voor ons geen alles beslissende maatstaf mag zijn.

“De reeds eeuwen bestaande en sinds lang in verzorgde taal zoo goed als algemeen in acht genomen onderscheiding: even groot als, grooter dan, thans te gaan verwaarloozen, ja te bestrijden (het geval, dat wij signaleerden, O.T., 1937, 4 - Red.) acht ik zeer verkeerd. Het brengt op den weg der gelijkmakerij, dien ik niet op wil. De “keurige”, begrijpelijke en redelijke onderscheiding helpt kleur en afwisseling brengen in onze taal. Wat wint men daarentegen met de afschaffing? Ik ben het dus niet eens met Uwe berusting op blz. 54.”

Uitwisseling

- Ons lid, de heer M. Vorstman, heeft in ons nummer van Januari een artikel gewijd aan nieuwe Deutsche woorden, die ontleend zouden zijn aan het Ndl., en waarvan de schrijver een aantal voorbeelden aanvoerde.

‘Met behulp van het Hollandsch’. ‘Is’ - zoo vraagt een lid van onzen Raad - ‘dit alles wel zoo zeker aan het Nederlandsch ontleend? Bij *Umfang* al zeer twijfelachtig, dunkt mij. En *Strahl*, *Abmessung* waren reeds lang vóór 30 jaar in het Du. in gebruik als vert. van Lat. *radius*, *dimensio*. Waarom zou men, de meetk. termen verduitschend, die bestaande vertalingen niet hebben uitgebreid tot dit gebied? Daarom zou ik gaarne het bewijs vernemen. Er is meer gelijk dan eigen.’

En van de in de tweede kolom genoemde voorbeelden vraagt het lid van onzen Raad: ‘zijn die alle werkelijk in zwang in het Duitsch? of kan men ze slechts een enkele maal hooren? zooals *Zesen* “Schauburg” al eens gebruikte, in de 17e eeuw! (onder Ndl. invloed)’.

‘Indien *unterstellen* de plaats van *voraussetzen* heeft ingenomen, zou dat toch wel een barbarisme, nl. hollandisme, zijn, dunkt mij.’

Sterke praefixen

- Met betrekking tot ons artikel in het nummer van Januari, waarin wij Felix Schwertfeger en Karl Scheffler aanhaalden, merkt een lid van onzen Raad op: - Die Slavische ‘Aktionsarten’ of ‘aspecten’ van het werkwoord hebben in de Germaansche taalkunde, waar men ze met alle geweld weervinden wou, meer kwaad dan goed gedaan. Ik geloof niet, dat ze er z i j n (vgl. den laatsten zin, door U van Schwertfeger aangehaald). In elk geval krijgen we ze niet in onze taal met die ‘sterke’ en ontleende praefixen. Wij hebben ze ook heelemaal niet nodig. Het Russisch is zoo, en het Nederl. is weer anders. Met evenveel recht.

‘Grosse Mode’, ja, daar zit veelal de kneep. Niets leerzamer in dat opzicht - niets ergelijker ook - dan de krantentaal.

Kanselarijtaal

- (Naar aanleiding van het art. ‘Regeeringstaal’ O.T. 1937, 3) - De omslachtigheid, die de kanselarijtaal, met den juridischen en notarieelen stijl, kenmerkt, zal zeker nooit geheel te vermijden zijn: omdat hier te weinig de ‘bon entendeur’ te onderstellen valt. Men moet zich angstvallig wachten, ook maar i e t s meer te zeggen dan men precies verantwoord kan en wil; maar dat moet men ook zoo volledig mogelijk uitdrukken, opdat men geen gelegenheid late tot onjuiste aanvulling, interpretatie en gevolgtrekking.

Dat neemt niet weg dat men vaak dezen stijl met vrucht besnoeien kan, en zuiveren, zonder dat eigen karakter aan te tasten. U gaf zelf al een voorbeeld. Zoo zou zuinigheid met den lijdenden vorm ook alle aanbeveling verdienen. Zoo hier bv.: Niemand zal (kunnen) ontkennen... (i.p.v.: Ontkend zal toch niet kunnen worden...). En ‘opgedaan’ (de ervaring bij het conflict opgedaan) kan beide malen weg.

Overigens lijkt mij echter alles voorzichtig en zorgvuldig afgewogen. De vele Fransche (of Latijnsche) woorden zullen in deze internationale sfeer ook moeilijk door echt-Nederlandsche vervangen kunnen worden.

Motorstrandreddingboot

- Onzin. Een grapje? Waarom niet: ijzermotordrijfkrachtzeestrandreddingsdienstboot? Kon men niet af met motorboot(je) of motorstrandboot, of... Er zijn nog allerlei andere mogelijkheden, buiten dat dwaze opgegeven woord.

Geen bijzonders (O.T. 1937, 6, r. 1-4 v.o.)

- Neen! Niets nieuws: geen nieuws = niets bijzonders: geen bijzonders. Een eenvoudige ‘vergelijking’: ziedaar den gang van zaken, analogisch.

Eenheidsformaat

- Zou normaal- en normaliseeren hier niet dienen? T.a.v. r. 3 v.o.: Is niet hetzelfde m.i.

Van onze leden.

Dimmen

- Ons lid, de heer A.H. Ingen Housz schrijft: “In het nummer van December vind ik het woord “dimmen”, waarmede het woord “dempen” wordt gelijkgesteld. Ik zou hierover iets willen zeggen, en wel in den vorm van een meer algemeene opmerking, namelijk, dat, hoezeer ik zelf ook een voorstander ben van het invoeren van goed Nederlandsche woorden voor nieuwe zaken, ik toch geloof, dat wij zeer ervoor moeten waken dan niet tegelijkertijd een begripsbeperking binnen te halen.

Zoo is b.v. de techniek van het tegengaan van verblindende verlichting niet alleen, dat men op het bewuste oogenblik de lichtsterkte van de lampen vermindert, hetgeen voor mij door het woord dempen wordt uitgedrukt, doch tegelijkertijd wordt de richting van den stralenbundel veranderd en wordt die gericht op een punt vlak vóór de auto. Deze technische bijzonderheid vindt in het woord dempen geen uitdrukking, maar is in het nieuw ingevoerde begrip dimmen wèl verwerkt. Ik geloof daarom, dat het woord dimmen niet moet worden verlaten wanneer er niet een ander woord wordt gevonden dat de beide begrippen samen tracht te omvatten en niet nadrukkelijk slechts één helft van de handeling omvat.

Ik geef toe, dat het moeilijk is om hiervoor een ander woord te vinden - zelf althans ben ik niet in staat U een voorstel te doen. Het nieuwe woord zou naar mijn meening veeleer moeten wijzen op het wegnemen van de stralenwerking, zooiets als “ontstralen” bij voorbeeld, hoewel ik dadelijk voel, dat dit woord nog niet erg spreekt. Laat ik mij daarom tot dit zoeken mogen beperken en moge mijn opmerking slechts als een bewijs van belangstelling gelden.

Hetgeen ik hierboven schrijf gaat eigenlijk tegelijkertijd in tegen het standpunt, dat in het midden van de 2e kolom van dezelfde bladzijde voorkomt, waar gesproken wordt over een Hollandsch woord voor “air-conditioning” en waar wordt gezegd, dat het niet zoo erg is, dat de nieuwe aanduidingen den geheelen inhoud van het begrip niet weergeven. Ik vind dit veelal wèl een bezwaar, omdat halve begripsaanduidingen ook vaak tot het toelaten van de uitvoering van een halve daad leiden. Daarom voel ik ook veel meer voor het woord “luchttempering” - hoewel daarbij de oude beteekenis van het woord “temperen” weer eerst den volke duidelijk moet worden gemaakt - dan voor het woord “luchtregeling”, dat te veel alleen den indruk maakt van een drukregeling, het vermijden van tocht e.d., terwijl de regeling van temperatuur, vochtigheidsgraad, stofgehalte, die alle ook in het begrip “airconditioning” zijn vervat, verloren gaat.

Wat dunkt u van luchtverfrissing?”

Eenheids-

- Een lid heeft in ons vorige nummer geopponeed tegen de samenstelling *eenheids*-formaat, wat een van zijne medeleden heeft doen vragen wat daar verkeerds aan was. De eerste inzender licht zijne bedoeling nu als volgt toe:

“Het Duitsche “Einheits-” had gedurende den oorlog voor het Nederlandsch*) een bedreiging gevormd, die van tijdelijken aard leek te zijn, omdat de basterdvormen, waar de bedreiging van uitging, gedoemd waren te verdwijnen met de dingen zelve, die zij poogden te noemen. Enkele Nederlandsche woorden bleven besmet, zooals *front*: er scheen een soort front te bestaan, dat men “eenheidsfront” noemde (“eenheidsfront tegen het kapitalisme”), zonder dat altijd bleek of men bedoelde: één enkel front, in tegenstelling tot meer fronten, dan wel: een gesloten front, in tegenstelling tot een gebroken front.

De Amerikaan Woolworth heeft in Duitschland het stelsel van zijn “five and ten cents stores” ingevoerd onder den naam: Einheitspreisgeschäft... Er is... eenheid van prijs. Maar dit maakt den prijs, waar aldus eenheid in is gebracht, niet tot *eenheidsprijs*, evenmin als het gevoelen van iemand, die *verschil* van *meening* heeft met een ander, een *verschilsmeening* is.

Eenheidsprijs kan in het Nederlandsch moeilijk een andere beteekenis hebben dan: de prijs per eenheid (van maat, gewicht, of geleverd werk). De schepping van woorden als “eenheidsprijzen”, in de beteekenis van: onderling gelijke prijzen, maakt de taal tot een wildernis... Bijvoegelijke naamwoorden, die het denkbeeld van eenheid vertolken, zijn er te kust en te keur: eenig, enkel, uniform, eenvormig, gelijk, overeenstemmend.”

Vliegdennen

- ‘En waar alle naaldhout in ons land geplant werd (de recente vliegdennen begroeiing daargelaten) kunnen we verder gaan en..’ (Tijdschr. Ned. Heidemaatschappij.) De bedoeling van dezen uit zijn verband gerukten zin is: Daar in ons land geen ander dan aangeplant naaldhout voorkomt....

‘Vliegdennen’ worden in den boschbouw de dennen genoemd die op de open heide opgroeien uit de in zwermen overwaaiende, met vliezig aanhangsel voorziene zaden, afkomstig van naburige dennenbosschen.

De naam is, naar ik vermoed, gelijk veel in den boschbouw, uit het Duitsch overgenomen. Nederlandsch zou zijn *stufdennen*; wij noemen Flugsand toch ook niet vliegzand maar *stufzand*. (Dr. H.B., d. S.)

-Sch

*) Men noemde toen b.v. “eenheidsworst” een soort worst, klaargemaakt overeenkomstig een recept, door het Ministerie van Landbouw bepaald; standaardworst dus. Echter durfde men de letterlijke vertaling van “Einheits”- niet aan in alle ambachten. Zoo ontzag men de schoenmakers, die hun standaardschoenen geen “eenheidsschoenen” behoefden te noemen.

- Ons lid, de heer J.P. Smits, meent opgemerkt te hebben dat de vorm Groningsch, Weensch, meer en meer verdrongen wordt door het achtervoegsel -er. Ons lid ziet een Duitschen inslag in: Groninger koek, Waalsdorper weg, Westeinder plas, Sneeker meer, Weener stoelen, Weerter beschuit, Maastrichter Staar, Edammer kaas, Zwartsluizer Bank en dgl. Hij waardeert het in den Rotterdammer, dat deze spreekt van Bergsche plas.

Onze Raad heeft in deze kwestie zijn oordeel gegeven (O.T., 1934, 10). 'Erfurter Program' is onvoorwaardelijk afgekeurd. Volstrekt onnederlandsch. Moet omschreven worden. Het Ndl. heeft in zulke gevallen geen adjectief. De Duitscher gaat met zulk gebruik van adjectieven veel verder dan wij, die met voorzetsel omschrijven waar slechts een t o e v a l l i g e verbinding is.

Van plaatsnamen kunnen wij adjectieven vormen als de verbinding een andere dan een toevallige is; het is dus verkeerd te spreken van 'een Berlijnsch avontuur', maar goed is 'onze Berlijnsche correspondent'. Het achtervoegsel is dan, met uitzondering van enkele vaste gevallen, waarin -er wordt gebezigd, g e r e g e l d -s c h. Bij Deutsche stedenamen nemen wij -er gemakkelijk over, omdat die uitgang ook in een deel van Nederland gangbaar is.

Wij zullen dus maar niet opponeeren als men ons Weerter beschuitjes voorzet, een aangeboden stoel, al is het een 'Weener', niet van de hand wijzen, de Maastrichter Staar een lang leven toewenschen, de (Amsterdamsche) Haarlemmer Poort haar naam laten behouden, - maar er op vertrouwen dat Directeuren van Gemeentewerken of Gemeentesecretarissen, of wie anders belast zijn met het benoemen van nieuwe straten, den goeden weg niet zullen verlaten. Den Haag heeft ons een slecht voorbeeld gegeven met Helder straat, Wognum straat, Noordwijk straat, - maar Loosduinsche weg, Soestdijksche kade, Loenensche straat, Doornsche laan hebben weer veel goed gemaakt.

De apostrofe

- (Eden's verklaring, Engeland's zeemacht). De taalcommissie van het A.N.P. verwerpt het gebruik van het afkappingsteeken in de gegeven voorbeelden; zij is van oordeel dat de apostrofe alleen op haar plaats is waar de aanvoeging van de s verandering in de uitspraak van den laatsten klinker zou brengen, of wanneer het woord op een sisklank eindigt. De opvatting van het A.N.P. strookt met de voorschriften van de spraakleer, maar een vrij algemeen gebruik wil dat men b i j e i g e n n a m e n het afkappingsteeken toepast. 'Edens verklaring' moge taalkundig juist zijn, mèt het teeken komt de naam van den Engelschen minister beter tot zijn recht. Droste's Cacao, Wessanen's Koninklijke Fabrieken.

Afgebundeld

- De nummers van ons blad worden verzonden met: ‘frankeering in abonnement’. Om dat voorrecht te mogen genieten moeten wij de nummers, die voor één plaats bestemd zijn, samenbinden. ‘U moet ze a f b undelen’ zei de postambtenaar; d.w.z.: U begint ze te bundelen, maar U houdt er vooral niet mee op voor U klaar zijt.

Mogen

- ‘Wij vervullen de blijde taak U te mogen melden, dat heden...’ Aldus de proclamatie, welke direct na den ondertrouw van H.K.H. Prinses Juliana en Z.D.H. Prins Bernhard door herauten te paard (aan) den volke is voorgelezen.

Wat moet dat m o g e n hier? zegt een lid te Genève. Bij ons is de regeeringstaal berucht: ‘le français de Berne’; is dit ‘le hollandais de La Haye’?

‘Wilt U’ - zoo vraagt ons lid - “de (droeve) taak aanvaarden den “herauten” te “mogen” melden dat zoo iets niet moest mogen?”

Meervouden

- De heer Menkman komt nogeens terug op de kwestie van de meervoudsvormingen en vraagt of het toegelaten is meervouden te maken van woorden als: ontslag, te goed (batig saldo), sport, onderhoud (gesprek), voorkomen (aanwezigheid), gelaat (aangezicht), initiatief, publiek, geloof (religie).

Van de meeste dezer woorden, zegt ons lid, bestaan synoniemen welke bestaande meervoudsvormen hebben. Men geeft zich echter niet de moeite naar een synoniem te zoeken, maar maakt ‘domweg’ (het woord is van ons lid - Red.) een nieuw meervoud.

Is het niet ongeoorloofd, vraagt een lid, om te spreken van ‘de afschaffing van alcoholhoudende dranken’ en van ‘de bestrijding van verdoovende middelen’ als het gaat om de afschaffing en de bestrijding van h e t g e b r u i k van die dranken en die middelen? En over ‘pogingen om de dalende koopkracht van ons volk tegen te gaan’ als men bedoelt ‘de daling van de koopkracht te stuiten’?

Wij kennen de uitdrukking ‘handel drijven op Engeland’, maar is het niet af te keuren om, zooals ik las in een dissertatie, te spreken van ‘handel op den vijand’? En in een andere dissertatie (ter verkrijging van den graad van Doctor in de Letteren en Wijsbegeerte) van troepen, ‘welke met krijgseer uittrekken’ van een toestand ‘welke niet alleen précair, maar ook onhoudbaar is’, van de ‘bevordering’ der kasmiddelen?

Is het, vraagt een lid, juist om te spreken van ‘des heeren Chamberlains’ meening, met een ‘s’ achter den eigennaam?

Wij zouden zeggen van niet, hoewel wij toegeven dat deze schrijfwijze zeer verbreid is. Voor ons is de meening des heeren Chamberlain: ‘des heeren Chamberlain meening’.

O, die journalisten!

Een van onze leden bij wien, bij het klimmen zijner jaren, het hart jong is gebleven, zendt ons een aantal woorden en uitdrukkingen, die hij in zijn krant heeft gevonden en die in het bijzonder zijn wrevel hebben opgewekt, - met een begeleidend woord, waarin hij op levendige wijze tegen onze journalisten te velde trekt.

Wij geven zijne ontboezeming zonder commentaar weer; wij zullen later wel gelegenheid hebben ten aanzien van enkele woorden eene opmerking te maken. Voor heden volstaan wij met eene verwijzing naar ons bericht in het vorige nummer van ons orgaan met betrekking tot de toetreding tot ons genootschap van het Algemeen Nederlandsch Persbureau, welks leden zich dus aan den ‘goeden’ kant hebben geschaard.

Hierbij een lijstje met woorden. U ziet, dat ik herhaaldelijk de journalisten beschuldig! O, o, die journalisten! (de goede niet te na gesproken). Ze oefenen, willend of niet-willend, een overwegenden invloed uit op ons veel kranten lezend Nederlandsche volk; en het wanhopige aantal Germanismen van de gewone menschen is voor een over-, overgroot deel aan hen te ‘danken’. 'k Heb menigen journalist daar een verwijt van gemaakt en dan zat zoo iemand wel een beetje met dat verwijt van taalbederf. Maar 'k kreeg dan als verontschuldiging: ‘Ja, maar we moeten ook zoo vlug werken, dat we geen tijd hebben, om onze taal behoorlijk te contrôleeren en te corrigeeren’. Doch hier zat een verschuiving van de plaats van de fout; of beter: het stadium wordt verschoven. Het zit 'm er niet in, dat Germanismen niet worden hersteld, doch dat ze worden neergeschreven! 't Zit 'm niet in het achterwege blijven van het verbeteren, maar in het voorafgaande onbewuste slecht-Nederlandsch schrijven! Er wordt zoo erbarmelijk veel met Germanismen g e d a c h t !

De meeste hierbijgaande zijn uit de kranten gehaald; en heelemaal niet met extra-er-op-gericht lezen. Ze liggen voor het grijpen. Monstrueuziteiten als ‘een manier, om schilderijen tegen bederf te s c h u t t e n’, in een blad, dat heusch een journalistieken stand heeft op te houden, heb ik maar weggelaten. Men voelt iets als een koud stortbad, als men in een stukje over het Spinozahuis te lezen krijgt: ‘het huis werd ontwijd door den dienst van Bacchus en Venus in den n e d e r i g s t e n vorm’!!!!

O, die journalisten! Zij bevorderen het sterke taalbederf.

Misschien zal menig door mij vastgenageld ding door de commissie van deskundigen nog kunnen worden verdedigd. Maar in alle geval is er op van toepassing: ‘omdat het óók Duitsch is’, of nog juister: omdat er b e t e r Nederlandsch is.

'k Wil mij het minder prettige genoeggen veroorloven, dadelijk een nieuwe lijst aan te leggen. Over kort of lang zend ik die dan wel weer.

J.T.

- 1 'Raadhuis' i.p.v. 'stadhuis'. Misschien is 'raadhuys' te verdedigen; maar het Nederlandsche woord is 'stadhuis'.
- 2 'kippen' i.p.v. 'tuimelen' of 'kantelen'. Het veel gebezigde 'kipkarretje' is puur Duitsch. Maar het Nederlandsche 'tuimelen' en evenzoo 'kantelen' geven het wentel-begrip veel beter aan, dan het Duitsche woord, dat bovendien met zijn alleen stoot-klank wel den duw, maar niet de draaiing afbeeldt.
- 3 'Raadskelder'. Het is algemeen, zelfs officieel in gebruik. Maar het is een botte nabootsing van het Duitsche - misschien wel den 'Bremer' - 'Ratskeller'. In Nederland lagen deze maatschappelijke wezens ook niet in een kelder; in Duitschland in oorsprong wel. Het Nederlandsche 'stadstaveerne' is niet alleen Nederlandsch, maar ook veel schilderachtiger woord en heeft veel mooier rhytme.
- 4 'zich moeite geven' i.p.v. 'moeite doen'. 't Is echt Duitsch! Men kan het 'zich' er wel bij zetten, doch dan moet de uitdrukking anders zijn, ook in beteekenis sterker en ook een klein ietsje genuanceerd: 'zich moeite voor iets getroosten'; dan zit eenigermate de idee er in, dat de moeite een opoffering is en waardeering verdient.
- 5 'ondergraven', gladweg Duitsch i.p.v. 'ondermijnen'.
- 6 'neerlaten' i.p.v. 'laten zakken'.
- 7 'vallen' i.p.v. 'zakken', in zinnen als 'het water is gevallen', 'de thermometer valt'.
- 8 'zich neerlaten' i.p.v. 'gaan zitten' of 'zich vestigen' en 'gaan wonen'.
- 9 'zich verlaten op' i.p.v. 'vertrouwen op', 'afgaan op' en dgl.
- 10 'vrijgeven' wordt miserabiliter dictu - vergeef het miserabele Latijn - zelfs officieel gebruikt. Terwijl het Nederlandsch er woorden in overvloed voor heeft, al naar het geval is: toestaan, loslaten, openstellen, vrijlaten enz.
- 11 'hopelijk' i.p.v. 'naar ik hoop' of 'naar we hopen'.
- 12 'inboeten' i.p.v. 'verliezen', 'kwijtraken' en dgl.; het heele idee van 'boete' wekt een verkeerden indruk.
- 13 'doorvoeren' i.p.v. 'toepassen', 'doorzetten'. Tusschen deze twee is een verschil; i.p.v. beide bezigt de Germanist het Duitsche 'doorvoeren' en hij wischt het verschil daarmee uit.
- 14 'zich melden' - ook officieel in gebruik gekomen! - i.p.v. 'zich aanmelden'.
- 15 'logiek' i.p.v. 'logika'.
- 16 'hoog aanslaan' i.p.v. 'van veel beteekenis achten', 'voortreffelijk vinden', 'waardeeren', 'dankbaar zijn voor' en dgl.
- 17 'uitgraven' en 'uitgravingen' i.p.v. 'opgraven' en 'opgravingen'.
- 18 'begeesterd' i.p.v. 'bezield', 'geestdriftig' en dgl.
- 19 'geëigend' i.p.v. 'geschikt'.
- 20 'aangewezen zijn op' i.p.v. 'zich moeten helpen met', 'beperkt zijn tot' en dgl.
- 21 'verhoudingen' i.p.v. 'omstandigheden'.
- 22 'moment' i.p.v. 'element (in de zaak)', 'punt (in de zaak)', 'kant (aan de zaak)' en dgl.

- 23 'ingesloten' - ook alweer vaak in officieele stukken - i.p.v. 'opgesloten'.
- 24 'knalrood' i.p.v. 'vuurrood'. Het Nederlandsche woord is weer veel, veel teekenender!
- 25 'jaarbericht' i.p.v. 'jaarverslag'.
- 26 'voorslag' en 'voorslaan' i.p.v. 'voorstel' en 'voorstellen'.
- 27 'eigenzinnig' i.p.v. 'eigenwijs' en 'koppig'.
- 28 'de barometer stijgt of daalt' i.p.v. 'gaat vooruit of achteruit'.
- 29 'briefpapier' i.p.v. 'postpapier'; op z'n aller-, allerminst zou het nog 'brievenpapier' moeten zijn.
- 30 'meerdere' i.p.v. 'meer', 'meer dan één', 'verschillende', 'verscheidene'. De fijne verschillen, die tusschen deze verschillende Nederlandsche woorden bestaan, worden met het algemeene Duitsche 'meerdere' uitgewischt.
- 31 'muisstil' i.p.v. 'doodstil'.
- 32 'het gesprek stokt' i.p.v. 'hokt' (of: strompelde voort; dit geeft alleszins een vroeger stadium aan).

(Wordt vervolgd).

Banden voor 'Onze taal'.

Zoals de leden weten stellen wij beschikbaar, voor den prijs van 50 ct. per stuk, omslagen voor het bewaren van de nummers van ons maandblad. Thans wordt ons gevraagd ook banden te laten maken voor het inbinden van de verschenen vijf jaargangen.

Wij willen gaarne aan dit verzoek voldoen en willen ook deze banden voor den prijs van 50 cents beschikbaar stellen, mits wij vooraf weten hoeveel stuks wij er van moeten laten maken en wij verzoeken daarom den leden ons te willen zeggen of zij zulk een band wenschen te ontvangen.

De germanismen van deze maand.

-MATIG - in: fabriek(s)matig, schoolmatig, gestichtsmatig. ("Het Duitsche achtervoegsel -matig moeten wij krachtig bestrijden; zet men de deur daarvoor open, dan kan men rekenen op een onmatige aanwending van dit "matig" passe-partout. Taalverarming; taalverknoeiing.")

GELIJKAARDIG - i.p.v. gelijksoortig. (Oordeel van een lid van den Raad: 'Ik keur gelijkaardigheid af, ofschoon het in vroegere eeuwen al voorkwam (17e en 18e E.) bij schrijvers in oude woordenboeken. Maar het herinnert mij (en wien niet?) te veel aan Hd. gleichartig; en wij voelen in dat -artig iets anders dan in ons -aardig, omdat het Hd. Art veel meer omvat dan ons aard. Wij hebben thans gelijksoortig, dat uitstekend voldoet; aan een woord, dat op één lijn met boos-, kwaad-, goedaardig, in hoofdzaak (als in oorsprong) den aard van personen zou aanduiden, is weinig behoefte. Wil men dit een enkele maal beslist uitdrukken, dan zegt men: van gelijken aard, of dgl. Voeren wij gelijkaardig in, dan zetten wij de deur open voor andere vormen met -artig van het Hd.)

[Nummer 3]

Bouwen.

Laat ons het erkennen: wij bouwen graag.

Het jonge kind reeds vindt er behagen in om met zijn blokken allerlei fantastische bouwsels te scheppen en hoe vreemdsoortiger het gewrocht hoe groter zijn voldoening.

In een verder stadium leggen wij er ons met ijver op toe, met behulp van stalen strooken en moeren en bouten, allerlei werktuigen te construeeren, maar hierbij zijn wij wel gedwongen de fantasie den teugel aan te leggen. Hier volgen wij veiligheidshalve maar de voorbeelden die de practijk ons geeft, maar, het moge dan navolging zijn, het is toch òns werk en wij zijn er trotsch op.

Nog later bouwen wij ons huis en, al nemen wij daar een architect voor, wij willen toch meebouwen, want het moet toch òns huis worden. En dan speuren wij ijverig rond naar wat ons dienstig zou kunnen zijn om ons huis te verfraaien, het dat cachet te geven dat wij zoo gaarne wenschen. En wij vinden hièr een rondboog, dáár een erker, gindsch een detail, elders een accent dat het zóó wonderwel doet, dat het zonde en jammer zou zijn als wij dat zouden moeten missen. En wij komen vol vreugde thuis met onze vangst en met trots vertoonen wij die onzen huisgenooten... én onzen architect, van wien wij niets liever zouden willen dan dat hij al deze fraaie vondsten onverwijld in zijn schepping - ònze schepping - zou verwerken. Maar dan wacht ons de teleurstelling; de architect is geenszins zoo opgetogen over hetgeen wij meenden tot het werk te hebben bijgedragen. En hij bewijst ons, dat, hoe fraai dat erkertje ook stond in het bouwwerk waar wij het hadden gevonden, hoe zuiver dat accent het deed, daar waar het onze bewondering had opgewekt, het hier, bij òns huis, niets dan teleurstelling zou geven. Omdat er zoo iets bestaat als lijn, als rythme, als verhouding en wij, door het inlasschen van deze, niet in o n s werk thuis behoorende details, dat rythme, die verhoudingen zouden verstoren. Uw buurmans huis - zoo zal hij ons zeggen - is zijn huis; dit is het ònze. Wat voor hèm past, past daarom nog niet voor òns. En hij zal onze 'vondsten' ter zijde leggen en wij, als wij verstandig zijn, zullen, begrijpend, daarin berusten.

Wij bouwen ook aan onze taal; met ijver. Waar wij voorbeelden kunnen vinden van wat ons ter verfraaiing van de taal kan dienen of, meer nog, wat er toe kan strekken dat de taal o n s nog beter dient, ons wat wij hebben uit te drukken gemakkelijker nog doet zeggen, - dat nemen wij tot ons en wij verwerken het. Want hier is géén architect die ons zachtjes terugwijst; hier regeeren wij oppermachtig en van die macht maken wij overvloedig gebruik. En àls zich iemand tegen ons wil keeren, dan vindt hij ons ten afweer gereed. 'Waarom zou dit of dat niet goed zijn; je zegt toch óók...'

'Je zegt toch ook...' En dus... mogen wij ook hier dezen vorm toepassen? Behoeven wij ons niet te bekommeren om stijl, om rythme, om eigen aard? Is het wel zoo zeker dat wat den buurman past, ook òns zal passen?

Maar mogen wij dan niets doen om onze taal gemakkelijker te doen zitten -, niets om die te doen beantwoorden aan de veranderde eischen? Niet zien naar andere vormingen, om ons die ten voorbeeld te laten dienen?

Stellig mogen wij dat. Wij mogen - ja, wij mòeten - de taal levend houden en, zoo wij laten afsterven wat niet meer is van dezen tijd, er voor zorgen dat nieuwe aanwinsten haar behoeden voor verschrompeling. En wij mogen daarbij stellig het oog richten op analogische vormingen. Máár wij mogen daarbij niet vergeten dat

wij, ook op het stuk van de taal, niet die alleen-heerschers zijn die wij ons wanen;
dat wij ons, ook hier, hebben te schikken in beperkingen van

velerlei aard. En zoo wij mogen luisteren naar het woord van onze raadslieden:

‘In de algemeene schrijf- en spreektaal moeten alle typen van woordvorming aan de “analogie” worden overgelaten’....

dan mogen wij het oor niet sluiten voor de waarschuwende stem, die zegt:

‘In het algemeen ben ik het met dezen regel eens. Maar ik maak één belangrijk voorbehoud: wat is de analogie? Wanneer leeraren M.O. in de grammatica willen opnemen als goed Nederlandsch: ik woof, heb gewoven; zij bree een kous, heeft een kous gebreje(n) of gebrede(n) [!!], dan kunnen dezulken zich voor dat alles (behalve het laatste, denk ik) beroepen op “de analogie”. Maar ik zou hen toch stichtelijk willen bedanken; omdat ik dit onnoodige, platte, domme, verkeerde analogie-vormingen vind. (Dat er vroeger toch wel eens dergelijke vormingen zijn opgekomen, en doorgedrongen, zoodat ze nu algemeen in gebruik zijn, weet ik wel; maar ik vind dat geen tegenargument). Zoo ook hier: de eene analogische vorming zal aannemelijk zijn, de andere niet. Overlaten aan “de analogie”? Goed, maar aan taalkundig juiste analogie. Verstandige, voorzichtige contrôle is daarbij alleszins gewenscht, ja noodig... Geen “wilde groei”!’

Zooals wij dus bij den bouw van ons huis den architect ons vertrouwen schenken en gaarne aan zijn inzicht overlaten de beoordeeling van wat ons nuttig is, zoo dienen wij bij den bouw van onze taal naar onze raadslieden te luisteren, die het verleden kennen en het heden en daaruit zien hoe het worden zal.

De ‘knip’.

Het lid van onzen Raad, Prof. Dr. G.G. Kloeke, schrijft:

BRIEFORDENER - De Duitsers, die ons deze nuttige dingen verkopen, noemen ze *Briefordner*, de Nederlandse fabrikanten, die ze namaken, dienen ze aan als *briefordners*. De ongewone vorm van dit woord (we zeggen toch ook niet *bedeler*, *leugener*!) zal voor de meeste Nederlanders wel een onoverkomelijk bezwaar zijn. Maar *registrator* heeft dunkt me al evenmin burgerrecht verkregen. Ik stel daarom voor het ding een *briefvenknip* te noemen. De brieven worden erin vastgehouden (‘geknepen’) en gevangen als een vogel in de knip. Men hoort bovendien een knip, als er een brief in wordt gedaan.

Ik hoop, dat een Nederlandse fabrikant van kantoorbehoeften zich over de *briefvenknip* zal ontfermen, wellicht komt het zijn debiet ten goede.

(Prachtige vondst!, zei een ander lid van onzen Raad, die dit stukje toevallig onder de oogen had gekregen.)

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

Aanloopen

- Dat eerste deel van het Ndl. Wb. is *lang niet* zoo compleet als de meeste volgende (eenige er van zonder ik uit). Bovendien is het in dat deel verwerkte materiaal op zijn minst 60 à 80 j. oud. (En veel ouder; van de zestiende eeuw af).

‘Haven, die het schip aandoet’? Waarom niet ‘*tusschenhaven*’? (als: *tussenstation*). O.T. 1937, 6, 6e r.v.b.: Al die samenstellingen kent de algemeene taal ook, met een bepaling in den acc.: den tuin binnen-, in-, uitloopen, de helling

oplopen. Daarentegen laat vastlopen zoo'n acc. bepaling niet toe: men loopt vast tegen, op, in, iets. Zoo is het dan ook met aanlopen: aanlopen tegen iets, op iets (richting); en 'bij iemand' (tot bezoek). Bij dat laatste hoort zelfs: veel aanloop (= bezoek), een gezellige aanloop (= plaats waar men vaak en graag eens aanloopt).

't Zou dus in het Ndl. moeten heeten van de scheepvaart: aanlopen in, te; tegenover het oude aandoen met acc. Aanvaardt men aanloop-haven, dan zal men als consequentie niet kunnen weigeren: uitloop- en vertrekhaven, aankomsthaven (= eindhaven?).

Ik zou het houden met aandoen en tusschenhaven.

Wondere (Het wondere gebeuren)

- Hiervoor: wonderlijk, wonderbaarlijk, of iets dergelijks? - 'Wonderbaarlijk' of 'wonderlijk' zeggen niet hetzelfde als hier met 'wondere' wil uitgedrukt worden. Overigens een geaffecteerde uitdrukking. - Germanisme kan het moeilijk zijn, want het adj. 'wunder' komt (en kwam) in het Hd. al even zelden voor als bij ons; maar het werd een enkele maal, zoowel daar als hier, door verkeerde abstractie uit samenstellingen en afleidingen van het zelfst. nw. wonder gemaakt. Dat is ongetwijfeld ook het geval in de bovenstaande verbinding, die mij tamelijk aanstellerig en volkomen overbodig voorkomt: men heeft de keuze uit vele goede, bekende Nedl. afleidingen van het substantief wonder; 'verwonderlijk', bv.

Mot-echt

- Waarom niet motwerend? Dat hoeft niet te beteekenen: motten werend van andere stoffen. En dat zal ook hier niet misverstaan worden. Mot-echt is een goed voorbeeld van verkeerde analogie; motvrij zou uitstekend zijn, als het door een reeds aanvaarde beperkter beteekenis voor de reclame niet onbruikbaar was geworden.

Duitsch?

'... de Staten-vertaling, ofschoon deze veel houdt van Duitse termen' - Niet alles, wat Duitsch lijkt, is Duitsch. Ook niet, vooral niet, in oudere geschriften, zooals in den Statenbijbel.

Leergang, -krachten, -middelen, -plan.

Komen voor in Wdb. VIII 1339, geen opmerking. Wdb. VIII 1325 (Hd. 'leergang') Wdb. VIII 1322, geen opmerking. - Algemeene opmerking: als een woord geheel naar de Hollandsche woordvorming, ook eerst in later tijd, is ontstaan zou ik het geen germanisme noemen, ook al komt het dan toevallig reeds in het Duitsch voor. Op dezen grond: niets tegen samenstellingen met: leer. Wij hebben een werkplan, een reisplan, een wandelplan; waarom ook geen leerplan enz. - Leermiddelen beteekent voor mijn gevoel 'middelen om te leeren' (Hd.: lernen), niet: middelen om te onderwijzen. Vgl. leerboek, leergeld, leerjongen, leerplicht, enz. Maar in andere woorden staat het gelijk met 'onderwijs-', b.v. leerdicht, leermeester, leerrede, leerstoel, leerkrachten. Slechts een deel van deze samenstellingen komt in 't Duitsch voor. Er is dus geen reden om hier van germanismen te spreken. Leergang hebben we, ofschoon het in oorsprong Duitsch is, waarschijnlijk uit Zuid-Nederland overgenomen; ik vind het niet aanbevelenswaardig maar vrij onschadelijk. Ook leerplan (Hd. Lehrplan) zou ik maar laten loopen.

T.a.v. het voorgestelde vervangende woord schoolbehoefte, voor leermiddelen: leermiddelen is wat anders dan schoolbehoefte. Dit zijn pennen, schriften enz. De leermiddelen (vgl. lokmiddelen) zijn middelen om te leeren: globe, electriseermachine, enz. Niets tegen: leeren, vooral in de bet. van 'lehren', niet 'lernen'.

Geen

- Niet fout, meen ik; maar s o m s zal het de voorkeur verdienen g e e n te vermijden, en n i e t e e n te gebruiken. Vgl. echter: ik heb mij tot niets verplicht, en dgl. Zou daar iets tegen zijn? (Zie O.T. 1937, 6)

Heirweg

- uitstekend; maar vermoedelijk weinig kans hebbend. Kón dat, dan gaf ik er de voorkeur aan. H e i r b a a n ook goed, maar nog minder kans. Waarom niet h o o f dweg, (dwars- of) z i j weg, en dan 3°. de b i j wegen?

Verleggen

- De bet. 'verkeerd leggen' (zoodat men iets niet meer vinden kan), ofschoon door Van Dale vermeld, houd ik voor niet algemeen Nederlandsch. 'Verleggen' beteekent veeleer: anders, op een andere plaats leggen.

Kip-tafeltje (hiervoor: omklapbaar tafeltje?)

- Kiptafel niet goed? En ‘kipkar’ dan? - Waarom niet ‘klaptafel’? Het overbekende woord, dat best een kleine variatie in de voorstelling (als dat het bezwaar mocht zijn) verdragen kan. Ik heb zelf een klaptafeltje in gebruik, maar zou niet k u n n e n zeggen: geef me het ‘omklapbare tafeltje’ eens aan!

Van onze leden.

Stram

- ‘Hoe vertalen wij’, vraagt een lid, ‘het hd. s t r a m m ? De vertaling: de troepen defileerden in stramme houding, kan mij maar matig bekoren’.

Wij hebben het onzen Raad gevraagd, nadat wij er eerst Van Gelderen op nageslagen hadden, die ‘stramme Haltung’ vertaalt met ‘flinke, kloeke houding’.

Deze vertaling wordt al dadelijk door den Raad afgekeurd; die ‘Strammheit’ is een g e m a a k t e flinkheid, die volstrekt niets zegt over de innerlijke gesteldheid van de mannen. Bovendien is ‘flink’ of ‘kloek’ niet ‘technisch’ genoeg; beter zou kunnen zijn ‘correct-militaire houding’. In het door den inzender gegeven voorbeeld is ‘stram’ verkeerd; het Ndl. ‘stram’ is een blijvend gebrek. ‘Stramme leden’. Ons ‘stram’ = stijf (verstijfd), tegenover soepel.

Hoe dus ‘stramm’ te vertalen? Wij zouden het maar onvertaald laten; wij kennen bij ons het Deutsche begrip ‘stramm’ niet en om het weer te geven zouden wij het moeten omschrijven. Er zijn wel meer begrippen die de Duitschers wèl, wij nièt, kennen. Wie vertaalt b.v. ‘Schneid’? Wij kunnen dus vrede hebben met het voorbeeld dat de inzender geeft, als ‘stramme’ dan maar tusschen aanhalingsteekens wordt geplaatst.

(In de krant lezen wij van fabrieksschoorsteen, die ‘stram en scherp geteekend’ in den fellen gloed stonden. In ‘correct-militaire houding’!)

Voltreffer

- In een van onze lijsten van Germanismen komt voor het woord v o l t r e f f e r s met, ter vervanging daarvan ‘rake schoten, de roos’. Een deskundige licht ons te dezer zake in en zegt: “Dat “voltreffer” in de lijst is opgenomen juich ik van harte toe doch de equivalenten zijn m.i. niet geheel en al juist. In het algemeen is een treffer een raak schot; wordt de “roos” getroffen dan spreken deskundigen over een “treffer in de roos”. Bij het schieten op voorwerpen met een “roos” (een schijf) wordt het woord “voltreffer” (gelukkig) nooit gebruikt. Wanneer dan wel? - De artillerie gebruikt projectielen die bij het treffen uit elkaar springen; de “scherven” kunnen een doel treffen. Indien een doel getroffen wordt door een projectiel voordat het uit elkaar is gesprongen, dus door een “vol” projectiel, dan wordt gesproken van een “voltreffer”. De omschrijving zou dus kunnen zijn: directe treffer van een explosief projectiel. In de Telegraaf werd onlangs het woord in zijn juiste beteekenis gebruikt.”

De inzender zou v o l t r e f f e r = t r e f f e r van een v o l projectiel niet als een (hinderlijk) Germanisme willen beschouwen.

Eigen

- In O.T. 1936, 15 heeft een lid gewezen op het verdringen van het woord ‘eigen’ door ‘zelf’ (‘de zelfgestelde’ voor ‘de eigengestelde’ taak) en in O.T. 1936, 43 heeft een lid van onzen Raad ten aanzien van ‘wezenlijk’ opgemerkt, dat het adj. wezenlijk = werkelijk, echt, belangrijk, groot, - goed Nederlandsch is.

Zou het gebruik van wezenlijk: de hoofdzaak betreffende - vraagt een lid - niet een gevolg zijn van het verdwijnen van het gebruik van e i g e n l i j k ? En zou dit laatste nu weer niet een gevolg zijn van het verdwijnen van het woord e i g e n ? Moeten wij, als wij bemerken dat aan Duitse vormen ontleeningen worden gedaan bij de vorming of vervorming van onze eigen taal, niet waken voor het behoud van de eigenlijke Nederlandsche taalvormen?

Rennen

- Wij hebben vroeger al eens (O.T., 1935, 21) in het licht gesteld dat ‘rennen’ voor wedstrijden in onze taal niet het juiste woord is, omdat wij ‘rennen’ gebruiken voor: héél hard l o o p e n en niet (als in 't Hd.) voor: om het hardst (tegen elkander) rijden. Voor ‘wielrenner’ bestaat het woord h a r d r i j d e r , althans in Hollandsch dialect. Waarom zou men dit niet aanbevelen?

Maar goed, als men dan zoo gehecht is aan ‘wielrenner’ (dat ‘wiel’ maakt het woord extra leelijk!) laat men het dan behouden. Maar laat ons dan niet voortgaan op dezen weg en niet, zooals onlangs een groot dagblad deed, dat eenige keeren het woord ‘luchtraces’ had gebruikt en het nu eens anders wilde zeggen, gaan spreken van l u c h t r e n n e n .

Want dat wordt te gek!

Proef of monster

- Dr. H. Burger is het eens met ons lid dat opponeerde tegen het overmatig gebruik van ‘steekproef’, waar dan bij gedacht moet worden ‘als het ware’ of ‘een soort van’ of iets dergelijks. Maar niet is inz. het er mee eens ‘proef’ steeds te vervangen door ‘monster’.

Beide woorden, zegt hij, zijn goed, maar hebben niet geheel gelijke beteekenis. Een p r o e f (of p r o e f j e) wordt g e n o m e n (om te onderzoeken) een m o n s t e r (of p r o e v e) wordt g e g e v e n (om te doen blijken). Daarbij wordt ‘monster’ zelden anders dan van koopwaar gebruikt.

Hoogglanst

- Een nieuwe tandpasta is aan de markt gekomen; een h o o g g l a n s pasta. ‘Hoogglanst’ de tanden tot dubbele schittering.

Het zou ons niet verwonderen, als de importeur dit praeparaat, om het spoedig algemeen bekend te maken, tot 'kleinprijs' zou aanbieden.

De pasta is onschadelijk, wordt ons verzekerd. Of de taal schade belooft, schijnt van minder belang.

Saneering

- Het lid dat hier aan het woord was, merkt op dat men tegenwoordig veel hoort spreken van de 'saneering' van een of ander vak, waarmee men dan bedoelt: pogingen om door een reeks van maatregelen zekere misstanden in dat vak op te heffen. De Duitscher spreekt in zoo'n geval van 'Gesundung, Gesundmachung, auf gesunden Boden stellen'.

Met welk woord, vraagt ons lid, zouden wij zulk een actie kunnen aanduiden?

Inlage

- Men zal zich herinneren dat wij ons hebben verzet tegen de slechte gewoonte 'inlage(n)' te bezigen voor 'inleg' ('inleggingen'). De vorm 'inlage' was ontleend aan het Duitsch en werd hier gebezigd voor 'het ingelegde'. In Duitschland is het gewoonte geworden dezen vorm te gebruiken, niet alleen voor het resultaat van de handeling, maar ook voor de handeling zelf (het 'inleggen'). Zoo wordt b.v. 'Abgabe' gebezigd zoowel voor 'das Abgegebene' als voor 'das Abgeben'.

'Muttersprache' veroordeelt echter een *uitbreiding* van dit gebruik. 'Einzug (von Aussenständen)' wordt afgekeurd; daarvoor: 'Einziehung' (of 'das Einziehen'). 'Vorlage' i.d.b. van 'das Vorgelegte' is goed, maar de handeling worde aangeduid met 'Vorlegung'. Als beter nog wordt de werkwoordelijke vorm aanbevolen; dus niet 'der Arbeitnehmer ist zur Vorlage seiner Steuerkarte verpflichtet', maar 'verpflichtet, sie vorzulegen'.

Taalzonden

- Ons lid, Prof. Van der Burg te Wageningen, geeft weder eenige voorbeelden van taalzonden van recenten datum. In een mededeeling van een Rijksbureau las hij 'de opgemelde maanden' i.p.v. de bovengenoemde maanden. - In een publicatie: 'toepasbaar' voor 'wenschelijk' of 'gewenscht'. - Glaskolven werden hem aangeboden 'van Sibor en andere hardglassoorten' en een scheikundige schreef in een verhandeling: 'voeg de vloeistoffen bij elkaar en laat over nacht staan'!

Goed van aannemen

- Wij hebben eens een opmerking gemaakt ten aanzien van de taal van een journalist, die schreef: X. *overvliegt* den Oceaan.

Dat heeft een collega in het oor geknoopt en deze vertelt ons thans van een strooper, die zijn bedrijf op zeer moderne wijze uitoefende. 'Kwam een haas op het felle licht van zijn schijnwerper af, dan r e e d de bestuurder het dier o v e r'!

Afplakken!

- Wij hebben een schilderstukje naar den winkel gebracht en gevraagd er een lijst om te zetten. Dat zou de winkelier doen en nog méér zou hij doen; hij zou de zaak stofdicht 'a f p lakken'!

Wartaal

- Een nieuw systeem voor het merken van kaas wordt ons aanbevolen. Het zijn ‘merken voor a a n w e n d i n g bij de bereiding, eventueel met gelijktijdige o p b r e n g s t van het Rijksmerk’. Een merk, volgens dit systeem ‘aangewend’, z w e m t in de pekkel niet a f; het wordt op de nog natte, kleverige oppervlakte o p g e l e g d en geeft r a g s c h e r p e resultaten op iedere soort korst.

‘Het verdraagt verder alle bewerkingen, waarbij het effect door oliën, parfumeeren etc. slechts verbeter d’.

In tegenstelling met onze taal, die deze ‘bewerking’ n i e t verdraagt!

Uitvluchten

- ‘het animeerend samenzijn met kameraden op een Amsterdamsch zolderatelier, de kleine uitvluchten naar buiten en, later, de verre reizen....’

‘Is d à t nu zoo erg; iedereen zegt het en een ieder begrijpt wel....’

Uitvluchten!

Moord tot berooving

- De Parijsche correspondent van een van onze groote dagbladen schrijft: ‘... het denkbeeld van een moord tot berooving lijkt dus wel uitgesloten’. Men ziet dat het wel k à n en dat wij waarlijk niet het akelige woord ‘roofmoord’ noodig hebben.

De

- In O.T., 1936, 7 hebben wij de aandacht gevestigd op de verkeerde gewoonte om het lidwoord weg te laten bij meervoudsvormen van familienamen. ‘Lindberghs’, ‘Mullers’ i.p.v. d e Lindberghs, d e Mullers.

Ons lid, de heer Menkman, heeft opgemerkt dat ook bij de aanduiding van den naam van een (lucht)schip het lidwoord somtijds wordt weggelaten. ‘Hindenburg heeft averij’, ‘Hindenburg nog niet naar Frankfurt’.

Nu was dit vroeger bij ons wel gebruikelijk (ten minste bij schepen, die den naam van een stad droegen; ‘alwaer Swol...’ en niet d e Swol) maar w i j spreken tegenwoordig van ‘d e Amsterdam’, ‘d e Rembang’.

Ongerechtigheden

- Ons lid zendt ons ook eenige citaten uit dagbladen, voorbeelden van slechte woordenkeus en slechte constructie.

Een frauduleus kassier - Ongeregeligheden (voor 'onregelmatigheden' in de administratie) - Een Canadeesch waterwandelaar, die op zijn canoschoenen voornemens is het Kanaal over te steken - Ook dit wist zij van te voren dat komen moest - Een vooraanstaande rol spelen - Onbevoegd uitoefenen der geneeskunde - Een gezwel... dat zonder eenig artistiek recht de gemoederen zal blijven ophitsen.

Vulgariteiten: Je doet maar of je neus bloedt - Iets dat 'voor elkaar gemikt is'.

Kapperstaal: Gediplomeerd permanenteur - Blondeeren.

Overheidstaal: Crisis-Diermeelbeschikking - De opheffing der vervuiling van de wateren in het stroomgebied van de Regge - Een energieraad - Een subjectieve bijdrage van het Rijk aan de gemeente Amsterdam - Gezinspersoonskaartenstelsel.

Vereenigingsleven en vakbeweging: Comité voor brouwgerst - Internationale regeling voor aangestelden bij de luchtvaart - Vrouwen-electriciteitsvereniging - Landelijke bond van winkeliers Dames confectie.

Vliegtaal: Hoe lang houdt die motor uit? - De luchtdiensten op... zullen twee maal per dag gevlogen worden. Ten slotte, als grap, een paar absurditeiten door onbekendheid met de zeescheepvaart: Een 'lichtmatroos' heeft een juffrouw aangevallen. Een matroos hoort thuis op een schip, een 'lichtmatroos' dus op een...? 'De delinquent was een 35-jarig lichtschipmatroos'. - De Spaarndam wordt gesleept. Een schalm, of een sluiting in de ankerketting (waarop de sleeptros gestoken was) aan boord van het gesleept wordende schip begeeft zich en 'op een oogenblik was door ankersluitingsgalm de verbinding verbroken'. De argelooze lezer zal misschien geloofd hebben dat bij zware deining een natuurverschijnsel op kan treden dat 'ankersluitingsgalm' heet!

- Ons lid, de heer Mr. F.E.H. Groenman, heeft in een bespreking van tooneelwerk en litteratuur eenige woorden aangestreept; wij laten die hier volgen en plaatsen daarnaast de woorden en uitdrukkingen, die ons lid ter vervanging voorstelt.

amusante eenactertjes	- enkelbedrijfjes, stukjes in één bedrijf
op Heyermanse manier	- op de manier van Heyermans, op Heyermansiaanse manier
op onaanvechtbare wijze een 'volksheid' naar	- op onbetwistbare wijze
Hugo's trant	- een gemeenzaamheid
roofmoord	- moord met diefstal
voorwoord	- woord vooraf
imitatorisch	- imitatoir, nabootsend

Verder uit een vragen-formulier:

geboortedatum en -plaats	- datum en plaats van geboorte
vertrouwensposten	- posten van vertrouwen

Vervolg van het artikel: o, die journalisten.

- 33 'kitten' i.p.v. 'lijmen', 'dichten', 'verbinden'.
 - 34 'hij brak samen' - 'k heb 't heusch gelezen - i.p.v. 'hij zakte in elkaar'.
 - 35 'voetnoten' i.p.v. 'noten' zonder meer of 'noten aan de voet van de blz.', of 'noten onderaan'.
 - 36 'zich bemerkbaar maken' i.p.v. 'hinderlijk worden', 'storen', of omzetting van de constructie: 'men gevoelde, dat'.
 - 37 'zijn plannen verhullen' i.p.v. '...verbergen'.
 - 38 'opademen' i.p.v. 'opgelucht zijn' of 'herademen'.
 - 39 'regenweer', 'hagelweer' i.p.v. 'regen', 'hagel'.
 - 40 'opschuiven' i.p.v. 'uitstellen'.
 - 41 'een stamboom gaat terug op' i.p.v. 'stijgt op tot'.
 - 42 'belichting' i.p.v. 'verlichting' en i.p.v. 'licht'.
 - 43 'onderzeeboot' i.p.v. 'onderzeeër'.
 - 44 'vereenzaamd' i.p.v. 'eenzaam'.
 - 45 'uitwijzen', ook zeer, zeer in officieel gebruik, i.p.v. 'verbannen', 't land uitzetten', of i.p.v. andere constructies: 'hij moest het land uit' en dgl.
 - 46 'hebt u interesse voor....?' in een zakenbrief i.p.v. 'kunt u gebruiken....?'
 - 47 'maken' i.p.v. 'doen' in 'licht uitmaken' i.p.v. 'uitdoen', 'de deur dicht maken, resp. openmaken' i.p.v. 'dichtdoen, resp. opendoen', 'een reis maken' i.p.v. 'doen' en dgl.
- In het algemeen bezigt het Duitsch 'maken', waar het Nederlandsch 'doen' zegt. Alleen 'k heb daar niets mee te maken' is in het Duitsch '... zu tun' en daar

- dringt nu ook al precies verkeerd het (anders goede) ‘te doen’ in! Alleen is, geloof ik, ‘bezoeken maken’ wel goed; ‘bezoeken afleggen’ is niet dagelijksche spreektaal.
- 48 ‘Ze komen op hun kosten’ - gewone krantenstijl - i.p.v. ‘de moeite was lang niet tevergeefs’ en dgl.
- 49 ‘hij kan er zich niet in vinden’ - gewone krantenstijl - i.p.v. ‘hij kan er geen vrede mee hebben’ en dgl.
- 50 ‘men grijpt zich naar het hoofd’ - gewone krantenstijl - i.p.v. ‘men staat er verstomd over’ en dgl.
- 51 ‘de bedrijven bloeien op’ - gewone krantenstijl - i.p.v. ‘er komt leven in de bedrijven’ en dgl.
- 52 ‘karren met forsche gespannen’ - sic in een krant! - i.p.v. ‘... met forsche dieren er voor’.
- 53 ‘een uitnoodiging richten aan’ i.p.v. ‘...tot’.
- 54 ‘een aparte noot’, ‘een vroolijke noot’, lijkt mij minder een Gallicisme (la note gaie), dan wel een Germanisme, want de Duitschers gebruiken ‘Note’ ook in deze beteekenis. In het Nederlandsch dient daarvoor een gespecialiseerde uitdrukking te worden gekozen, met ‘gevoel’, ‘voorval’, ‘indruk’, ‘kleur’, ‘klank’ en dgl.
- 55 ‘reizen’ i.p.v. ‘weggaan’ of ‘op reis gaan’ in zinnen als ‘hoe laat reis jij?’, ‘morgen reizen we’ en dgl.
- 56 ‘hoog’ in woorden als ‘hoogrood’, ‘hoogzomer’ - journalistiek Nederlandsch - i.p.v. ‘vuurrood’, ‘hardrood’, en i.p.v. ‘midden van den zomer’ ‘t hartje van den zomer’.
- 57 Anders is het, ook officieele, gebruik van ‘hoogwater’ i.p.v. ‘hoog water’. Dat tot één woord maken van twee, die gescheiden behooren te blijven, is een Germanisme. In het Duitsch doet men dat in het oneindige. In het Nederlandsch mag het alleen, indien het bijvoeglijk naamwoord een blijvende eigenschap aangeeft; en ook dan is het nog vaak onnoodig. ‘Groote stad’ kan voortreffelijk uitdrukken, wat men er mee bedoelt en men behoeft niet ‘Grossstadt’ te volgen. En als men ook b.v. wel ‘groothandel’ zegt, dan is het daarom bij andere woorden nog niet gerechtvaardigd! De redeneering ‘als ik dit-en-dit mag zeggen, waarom dan dat-en-dat niet?’ is niet juist. Want iedere levende taal heeft haar algemeene karaktereigenschappen; en nu is het waar, dat een levende taal geen wiskundevak is, zoodat de regels geen bevroren regels worden, die dus wiskundig zouden moeten worden toegepast, en dat er dus altijd gevallen zijn te vinden in het taalgebruik, die min of meer van het algemeene gebruik afwijken, maar daarom mag men de afwijking niet maar raak gaan toepassen; want dan verandert men er het karakter en de eigen eigenschappen van de taal mee! - Dus niet ‘totaalindruk’, maar ‘indruk van het geheel’ en dgl. of ‘totale indruk’.
- 58 Daar behoort ook bij, dat men den uitgang ‘-loos’ te veel gebruikt. Zeker, ‘goddeloos’, ‘haveloos’, ‘smetteloos’ en dgl. zijn goed. Maar ‘uitzonderingsloos’? Ten eerste zal dat dan toch wel ‘uitzonderingsloos’ moeten zijn; maar is dat niet echt ‘ausnahmslos’? en is ‘zonder uitzondering’ niet het goede Nederlandsch? ‘gedachteloos’? misschien wel goed! Maar dan krijgen we ook ‘hoofdloos’ (‘kopflos’), ‘berispingloos’ (‘tadellos’) etc. ‘Als dit wel, waarom dan dat niet?’ Het v e l e gebruik van ‘loos’ geeft het Nederlandsch een ander karakter.

- 59 Het gebruik van 'samen' in de beteekenis 'bij elkaar' is foutief. 'Het toeval bracht hen na jaren weer samen' i.p.v. '...weer bijeen' of '... weer bij elkaar'. Evenzoo 'We zijn toen veel samen geweest' i.p.v. 'We hebben elkaar toen veel gezien en gesproken' of iets dgls.
- 60 Het gebruik van den dativus ethicus is in het Duitsch heel, heel gewoon, doch in het Nederlandsch zeer gering. Weer een verduitsching van het Nederlandsch, dat die dat. ethicus begint door te dringen. In 'k heb me zoo'n toestel gekocht' moet 'me' niet staan. 'Hij kan zich begrijpen' is fout; 'hij kan begrijpen' is goed Nederlandsch. 'Je kunt je denken, dat ik dat niet heb gedaan' is verkeerd i.p.v. 'je kunt wel denken, dat ik enz.'. 'Dat kan ik me verklaren' moet 'me' missen. 'Zich aanschaffen' is verkeerd i.p.v. 'aanschaffen' zonder meer. Nog erger wordt het, als we den passieven vorm krijgen: 'dat laat zich begrijpen' i.p.v. 'dat kan men wel denken' of 'dat is te begrijpen'. - Men kan zich voorstellen' is goed; natuurlijk! - Verwant hiermee is het gebruik van 'zich' in uitdrukkingen als 'toen heeft het zich getoond' i.p.v. 'toen is gebleken'; 'de zaak heeft zich goed afgewikkeld' i.p.v. 'is goed afgelopen' of iets dgls. of 'is goed afgewikkeld'. Nog erger wordt het - dat is wel iets anders, doch het is een te weelderige groei van het gebruik van 'zich' -, als men 'zich' gebruikt in de beteekenis van 'elkander': 'zij hebben zich ontmoet', en naar analogie daarvan: 'we hebben ons al gesproken'.
- 61 'eenigste' i.p.v. 'eenige' is ook een Germanisme; journalistiek zeer geliefd.
- 62 Misschien is het gebruik van woorden op '-ens' niet verkeerd: 'hoogstens', 'minstens', 'overigens' i.p.v. 'op z'n hoogst' of 'ten hoogste', 'op z'n minst' of 'ten minste', 'voor het overige'. Maar het is in het Duitsch weer in algemeen gebruik: 'bestens', 'nächstens', 'schönstens'. Gaat men het nu in het Nederlandsch verdedigen met een 'Als hier wel, waarom dan daar niet?', dan verandert men het karakter van de taal. Daarom alleen 'ten eerste', 'ten tweede'; en niet 'eerstens' en 'tweedens'; en ook niet 'mooistens' enz.
- 63 Misschien is het niet foutief, het hulpwerkwoord achteraan te zetten, doch dat is de Duitsche constructie. De e c h t Nederlandsche zinsbouw is: het hulpwoord voorop. 'De jongens, die de appels gestolen hebben' is niet fout; maar beter is: '... hebben gestolen'. Voorloopig zegt de journalistiek nog niet: 'De jongens, die de appels hangen laten hebben' of: '...gelaten hangen hebben'. Maar dat komt wellicht nog wel.

Ingebonden jaargangen.

Het Secretariaat beschikt nog over een aantal banden voor het inbinden van de jaargangen I-V en ook over enkele exemplaren van complete jaargangen, **i n g e b o n d e n**. Deze laatste ten dienste van die leden (of abonne's), wier collectie niet meer compleet is.

Wie dus nog een band, of het ingebonden boekwerk, wenscht te ontvangen melde dit aan het Secretariaat, dat zooveel mogelijk ieder zal tevreden stellen.

De germanismen van deze maand.

BOUWEN - (Wegen bouwen, kanalen bouwen, kanaalbouw, werktuigbouw)
Eenstemmig door den Raad veroordeeld. 'Het schijnt wenschelijk de eigenaardige,

vanouds hiervoor gebruikelijke, woorden: aanleggen etc. te handhaven.' Dus: wegen aanleggen; kanalen graven; werktuigen en toestellen ineenzetten (of: maken, vervaardigen).

BEGROETEN (voor 'toejuichen') - afgekeurd, een germanisme.

(Een maatregel met instemming begroeten is goed).

[Nummer 4]

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

Onze commissie van scheikundigen heeft een reeks van termen uit hun tak van wetenschap aan onzen Raad voorgelegd en de Raad heeft ten aanzien daarvan zijn oordeel uitgesproken. Enkele uitspraken - die ook voor anderen dan chemici waarde hebben - laten wij hier volgen.

Springstof

- Sprengen = uit elkaar doen springen is geen Nederlandsch, en is nooit Nederlandsch geweest. Dus zelfs als archaïsme zou 'sprengstof' niet kunnen verdedigd worden. Maar is het onmogelijk, in het Nederlandsch een samengesteld z.n.w. te vormen met als eerste lid een werkw. stam, terwijl het geheel uitdrukt: iets dat die handeling doet verrichten? 'nieskruid' is: kruid, dat iemand doet niezen. Zoo gevoelen wij 'lachgas' als een behoorlijke samenstelling. Er bestaat, althans in Z. Nederland, ook 'doolkruid', dat doet dwalen.

Zoo lijkt mij springstof niet onmogelijk als Nederl. woordvorming: stof (vgl. brandstof, grondstof, verfstof, vloeistof), die rotsen b.v. doet uiteenspringen. (Springen = uitelkaar springen is bekend genoeg). 'Ontploffingsmiddel' acht ik minder aanbevelenswaardig: middel, waartoe? waarschijnlijk ook 'om te doen ontploffen' (want: middel om te ontploffen, wat zou dat zijn?); dan is het eenzelfde vorming; alleen is 'doen ontploffen' bepaald minder goed dan 'doen springen'.

Uitschudden (waarmede bedoeld wordt een bepaald bestanddeel door schudden verwijderen)

- Er uitschudden (ook hier is er Ned. typeerende vorm). Over het werkwoord: Duitsch: schütteln? Dat is Ned. 'heen en weer schudden' (iteratief werkw.). Men zal echter in de vaktaal in de plaats daarvan schudden verkiezen. En consequent is dan ook 'er' uitschudden.

Kan 'verschudden' niet dienen? Dat ver beteekent in vele gevallen: weg, teniet, op: vereten, verdrinken, verdoen, verdobbelen, vergooien, enz., enz. En verder ook allerlei veranderingen en verwisseling. (Zie b.v. Den Hertog, De Nederl. Taal II, 3e dr. 120-121). En anders: weg-schudden? Maar het eerste lijkt mij, zooveel ik het begrijp, het beste. Overigens lijkt het mij taalkundig heel goed mogelijk, dat 'schudden om (zoo en zoo)' in vaktaal kan verkort worden tot enkel 'schudden'. Zulke ellipsen zijn in allerlei vaktaal schering en inslag.

Smalfilm

- Men wenscht een kort, dus samengesteld woord, één woord. Dan zijn er twee typen, naar het accent onderscheiden: smallefilm en smålfilm. - Ik meende altijd dat het 'kleine film' beteekende. In dat geval mogen wij 'smal' niet houden (smaldeel staat op zich zelf als oude term).

Dubbelbreking, -laag (hiervoor: dubbele breking, enz. Opm. v.e. lid O.T.: Wij zeggen dubbelganger, waarom dan niet dubbelbreking? Er zijn zoovéel woorden met dubbel-!)

- Zelfde opmerking als bij smalfilm. - Ander oordeel: Stellig is dubbele breking, laag, enz. beter. Want de vele samenstellingen met dubbel, die bv. het Nl. Wb. geeft, zijn bijna alle van bijzonderen aard. 'Dubbelster' zou nog het meest voor model eener analogievorming in aanmerking kunnen komen. Maar het is toch ook onwaarschijnlijk. De oorsprong der afgekeurde woorden is duidelijk genoeg.

Want men hoede er zich voor, met geweld als analogie voor te stellen, wat het in werkelijkheid niet is. De analogie is een zeer groote macht in de taalvorming; maar het luistert toch ook weer zeer nauw daarbij.

Achterblijven (voor: overblijven)

- (Commentaar van de leden O.T. ‘Terugblijven is fout, maar achterblijven?’
 ‘Achterblijven is ook fout; achterblijven is alleen juist als men bedoelt: niet zoo snel gaan als anderen’.) - Dit laatste oordeel is m.i. juist. Want al bestaat achterblijven = overblijven wel, dat is plechtstatige stijl (van Bijbel, kanseltaal, en een enkele staande uitdrukking: de achtergeblevenen) en van onstoffelijke dingen: van jeugd-indrukken, van lasterpraat blijft altijd wel iets achter. - ‘Achterblijven’ kan men bij de Vierdaagsche en wel definitief. In de chemie is er echter van ‘snel gaan’ bij het ‘overblijvende’ geen sprake.

Netzmiddel

- ‘Middel om te bevochtigen’ (en dan is ‘bevochtigingsmiddel’ natuurlijk noodig. Het gaat er om ‘Netz’ te verdrijven) - Men heeft nog ‘netten’ = natmaken. Maar het is zeer beperkt in gebruik. Doch de huishouding kent (of kende vroeger) v o c h t e n (en invochten). Ook bestaat er een werkw. n a t t e n ; en wie het niet kent, kan het elk oogenblik vormen. Derhalve zou ik raden: n a t m i d d e l (het plechtiger klinkend net-middel zal minder kans hebben; vochtmiddel ook misschien nog niet zoo voor de hand liggend, als het eerstgenoemde).

Temperatuurgevoeligheid (voorgesteld: gevoeligheid voor temperatuursverandering)

- ‘Gevoelig voor temperatuur’ kan m.i. volstaan. - ‘Kunstgevoelig’ is ook kort (gevoelig voor kunst i n d r u k k e n). Een tweede vraag is of deze wijze van samenstelling met -gevoelig door den beugel kan. Een derde vraag of men hier niet van v a t b a a r moet spreken. Zou men dan ‘kou-vatbaar’ zeggen? Neen. Dus in een bepaalde vaktaal en in een bepaald geval is ‘vatbaar’ voldoende. Zoo noodig: vatbaar voor temperatuur.

Op (Onderzoek op..) voorgesteld: naar

- ‘Men onderzoekt de stof o p l o o d’; dan kan men toch niet n a a r zeggen? Het is een in de vaktaal natuurlijke uitbreiding van het gebruik van o p . - ‘Iets onderzoeken op’, wat volledig zou luiden: iets onderzoeken met het oog op de (mogelijke) aanwezigheid van... Men kan dan niet ‘naar’ gebruiken; want ‘onderzoeken naar’ is intransitief. Ik zou geen bezwaar durven maken tegen de, naar ik meen, in verschillende vaktalen in zwang gaande, sterk verkorte, uitdrukking.

Edelgassen

- Men beroepe zich niet op: edelman, -vrouw, -knaap, -lieden (zooals een lid O.T. wil doen). Dat is een ouderwetsche, nu niet meer levende formatie, waarin bovendien 'edel' beteekent: van adel. Beter ware een beroep op 'edelsteen'; maar dit zal ook uit het Du. overgenomen zijn, evenals edelhert, e.a. (Zie Ned. Wb.) Indien 'edele metalen' best te gebruiken is, waarom dan 'edele gassen' niet?

Voorverhitting (hiervoor: vooraf verhitten, verhitting vooraf)

- Voorverhitting (-verwarming) lijkt mij mogelijk, evenals voorverkoop. En dan acht ik het in gebruik komen van 'voorverhitten' - wanneer die werking telkens weer moet worden benoemd - tamelijk voor de hand liggend; en niet volstrekt af te keuren. Ik stel mij voor, dat in de keuken het woord ook zou kunnen ontstaan, of een verwante formatie: voorwarmen, voorkoken, etc.

Ruw-vezel (voorgesteld: ruwe vezelstof)

- "Kan ruwe vezel niet dienen? het woord "vezel" kan, dunkt mij, zonder eenig bezwaar ook voor "vezelstof" gebruikt worden. Dan staat het dus op één lijn met "ruwe olie", waarvoor ik nog nooit "ruw-olie" heb hooren zeggen."

(Nog nooit ruw-olie hooren zeggen? Gelukkige Professor! Wij hooren niet anders.)

Wattenprop - Tweeërlei oordeel. - Niet fout.

- Ik houd 'wattenprop' beslist voor fout. Het moet en mag alleen zijn: een prop watten. Want hoofdbegrip is niet prop, maar watten; voor ons taalgevoel is 'prop' een soort maat-, hoeveelheids-naam. Vgl. een dot haar, een hoop steenen (niet 'steenenhoop'), een hap brood (niet 'een broodhap'), een portie boonen (niet 'boonenportie'). Enz.

Platina strook - Tweeërlei oordeel.

- Niet fout. - Tamelijk wel hetzelfde geval. (T.a.v. de opmerking van een lid van O.T.: vgl. gouden horloge.) Deze vergelijking is niet juist. Vgl. een staaf, een baar, een klomp goud; waarvoor men niet in denzelfden zin kan gebruiken: een gouden staaf, baar, klomp.

Onderstaan (zoodanig, dat een lepel onderstaat)

- Geen bezwaar! “Is heel goed Nederlandsch voor “onder water staan”. Ik zie niet in, waarom het in bepaald verband niet even goed zou kunnen dienen, waar van onderdompeling in een andere vloeistof sprake is.” - ‘Een heel natuurlijke woordvorming. Een “aanwinst”.’

Terugvloeikoeler

- Ja, ook hier wordt in de v a k t a a l de k o r t e vorm van het c o m p o s i t u m haast onvermijdelijk. Als U eens nagaat dat een visschersman spreekt van ‘kas-bak-luik’ e.d., een rijwielhersteller van ‘terugtrapremnaaf’, ‘achterwielvellingslint’. Dat is juist het ‘leven’ der composita.

Band (voor: deel)

- Niet zelden hebben D. werken ‘banden’, die weer in ‘deelen’ zijn gesplitst, soms die nog weer in ‘afleveringen’, die men liefst maar elk op zich zelf laat binden. Wij zouden dan moeten verdeelen: deel - stuk - aflevering (nummer).

Kjeldahlkolf

- Beter is: Kolf van Kjeldahl. Verkorting tot 'een Kjeldahl', indien in zwang komend, zou taalkundig geen bezwaar opleveren. - 'n Kjeldahl, 'n Erlenmeyer, 'n Kipp, 'n Ford.

Aanwarmen (voorgesteld: verwarmen.)

- Toch eigenlijk: 'n ietsje, lichtelijk, zachtjes verwarmen, dus l a u w maken?

Doorvoeren

- (een elektrische stroom wordt doorgevoerd) - Met e r e r voor, goed Nederlandsch: e r doorgevoerd, doorgeleid.

Gewild (een gewilde kleurreactie; hiervoor: gewenschte)

- accoord. Een echt germanisme, hoewel beter Duitsch is: e r wünscht.

Ontsterken (voor: ontdoen van stijfse)

- D a t is nu eens een 'germanisme'!

Name (af-, toe-)

- Ik blijf van meening dat -name evenzeer Ned. is als Duitsch.

Taalverkorting

- Als 'Hindenburg heeft averij', 'Hindenburg nog niet naar Frankfurt' voorkwamen als titels van krantenberichten, hebben wij te doen met het verschijnsel van 'verkorting van de taal', dat heel normaal is. 'Koning Edward in Weenen', 'Koning van Engeland op reis'!

Technische termen.

Het eerste rapport van de Commissie, belast met de bewerking van de gegevens welke de beoefenaars van de chemische wetenschap hebben verstrekt, is thans verschenen; het rapport is ondertekend door de heeren Dr. E.H. Buchner, Dr. W.P. Jorissen, Dr. G.H. van Meurs en Dr. A. van Raalte, leden van ons Genootschap.

Het bevat een aantal woorden, in gebruik bij chemici, welke de commissie, na ingewonnen advies van den Raad van Deskundigen, heeft afgekeurd en vervangen door goede Nederlandsche woorden of uitdrukkingen. Het rapport is verschenen in het Chemisch Weekblad van 6 Febr. 1937 (34e Jg. No. 6).

Ten aanzien van de terminologie van de luchtvaart kunnen wij mededeelen dat een studie van de hand van ons lid, den heer G.H.J.J. Schuurmans Stekhoven, is gereed gekomen en opgenomen in 'Het Vliegveld' van Februari 1937 (21e Jg. No. 2).

Een uitvoerige beschouwing met betrekking tot de terminologie van den mijnbouw, van ons lid den heer H.Th. Bakker M.I., te Batavia (thans met verlof in ons land) is in ons bezit; een uittreksel daarvan hopen wij spoedig te kunnen opnemen.

Vragen van het A.N.V.

Eenige van onze leden hebben gevolg gegeven aan het verzoek dat wij onlangs tot hen hebben gericht en getracht voor enkele woorden uit de lijst, die wij in September j.l. opnamen, aequivalenten te vinden. Zij zijn het met ons eens dat het onbegonnen werk is te trachten alle, dikwijls specifiek Amerikaansche, begrippen met een volslagen Nederlandsch woord te benoemen,^{*)} maar zij hebben hunne krachten gewijd aan die woorden, waarvan de inhoud, althans bij benadering, met een Nederlandsch woord of een korte omschrijving is weer te geven.

Hier volgt het resultaat van hunne pogingen.

all around	van alle markten thuis	universeel
bathing beauty	strandnimf	
block	(huizen)blok	blokdiepte
boom	opflakking?	hoogtegolf
chainstore	kettingwinkel,	schakelwinkel, filiaal (chain = filiaalbedrijf)
chorusgirl	koor-engel	
container	(alg.) verpakking; soms: huls, omhulsel,	houder, vat
Counterclerk	kasbediende	
dealer	handelaar, beter dan agent; gezien het	feit, dat de Amerikaansche organisatie aan den agent-dealer eigen koopkracht

*) In Engeland en Amerika wordt de boodschappenjongen in een hotel (Fransch: *chasseur*) van wege zijn buisje met de vele knopen wel *Button*s genoemd, de schoenpoetser *Boots*; bij de spoorwegen heet de man die de lampen in orde houdt *Lamp*s, aan boord van een schip de telegrafist *Spark*s. Dat zijn alle aanduidingen, die eenvoudig niet te vertalen zijn!

	met eigen magazijn oplegt. Trouwens, to deal is toch: handelen?
	een lid merkt op dat met het woord ‘dealer’ (Ford dealer) wordt uitgedrukt dat de persoon in kwestie officieel aangesteld is. Dus zou men het begrip moeten omschrijven, en zeggen: officieel aangestelde handelaar.
direct mail	post-reclame
efficiency	nuttig effect, deugdelijkheid
fit	flink, geschikt, kant (zeemanswoord)
folder	(reclame)vouwsel, vouwblad
follow-up-letter	vervolgbrief
full page	volle pagina, heele pagina
gangster	bendelid
graft	graai, graaierij
handicap	nadeel, belemmering (handicaprace = wedstrijd met vóórgift)
handicapped	belast
headline	kop, kopregel, hoofd(je)
hearing	verhoor, aanhooring
ice cream soda	roomijs met bellen
lay-out	opmaak, schema
manager	leider (soms: directeur)
New Deal	de Nieuwe Ordening, nieuwe koers
overall	werkhanssop
pep	fut
popcorn	gepofte mais
porter	kruier, stationskruier, witkiel, portier, hotelportier, pakhuisknecht
racket	spitsboeverij
radio announcer	radio-roeper, ‘omroeper’
radio network	radio groep
reel	rol
salesmanship	verkoopkracht (zijn verkoopkracht is goed, groot) verkoopmanschap
service	bediening, dienst, hulpdienst Ford-service = Fordbediening als het om het bedienen

gaat en Ford-dienst als het om de
organisatie gaat. 't Is niet de p r i m a
bediening, die het woord Service deed
ontstaan, maar de organisatie.

short	éénrol-film, enkelrol-film
show-card	etalage-kaart, winkelkaart, reclamekarton
showgirl	modedraagster
showroom	toonzaal. In zoo'n inrichting 'stelt' men niet 'ten toon', maar men t o o n t er den kooper wat hij vraagt.
sophistication	sofisterij
surfboard-riding	plank-varen, branding rijden, rit.
test	hersensproef
testen	proef afnemen
thriller	kraakroman, kraakfilm
tip	tip (!)
tour	rondtocht, -rit, -vaart, -vlucht

Een van onze leden merkt op dat velen, die zich geroepen achten boeken uit een vreemde taal over te zetten (in tegenstelling met den journalist, die ons deze vragen stelde), blijk geven van groote onkunde ten aanzien zoowel van hun eigen, als van de vreemde taal.

Wanneer in een Engelsch verhaal, zegt ons lid, een schoonmaakster voorkomt, Mrs. Smith, dan wordt in de Hollandsche bewerking die figuur Mevrouw Smith genoemd, wat natuurlijk absurd is. En als een Engelschman zijn 'zakmes' uit zijn zak haalt, wordt dat instrument, in de Hollandsche vertalingen, steevast tot een 'pennemes'.

Maar wij zullen hier niet verder op doorgaan, om niet op het terrein te komen dat rechtens aan de Vereeniging 'Nederlandsche Vertalingen' toekomt!

Het.... of de....?

In een gedachtenwisseling met een lid van onzen Raad vermeldden wij onlangs de omstandigheid, dat bij het kaartspel aas, heer, vrouw en boer het onzijdig lidwoord kregen, dat dus de kaartspeler spreekt van h e t aas, h e t heer, h e t vrouw, h e t boer.

Zegt d e kaartspeler dat wel - kregen wij ten antwoord - of is de onz. vorm in gebruik alleen h i e r e n d a a r (in hoe kleinen of grooten kring dan ook)?

Willen onze leden ons nu daaromtrent inlichten? Spreekt werkelijk iedere kaartspeler van h e t vrouw of is dat maar plaatselijk? Of geschiedt het bij wijze van grap?

En de chemici onder onze leden willen die ons inlichten of in hun vaktaal 'neerslag' als onzijdig geldt? En indien dit zoo is, geschiedt dit dan om neerslag ('het neergeslagene') te onderscheiden van den verbaalvorm? En hoe komen de chemici dan tot deze onderscheiding; denken zij daarbij aan h e t 'bezinksel', h e t 'praecipitaat'?

Critiek der leden.

Uit de wijze waarop sommige leden reageeren op de bijdragen van hunne medeleden in ons blad blijkt dat er eenig verschil van opvatting bestaat tusschen hen en onze Redactie, met betrekking tot den aard van ons Genootschap en zijn Orgaan.

Ons Genootschap heeft ten doel het aankweken van belangstelling voor de taal en het orgaan biedt aan de leden de gelegenheid tot onderlinge gedachtenwisseling over vragen van taalgebruik. En wanneer wij nu bedenken dat ons genootschap is een vereeniging van *l e e k e n* op taalgebied en dat ook de Redactie van het orgaan uit leeken bestaat, komen wij als vanzelf tot de slotsom dat de Redactie aan de opmerkingen van de leden niet den maatstaf mag (en kan) aanleggen, die een streng wetenschappelijk tijdschrift ten aanzien van zijne medewerkers moet toepassen. De bijdragen van de leden in *Onze Taal* willen niet anders zijn dan opmerkingen, gemaakt met het doel bij de medeleden instemming of tegenspraak uit te lokken.

Natuurlijk zou het ook deze Redactie niet moeilijk vallen, als zij dat zou willen, met de overmacht van haar kennis (geput uit het Ned. Wdb., dat zij wèl, maar de meeste leden nièt bezitten!) de leden af en toe eens op de vingers te tikken, maar waartoe zou dat dienen? De hoofdzaak is dat wij belangstelling hebben voor de taal en daarvan doen blijken; of een lid er dan eens wat 'naast' is, is van ondergeschikt belang. Onze Raad zorgt er wel voor dat wij in het goede spoor komen.

Of er dan nimmer aanleiding is voor de Redactie tot het 'onmiddellijk ingrijpen' dat sommige leden van haar vragen? Stellig wel. Als een lid b.v. de objectiviteit, of de wellevendheid uit het oog verliest en een groot deel van het 'taalbederf' bij ons wil toeschrijven aan den invloed van een bepaald deel van onze bevolking, - dan vindt dat 'ingrijpen' als het ware automatisch plaats. En datzelfde zou geschieden als een lid, ten aanzien van een bijdrage van een zijner medeleden, termen zou bezigen als 'ondoordachte gevolgtrekking' of 'misplaatste geestigheid'. Want daarmee zouden zij schade doen aan de vriendschappelijke verstandhouding tusschen de leden, die toch noodig is in een vereeniging als de onze.

Houdt men echter deze beperkingen in het oog, dan mogen onze leden zich vrijelijk uiten en zoo noodig critiek uitoefenen en hoe meer zij zulks zullen doen, zoo veel te meer zullen zij bijdragen tot de bereiking van het doel, dat ons Genootschap zich heeft gesteld.

Van onze leden.

Dimmen

- De betekenis 'to make less bright' - merkt een lid op - die t o d i m aanvankelijk slechts had, voldeed toen volkomen; immers, de automobilist, die zijn 'tegenligger' niet wilde hinderen, doofde zijn sterke lampen en ontstak de kleinere. Hij 'dempte' dus zijn licht en daarmee uit. Pas naderhand verschaftte ons de steeds verder schrijdende techniek speciale lantaarns, waarmee het mogelijk was bij het 'dimmen' ook den stralenbundel van richting te doen veranderen. Toen eerst verkreeg het woord, in Engeland en elders, de uitgebreide betekenis die het thans heeft.

Het lid, dat in ons nummer van Februari de opmerking over dimmen maakte, schrijft ons dat hij er zich wel van bewust is, dat aan de oorspronkelijke betekenis van het woord iets is toegevoegd, maar hij zou er voor zijn het vreemde woord, dat deze uitgebreide betekenis nu eenmaal heeft verkregen, te behouden, liever dan die nieuwe betekenis toe te kennen aan een bestaand Hollandsch woord, dat nu eenmaal reeds een zeer bepaalde betekenis heeft en die b e h o u d t , - omdat dit verwarring zou kunnen geven. Althans zoolang wij er niet in geslaagd zullen zijn een Nederlandsch woord samen te stellen, dat de nieuwe betekenis - het gelijktijdige voorkomen van twee effecten - doet begrijpen.

Quo vadis?

- roept een lid een onzer Ministers toe, die in een circulaire spreekt van i j s g e k o e l d e visch, en een doctor in de Nederlandsche letteren, die schrijft dat wie een doxologisch onderzoek aanvat zich v e i l i g dient te s t e l l e n tegen lichtvaardige conclusies. Ons lid betreurt het dat van de tapijten, die het Vorstelijk Bruidspaar zijn aangeboden, gezegd wordt dat zij zijn h a n d g e k n o o p t en van elektrische gloeilampen dat zij g a s g e v u l d heeten, dat hem anthraciet in katten wordt aangeboden 'tegen denzelfden m e e r p r i j s als voor papieren zakken'; dat 'w a a r' het 'd a a r' steeds meer verdringt; dat aan een 'v o o r w o o r d' de voorkeur wordt gegeven boven een 'w o o r d v o o r a f' en dat zinswendingen als h e b b e n wij niet en zien wij niet te pas en te onpas worden gebezigd.

Verdrukte 'E'

- 'De particulier secretaris van den minister heeft de reis medegemaakt'. - '... waarvan deel uitmaakt de algemeen-voorzitter, de heer G.' - '... teneinde onzen buitengewoon gezant zijn opwachting te maken'. - '.. welk vliegtuig speciaal was overgekomen met den waarnemend leger-commandant, generaal B.' - 'Het gezagsgebied van den territoriaal-bevelhebber (mv.: territoriale bevelhebbers)'. -

Het feit

- Een nieuw gedrocht heeft zijne intrede in onze taal gedaan. 'Hierom', 'daarom' en 'omdat' zijn plotseling vervangen door 'met het oog op het feit'; in de plaats van 'doordat' is gekomen 'tengevolge van het feit', voor 'hierin' en 'daarin' wordt gebezigd 'in het feit'. Ja, men gaat nog verder en brengt 'het feit' in den zin, wanneer het volkomen overbodig is.

Is dat nieuwe gebruik een gevolg van agressieve gevoelens? Vreest men tegenspraak en drukt men zich daarom op deze wijze uit:

Gisteren herdacht X het feit, dat hij 25 jaar geleden...
heeft gewezen op het feit, hoe noodig het is, voorbereid te zijn...
het ware vreemd als de tragiek van onzen overgangstijd, steunende in het
feit, dat niet zooals in statische tijdperken het recht wordt toegepast van
het verleden, maar dat van de toekomst....

Vreest men zóózeer tegenspraak, dat zelfs de onzekerheden als feiten moeten worden gesteld? Waarom anders geschreven:

Dit hangt af van het feit of de stank zal verergeren....

In den regel moeten wij ons bij feiten neerleggen, maar zouden wij dit feit niet te lijf gaan?

(H.K. te A.)

Voornemen

- Een van onze leden vraagt ons hoe wij (Onze Taal) oordeelen over het gebruik van het werkwoord 'voornemen' in den volgenden zin: '.... of wij dit bedrag op Uwe rekening dienen te storten, waarbij dan de verdeling eventueel door U zou worden v o o r g e n o m e n'.

Wij hebben ons lid doen opmerken dat bij ons genootschap als regel geldt dat Onze Taal vragen van leden op het stuk van de taal slechts beantwoordt na ingewonnen advies van haar Raad van Deskundigen en dat het woord, dat ons lid ons voorlegt, nog niet 'voor den Raad is geweest'. Maar wij hebben er geen bezwaar in gehad te verklaren dat het woord 'voorgenomen' in dit verband op ons den indruk maakt van een gedachtelooze ontleening aan het Du. en dat wij hier zouden gezegd hebben:waarbij U dan evtl. v o o r de verdeling zult z o r g e n .

Mogen wij onzen Raad vragen of hij deze opvatting sanctionneert?

Roofmoord

- Het Hbld. schrijft: ... in verband met den m o o r d m e t r o o f op den heer X....; maar den Officier van Justitie, als hij ons een belooning toezegt voor het aanwijzen

van den dader, zijn geen letters vet genoeg om ons het woord r o o f m o o r d in te prenten!

Stewarddes

- Onze leden weten dat wij er eenige keeren onze bevreemding over hebben uitgesproken dat de K.L.M. maar steeds blijft spreken van *stewardesses* en het Nederlandsche woord *hofmeesteres* blijkbaar verwerpt. Een lid neemt het nu op voor onze luchtvaartmaatschappij (en hare 'stewardesses') en zegt dat haar houding hem wel begrijpelijk voorkomt, omdat het woord 'hofmeesteres' toch wel zeer onvoldoende de functie weergeeft, die deze ontwikkelde jonge vrouwen vervullen. Zooals dat trouwens voor het eng. equivalent 'stewardess' evenzeer geldt, alleen wij Hollanders gevoelen dat uiteraard niet zoo sterk.

Vandaar - zegt ons lid - dat de Amerikanen het woord 'air-hostess' hebben ingevoerd, dat uitstekend voldoet en het zou wel te wenschen zijn, dat wij op dezelfde wijze de functie in kwestie zouden trachten aan te duiden. Met *luchtgastvrouw* bijv.? Of hoe anders?

Sowjet

- Ons lid, de Heer Mr. F.E.H. Groenman heeft in een dagblad deze schrijfwijze gevonden en hij zegt nu: 'Sowjet' is een Duitsche spelling. De Duitschers hebben behoefte aan die 'w' en die 'j', want zonder die letters gespeld (*sovjet*) zou het woord in hunne taal hetzelfde klinken als *soufit* zou doen.

Maar wij Nederlanders? Windt u in het Nederlandsch die *w* heusch wereischt voor de wertolking van de Russische 'b'? Windt u *Batawja mooier* (of: *mojer*) dan *Batavia*? Het Nederlandsch heeft, wat in het Duitsch ontbreekt, een zachte *v* en een deelteken. *Soviët*.

Aanloopen

- Een lid, dat de vormen: haven van vertrek, haven van aankomst (van bestemming) en tusschenhavens aanvaardt, merkt op dat men, als samenvattend woord voor de geheele reeks, wanneer men niet wil vervallen in een omslachtige omschrijving, *aanloophavens* moeilijk zal kunnen vermijden.

Wie helpt ons, vraagt ons lid, aan een goed Nederlandsch woord voor Eng. 'homeport', den haven waar het schip thuisbehoort, waar de zeebrief uitgereikt is en waarvan de naam op den achtersteven vermeld staat?

Saneering

- Ons lid merkt op dat de Franschen het woord 'assainir' kennen en de Engelschen 'sanitation' en hij vraagt waarom voor ons 'saneering' juist een germanisme zou moeten zijn. Als ons lid het stukje in ons nummer van Maart nog eens wil nalezen,

zal hij bemerken dat, wel verre van dit woord den Duitschers in de schoenen te schuiven, de inzender ons juist Duitschland voorhoudt als het land, dat een ‘eigen’ uitdrukking ter aanduiding van het begrip heeft.

Vliegasch

- In de techniek schijnt het woord ‘vliegasch’ ingang te hebben gevonden, een pendant van ‘vliegdennen’, en, naar mij voorkomt, een ergerlijk onnoodig germanisme. In welke mate en hoe lang het al gebruikt wordt, is mij niet bekend.

De boschbouw heeft ten minste nog de verontschuldiging, dat het vliezig aanhangsel aan het zaad ook ‘vleugel’ wordt genoemd. Voor vliegasch geldt zoiets zeker niet.

Is het niet hoog tijd, dat U dit woord eens aan den R.v.D. voorlegt?

Behalve ‘stuifasch’ vind ik ook het (Nederlandsch?) woord ‘stubbe’. Van geen van beide is mij evenwel het gebruik bekend.

Komt straks ook nog vliegmeel en vliegzand?

Weekend

- Zou het, thans reeds algemeen met Nederlandsche uitspraak gebruikte, ‘weekend’ niet (voor bestrijding) in aanmerking komen? Temeer daar het woord geenszins de bedoeling weergeeft. Het omvat immers, met het einde van een week, tevens het begin van de volgende.

Evenals men Oud- en Nieuwjaar te zamen jaarwisseling noemt, zou men hier dunkt mij ook beter spreken van weekwisseling.

(Dr. H.B., d. S.)

Eversleep

- Op mijn vulpotlood - zoo redeneerde een fabrikant van stalen matrassen - staat *eversharp*, op de hoes van mijn motorkap lees ik *everwarm*; als ik dus mijn matrassen *eversleep* noem, kan ik mij, op mijn manier, beroepen op analogie. - En dus deed hij zulks, onbewust van de dwaasheid, die hij beging!

O, die journalisten!

- Het lid, dat in onze nummers van Januari en Februari op de levendige wijze, hem eigen, te velde is getrokken tegen het bezigen van zoovele germanismen in krantenartikelen, heeft daarbij het voornemen te kennen gegeven een nieuwe lijst aan te leggen en ons die ‘over kort of lang’ te zenden. Eerder dan wij gedacht hadden ontvingen wij nu deze nieuwe lijst, die het aantal ‘boosdoeners’ op 99 brengt. Een respectabel aantal!

Zoals wij reeds hebben gezegd,^{*)} valt er over de gegrondheid van de klacht, ten aanzien van eenige van de gelaakte worden althans, wel het een-en-ander op te merken, maar wie, zoals dit lid, op zulk een levendige wijze voor de belangen van zijn taal opkomt, vinde niet dadelijk bestrijding. Een c r i d e c o e u r worde niet aanstonds betutteld!

*) en zoals trouwens de schr. zelf toegeeft: ‘misschien zal de commissie van deskundigen...’
Ja, dat zal de commissie stellig; de commissie h e e f t al...!

64. 'onderbreken' i.p.v. 'afbreken'. De gewone redeneering tot aanprijzing van dit germanisme is, dat 'onderbreken' mede aanduidt, dat de afgebroken gang weer wordt hervat, nadat het afbrekende element heeft opgehouden te werken. Doch 1e blijkt dat gewoonlijk wel van zelf in het verdere verloop van het verhaal en 2e is een korte bijvoeging als 'even' of 'voor 'n poosje' en dgl. ruim voldoende. Meestal komt het er heelemaal niet op aan, of dat hervatten wel of niet wordt aangegeven.
65. 'vermanend en beleerend' i.p.v. 'en op het goede wijzend' of 'en onderrichtend' of 'zacht terechtwijzend' en dgl.
66. 'slagzin' en 'slagwoord' i.p.v. 'leus'; ook i.p.v. 'fraze'; ook i.p.v. een eenigszins bredere uitdrukking: 'mooi woord', 'klinkende zin' en dgl.
67. 'mild' i.p.v. 'zacht'. Dit wordt buitengewoon veel door de dichters van de laatste tientallen jaren gebezigd. Doch het Nederlandsche 'mild' beteekent 'overvloedig schenkend'.
68. 'verbrengen' n.l. uren, dagen etc. i.p.v. 'doorbrengen'.
69. 'gevallen' in 'de stad is gevallen' i.p.v. 'veroverd' of 'ingenomen'; en in 'die-en-die (soldaat) is gevallen' i.p.v. 'gesneuveld'.
70. 'restloos' in b.v. 'die zaak is restloos opgehelderd' i.p.v. 'geheel', 'volledig', 'volkomen'.
71. 'dwangjak' (werkelijk in een dagblad van groote beteekenis!!) - nog mooi, dat er niet 'dwangsjak' heeft gestaan - i.p.v. 'dwangbuis'; ook i.p.v. 'keurslijf'.
72. 'iemand ernstig nemen' of nòg erger: 'iemand ernst nemen' i.p.v.: 'iemand au sérieux' nemen. Dit is alleszins geen Nederlandsch! Doch beter een woord, dat gladweg Fransch is, dan een woord, dat foutief is, d.w.z. dat Nederlandsch lijkt, maar het niet is. Niemand zal 'au sérieux' voor Nederlandsch houden, doch dit fraaie 'ernstig' en nog fraaiere 'ernst' doet onbehoorlijke pogingen om voor Nederlandsch door te gaan. Men kan ook het heele begrip op een heel andere manier uitdrukken - en dat is wel zoo goed, want dan maakt men zich heelemaal van de vreemde uitdrukking en van dat 'nemen' los - en b.v. zeggen: 'geen rekening met zijn woorden houden', 'hem niet in tel laten zijn' 'geen beteekenis aan zijn woorden hechten' en vele dergelijke.
73. 'betreffende' i.p.v. 'bewuste', 'onderhavige' (dit 'betreffende' wordt ook in officieele stukken gebruikt!)
74. 'De stichting staat verweesd' i.p.v. 'zonder verzorger', 'als een ouderlooze wees' en dgl.
75. 'gebracht om' zijn vermogen b.v., zijn land enz. i.p.v. 'kwijt zijn', 'verloren hebben' en dgl. Dit is een germanisme, ondanks het tweede couplet van het Wilhelmus en ondanks het feit, dat b.v. Hofdijk de uitdrukking bezigt in zijn *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*, 1867, blz. 218.
76. 'heeft het nakijken' en 'het publiek achter de stopstreep had het droevig nazien' - welke Nederlander, die geen Duitsch kent, begrijpt dit moois? Men moet de idee er van op heel andere wijze weergeven: 'kan naar huis gaan', 'moet maar tevreden zijn', soms 'kan er naar fluiten' enz.
77. 'zeggen en schrijven' i.p.v. 'niet meer en niet minder dan'.
78. 'bestuursapparaat' i.p.v. 'bestuur', 'de heele inrichting', 'de heele bestuursmachine'.

79. 'toen was hij van de beeldvlakte verdwenen' - 'k denk, dat men 't niet gelooft, maar 't is toch eerlijk waar, dat ik met mijn eigen oogen dit journalistieke Nederlandsch heb ontdekt. Het heele 'van de beeldvlakte' moet er uit! en dan is 't klaar. Wil men 't sierlijker zeggen, dan kieze men het bombastisch ouderwetsche 'toen was 't, alsof de aarde hem had verslonden'; natuurlijk zijn ook nog alle mogelijke andere zeggingsmanieren mogelijk.
80. 'schoolwerk' niet in de beteekenis 'huiswerk', maar i.p.v. 'het werk voor de scholen', in minder fraai Nederlandsch: het schoolwezen. Men kan doodeenvoudig zeggen: de scholen en haar werk.
81. 'een man van begaving' - de journalist, die dit heeft geschreven, verdient 100 auteurs door te werken van het slag van Courths-Mahler ('k weet niet, of ik den naam goed spel) en een lijst uit zijn lectuur op te stellen van alle woorden in het Duitsch en in het Nederlandsch, die een beetje op elkaar lijken of min of meer overeenkomen, maar toch verschillend zijn. Het is een onvergeeflijke slordigheid van denken, waardoor hij niet 'begaafdheid' heeft geschreven.
82. 'voor zich heen staren' i.p.v.: 'voor zich uit staren'. Dat 'heen' spookt erg rond in allerlei germanismen; liefst nog verbonden met 'daar'. Als een schaatsenrijder 'daarheen glijdt', glijdt hij naar een tevoren genoemde plaats, doch de germanismegebruiker bedoelt, als hij dien zin zegt, 'glijdt voort'. Soms moet het zijn: '(rijdt, vliegt, vaart enz.) weg'.
83. 'zich tevreden geven met' i.p.v. 'berusten in', 'maar goedvinden', 'zich tevreden stellen met', enz.
84. 'De veroordeelde is begenadigd' i.p.v. '... heeft genade 'gekregen'.
85. 'zich baseeren op' i.p.v. 'afgaan op', 'steunen op', 'gegrond zijn op'.
86. 'Men lacht zich tot tranen bij het lezen er van' in een artikel van niemand minder dan Ds. Kromsig over Ds. Lingbeek! Er is een heele troep goede Nederlandsche uitdrukkingen voor dit Duitsch met Nederlandsche woorden: 'Men schatert van het lachen' of: 'De tranen loopen u over de wangen van het lachen' of 'Men lacht hartelijk van pret' enz. enz.
87. 'verstolen' i.p.v. 'stilletjes', 'tersluiks', 'heimelijk'.
88. 'neven' i.p.v. 'bij' in samenstellingen: 'nevenzaak' i.p.v. 'bijzaak', 'nevenbeteekenis' i.p.v. 'bijbeteekenis', 'nevenvak', i.p.v. 'bijvak'.
89. 'De nevel verhult het zonlicht' i.p.v.: '... omhult' of 'omsluiert', 'dempt' en dgl.
90. 'verzorgen' i.p.v. 'zorgen voor'. Het Nederlandsche 'verzorgen' is veel omvattender dan het Duitsche 'versorgen' en dus dan het 'verzorgen' van den germanist. Er zijn gevallen, waarin men beide kan zeggen en ook 'bezorgen'; als iemand is overleden, kan men (tenminste soms) zeggen: 'zijn kinderen zijn verzorgd' en ook 'voor zijn kinderen is gezorgd' en ook 'zijn kinderen zijn bezorgd'. Maar 'die brief is verzorgd' gaat niet! juist is: 'voor dien brief is gezorgd'. En de uitgave van een boek - van een overledene b.v. - wordt door iemand 'bezorgd', doch in het Duitsch 'versorgt'.
91. 'speciaalzaak' i.p.v. 'speciale zaak' (behoort tot dezelfde groep als 'totaalopbrengst' i.p.v. 'totale opbrengst').
92. 'duizendkoppige menigte' - zeer geliefd in de journalistiek - i.p.v. 'duizenden', 'vele duizenden', 'grootte massa', 'grootte menigte', 'honderden en nog eens honderden' enz. enz.
93. 'ad absurdum voeren' dient op z'n minst 'ad absurdum brengen' te zijn. Maar beter is het, de heele uitdrukking te omschrijven: 'het ongerijmde aantoonen van iemands woorden'.

94. Dat heele 'voeren' i.p.v. van 'brengen' of 'leiden' is in menige zegswijze verkeerd.
95. 'verkrijgbaar in de betere winkels' i.p.v. '....in goede winkels' of 'in goed voorziene winkels' en dgl.
96. 'overvuld' i.p.v. 'overladen', 'overvol', 'overvoerd'.
97. 'Men krijgt een valsch beeld van den toestand' i.p.v. '... een verkeerd beeld'. In enkele uitdrukkingen wordt wel in het Nederlandsch 'valsch' in de beteekenis 'verkeerd', 'foutief' gebruikt, zooals 'valsche schaamte', 'valsch licht' (en zelfs hier zit nog iets van het idee 'bedriegelijk' in), 'een valsche plooi', doch eigenlijk is het 'bedriegelijk', 'nagemaakt'; en meestal met den bijmaak 'opzettelijk bedriegelijk'. Dit algemeene gebruik van 'valsch' als 'verkeerd' komt nu veel voor, maar is een Germanisme.
98. 'rugzak', dat in alle geval 'ruggezak' zou moeten zijn, kan men misschien door 'linnen ransel' vervangen, misschien ook niet. Maar in alle geval toont de journalistieke zin: 'Napoleon zei (lees: heeft gezegd), dat iedere soldaat den maarschalksstaf in zijn rugzak draagt', dat het Duitsche woord zoo krantentaal is geworden, dat het het juiste woord 'ransel' heeft verdrongen (al is het bewuste *g i b e r n e* eigenlijk 'patroontasch').
99. 'toelaatbaar' is een slechte overbrenging - niet: een vertaling - van 'zulässig'. En natuurlijk ook 'ontoelaatbaar'. Er is heelemaal geen reden, om dit leelijke woord te hulp te halen. Toen iemand eens van iets, dat ik had gedaan, vond, dat het niet toelaatbaar was, drukte mijn gevoel zich in onmiddellijke reactie uit in het zinnetje: 'Dan laat je 't maar niet toe!' De man had moeten zeggen: 'Dat is niet geoorloofd' of 'Dat gaat niet' of 'Dat gaat niet aan' of 'Dat mag eenvoudig niet' of 'Dat gaat buiten de perken' enz. enz. Maar dit woord 'toelaatbaar' is een kunstmatig gefabriceerd ding, dat bovendien niet logisch is; want in werkelijkheid bedoelt het niet, dat dat 'ontoelaatbare' niet k a n worden toegelaten, maar niet m a g worden toegelaten.

Ingebonden jaargangen I-V

- Eenige leden hebben gevraagd wat het inbinden kost, als w i j daarvoor zorgen. Onze binder rekent daarvoor 50 cents. En als de leden liever nieuwe, ongevouwen nummers ingebonden willen hebben dan hunne gelezen nummers, dan kan dat geschieden. Het secretariaat stelt daarvoor de verschenen jaargangen, voor zoover de voorraad strekt, beschikbaar tegen betaling van *f* 1. -.

Wij hebben dus: omslagen voor het bewaren van de losse nummers (50 cts.), banden voor het inbinden der verschenen vijf jaargangen (50 cts.), kosten van het inbinden daarvan (50 cts.), levering van alle verschenen nummers (*f* 1. -). Ons boekje (64 pag.) kost 10 cents.

Ons 'huishoudgeld'.

Eenige leden hebben meenen op te merken dat Onze Taal - om de woorden van een hunner te bezigen - wat krap in het 'huishoudgeld' zit en zij hebben daarin aanleiding

gevonden om hunne jaarlijksche bijdrage te verdubbelen. En zij zouden willen dat alle leden desgelijks deden.

Eenigen van hen - het waren natuurlijk d a m e s -leden! - stelden voor dat de (mannelijke?) leden zich elken dag het genot van één sigaret zouden ontzeggen en de daaruit ontstaande baten aan het genootschap ten goede laten komen!

Wij waardeeren de goede bedoeling van deze vrienden van ons werk en wij willen geenszins ontkennen dat onze kas - men vrage het onzen Penningmeester maar - niet zoo goed voorzien is als wij wel zouden wenschen. Er zijn ons eenige goede vrienden ontvallen, die ons met gulle hand gesteund hebben en vele anderen zijn gedwongen geweest hunne bijdrage te verminderen, - terwijl onze kosten, met het toenemen van onze werkzaamheid, zijn gestegen, voornamelijk door ons orgaan, dat maar steeds groeit. (Van 24 pagina's in 1932 tot 56 pag. in 1936, en als het zoo doorgaat komen wij in dit jaar tot 72 pagina's, d r i e m a a l zooveel als bij het begin!)

En w a n n e e r er onder onze leden zouden gevonden worden die het voorbeeld van onze boven genoemde vrienden zouden willen volgen, dan zou dat onzen last stellig verlichten. Maar wij zouden niet gaarne zien dat onze leden meer aan onze kas zouden afdragen, dan zij gaarne en blijmoedig doen; om nog te zwijgen van het werkelijk exorbitante middel dat onze dames-leden voorstellen!

Maar deze leden kunnen ons op andere wijze helpen. Als zij elk, één keer, één nieuw lid zouden aanbrengen (of een paar abonné's voor f1. - 's jaars) zou het doel evenzeer bereikt worden. En beter nog! De oplaag van Onze Taal is groot genoeg en deze kan, zoo noodig, zonder noemenswaardige kosten nog vergroot worden.

Onze lasten worden thans gedragen door een te kleine groep; als wij d u i z e n d leden (of lezers) zouden hebben, zou niemand méér behoeven te betalen dan één gulden 's-jaars. En dan hielden wij nog over!

De germanismen van deze maand.

STELLEN (van een handteekening) - zetten. (Een Nederlander z e t zijn handteekening.)

BELEVENIS - Hinderlijk Duitschen indruk maakt dit woord, wanneer het litterair-artistiekerig wordt aangewend in verband met het 'beleven' - erleben - van alles en nog wat in het geestelijke, artistieke.

[Nummer 5]

Klemtoon.

In Maart 1933 werden de lezers van Onze Taal in een hoofdartikel opgewekt om hun aandacht te wijden aan de u i t s p r a a k d e r woorden, voorzoover deze den k l e m t o o n betreft. Volgens den schrijver van het artikel neemt, vooral sedert het begin van deze eeuw, onder Duitschen invloed, het aantal 'trochaeïsche'*) woorden

*) 'Trochaeïsch' en 'jambisch' beteekenen hier, evenals in het boven aangehaalde artikel, 'met klemtoon op de eerste' en 'op een latere lettergreep'.

in onze taal sterk toe, wat met andere oorzaken samenwerkt om het karakter der taal te verduitschen. Daartegen dient zooveel mogelijk te worden gewaakt!

Het is niet zoo heel gemakkelijk, zich een beeld te vormen van den voortgang van dit verduitschingsproces.

Natuurlijk is het ondoenlijk, te tellen, of zelfs te schatten, hoeveel woorden iemand ‘jambisch’ spreekt in verhouding tot zijn heele aantal woorden. Wij moeten ons dus aan het geschrevene houden. Het tellen van de meerlettergrepige woorden die daarin voorkomen is niet moeilijk; maar wel heeft het zijn bezwaren, te bepalen hoeveel daarvan jambisch en hoeveel trochaeïsch worden gesproken. En die bezwaren nemen toe, naarmate ‘omgang’ plaats en tijd van het geschrevene verderaf liggen. Vooral weegt het tijdbezwaar, indien het er om te doen is vast te stellen in hoever een verschuiving van den klemtoon reeds heeft plaats gehad. De schrijver van het bedoelde artikel wendt zich daarom in het bijzonder tot de ‘ouderen’, bij wie de uitspraak van vroegeren tijd nog bewaard is gebleven.

Nu valt het met die moeilijkheid nog al mee, als men slechts het aantal jambische woordvormen, tegenover dat van de trochaeïsch (met ‘Duitschen’ klemtoon) uitgesprokene, wenscht vast te stellen. Neemt men de regels in acht, die voor den klemtoon in het Nederlandsch gelden, dan kan men door telling op eenige bladzijden gewoonlijk vrij nauwkeurig bepalen, hoeveel jambische en hoeveel trochaeïsche vormen zeker schrijver gebruikt. Op deze verhouding heeft het, meestal geringe, aantal ‘twijfelachtige’ woorden geen al te grooten invloed.

Wel wordt er aan de regels eenige afbreuk gedaan door de echt Nederlandsche, zeer te waardeeren, groote mate van vrijheid, die ook op dit gebied heerscht, en die gelegenheid geeft om tegenstellingen duidelijker te doen uitkomen. Maar ook deze omstandigheid blijkt voor de waarde der telling niet hinderlijk. Uit zulke tellingen is mij gebleken, dat ook een halve eeuw geleden, het Nederlandsch een duidelijke overmaat had aan trochaeïsche woordvormen, gemiddeld 65%, tegen 35% jambische. De vijf als proef door mij getelde schrijvers uit dien tijd hadden er ieder tusschen 60 en 70%. Bovendien schijnt deze verhouding sinds dien tijd niet sterk te zijn gewijzigd. Telkens vond ik tusschen schrijvers uit denzelfden tijd onderling, een grooter verschil dan tusschen die van toen en nu.

Maar of soms eenzelfde woord verschillend wordt uitgesproken, - dat wijzen de tellingen niet aan; die zijn derhalve niet in staat om een verduitschen door klemtoonverplaatsing aan het licht te brengen. Voor zoover ik evenwel kan oordeelen, heeft dit althans nog geen groote afmetingen aangenomen; doch hierover een andere keer.

Intusschen kunnen wij waakzaam blijven, en van wat wij waarnemen, in ons blad blijk geven. Daarvoor is het gewenscht dat ook hierin zooveel mogelijk leden meewerken, door van elk woord waarvan zij een verplaatsten klemtoon vermoeden, aan de Redactie opgaf te doen, liefst met aanduiding van den aard van personen en omstandigheden.

H.B.

Air-conditioning.

In ons nummer van December 1936 hebben wij laten zien tot welke conclusies onze Raad van Deskundigen is gekomen, toen wij op verzoek van eenige leden-technici dit college om bijstand hadden verzocht, ten einde te geraken tot een goed-Nederlandsch woord, dat het begrip, uitgedrukt door den Engelschen term, zou kunnen weergeven. Onze Raad is toen, na zorgvuldige overweging, tot de slotsom gekomen, dat *luch t r e g e l i n g* (*r e g u l e e r i n g*) wel het meest aanbeveling zou verdienen, terwijl één lid van den Raad ons het woord *luch t t e m p e r i n g* aan de hand heeft gedaan.

Nu zou men kunnen denken dat alle belanghebbenden, om het even of zij het wèl of niet eens zijn met de keuze van het woord, althans onzen Raad dankbaar zouden zijn voor zijn medewerking.

Nietwaar, als men in moeilijkheden verkeert en men wordt dan geholpen, dan is een gevoel van erkentelijkheid haast vanzelf sprekend. Wie dat denkt heeft echter een te rooskleurige voorstelling van de wereld.

Het weekblad de Technische Gids heeft het artikel uit Onze Taal overgenomen en het plaatst daaronder de opmerkingen, waartoe zijn ‘medewerker voor luchtbehandeling’ zich heeft genoopt gevoeld.

‘Onder dankzegging voor de toezending van bovenstaand artikel, moet ik u mededelen, dat de Raad niet zeer gelukkig is geweest in zijn keuze! De lucht zelf wordt niet geregeld, maar de eigenschappen van de lucht worden geregeld. Men kan spreken van de regeling van de luchttemperatuur, van de regeling van de luchtvochtigheid en van de regeling van de snelheid. Indien men soms spreekt over luchtregeling, bedoelt men gewoonlijk de regeling van één van deze eigenschappen. Als men water reinigt, verwarmt, bacteriënvrij maakt enz., denkt men toch ook aan een behandelingswijze van het water en men zal spreken van waterbehandeling. Evenzo kan men spreken van luchtbehandeling. Men moet toegeven, dat dit vrijwel een vertaling is van air-conditioning, maar het is eveneens een vertaling van de Franse uitdrukking. In Frankrijk gebruikt men namelijk tegenwoordig meer *traitement de l'air* dan *conditionnement de l'air*.

Indien men met *luchttempering* bedoelt *luchtmenging*, is men er toch wel naast! Het regelen van de temperatuur gebeurt niet door menging. Men kan hoogstens beweren, dat een bevochtiging een menging is.

Vochtonttrekking en reiniging van stof en bacteriën, vallen er echter ook al niet onder.

Enige tijd werd door mij het woord “luchttechniek” gebruikt. Dit geeft echter verwarring met de vliegtechniek. Daarom geloof ik, dat het woord luchtbehandeling goed is. Dit woord zal ik dus, ondanks het gratis advies van de Raad, blijven gebruiken.’

En met beminnelijke argeloosheid schrijft de Redactie van het weekblad daar boven: Een interessante strijd met verkeerde conclusies.

* * *

Het zal onze lezers niet moeilijk vallen te ontdekken dat wat deze ‘medewerker voor luchtbehandeling’ antwoordt, voldoende grond mist. Hier weer de groote fout: te eischen dat een woord alle kenmerken van de zaak zal noemen. Dat is doorgaans onmogelijk bij vorming van een nieuw woord. Maar natuurlijk, als men zeer algemeen e woorden kiest voor de nieuwe samenstellingen, dan is men in schijn het dichtst bij de vervulling van dien eisch.

Die weg is vrij simpel; dien kiest ook de gemakzuchtige, taalverstompemde menigte, als zij zulk een voorliefde toont voor samenstellingen met -gedoe, -bedoening, -geval, -gelegenheid, of - moderner - -beweging.

Met ‘behandelen’ kan men ook alle mogelijke ingewikkelde of samengestelde verrichtingen, op een of ander ding toegepast, omvatten. Maar *incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdin*. ‘Luchtregeling’ houdt niet alles in, wat men doet, ‘luchtbehandeling’ sluit veel te veel in! Een uitgever doet meer dan ‘uitgeven’, een boekdrukker meer dan boeken-drücken (‘persen’), een loodgieter meer dan lood-gieten. Weg met die termen! Noem uitgever (N.B. niet eens ‘boeken’ er bij!) en boekdrukker beiden boek-behandelaars; en den loodgieter - ja, dat is kwaad: koper, lood, zink, tin en blikbehandelaar. Want metalen-behandelaar zou weer veel te ruim zijn: smid en goudsmid, ook daaronder vallend, zijn toch weer heel wat anders, dat zijn ijzer- en goud plus zilver-behandelaars.

Mààr: ‘luchtbehandeling’ naar analogie van ‘waterbehandeling’? is dat niet dubbelzinnig? In elk geval drukt dat woord heel wat meer uit, dan hier bedoeld wordt. In medische boeken kan men wel een hoofdstuk aantreffen: ‘waterbehandeling’. Dat wil dan zeggen: behandeling met water, aanwending van water ter genezing van ziekten. Welk een misverstand zou dit kunnen opleveren; zieken, die hun geld van de reis per K.L.M. zouden teruggeischen, omdat de ‘luchtbehandeling’, hun in de beschrijving beloofd, en waartoe zij hun toevlucht hadden genomen nadat een waterbehandeling geen baat had gebracht, geheel achterwege gebleven was. En zij zouden zich stellig beroepen op dezen medewerker van de Technische Gids, die van ‘waterbehandeling’ uitgaand, zeide: ‘Evenzo kan men spreken van luchtbehandeling’.

Beoordeeld naar zijn eigen eischen, aan woordvorming gesteld, blijkt de medewerker zelf ‘er toch wel naast’; alweer er naast! Zijn eerste vondst moest hij verwerpen, omdat ‘luchttechniek’ met ‘vliegttechniek’ zou verward worden. Zijn nieuwe schepping deugt niet, omdat ze ook weer te ruim is, en toeristische met medische doeleinden zou kunnen doen verwarren. Wat nu? Willen wij hem (gratis alweer) eens helpen? Luchtregeling keurde hij af, omdat ‘niet de lucht zelf, maar de eigenschappen van de lucht worden geregeld’. Welnu, wat dunkt hem dan van: luchteigenschap(pen)regeling?

Ofschoon - wij vreezen - dat niet alle eigenschappen der lucht worden geregeld. En zoo zou toch ook dit woord weer niet volledig en nauwkeurig de bedoelde zaak benoemen!

Ja, dan zou deze voorlichter misschien goed doen, eerst eens eenige voorlichting te zoeken omtrent de wijze, waarop nieuwe namen worden gevormd voor nieuwe dingen.

Het is niet noodig, dat de Heer Luchtbehandelaar bij deze gratis toelichting van het 'gratis advies' van onzen Raad den neus opnieuw optrekt over die sullen van taalkundigen, die uit loutere liefde voor de gemeenschappelijke taal - ook zijn taal! - zich voor haar welstand veel moeite geven, met opoffering van veel kostbaren tijd, voor niets-niemendal: noch loon, noch dank.

Of neen - er zijn gelukkig ook nog andere technici, die, hun recht tot billijke critiek niet opgevend, toch waardeering voor dat streven toonen.

Prof. dr. Jac. van Ginneken.

Het lid van onzen Raad van Deskundigen, Prof. Dr. Jac. van Ginneken, heeft op 21 April j.l. zijn zestigsten verjaardag gevierd. Van alle kanten, uit binnen- en buitenland, is hem op dezen feestdag hulde bewezen en ook het Bestuur van ons Genootschap heeft van zijne gevoelens doen blijken. Van deze plaats moge nogeens getuigd worden van onze groote erkentelijkheid voor hetgeen wij in den loop der jaren van Prof. Van Ginneken mochten ontvangen en wij zijn er zeker van uit naam van alle onze leden te spreken, wanneer wij ons werk opnieuw in zijne blijvende belangstelling aanbevelen.

Van onze leden.

Meerdereren

- Ons lid, de heer C.L. de Bussy, vestigt nog eens de aandacht op het dikwijls onjuiste gebruik van meerdere(n). De Haagsche correspondent van een van onze groote dagbladen bezigt in een kort bericht (over een moord) het woord tot driemaal toe. Hij vertelt dat er meerdere arrestaties zijn verricht, dat er tegen één van de gearresteerden meerdere bezwarende feiten aan het licht zijn gekomen en dat niet 'door' de politie 'wordt aangenomen' dat meerdere n bij het moordcomplot betrokken zijn.

Indien - schrijft ons lid - de redactie (van het bedoelde dagblad) aan de corrector-afdeeling een wenk zou willen geven, in het bijzonder op deze fout van medewerkers te letten, zou den lezers ongetwijfeld veel ergernis worden bespaard.

Wij moeten ons er toe bepalen de klacht van ons lid in deze kolommen op te nemen; van het doorgeven er van aan de redactie van het dagblad in kwestie moeten wij afzien. Dat ligt ten eerste niet op onzen weg en ten tweede zou het kunnen zijn, dat de redactie zulk een bewijs van belangstelling in het wel en wee van haar blad niet op prijs zou stellen. Maar de redactie krijgt dit stukje te lezen (dat willen wij ten minste hopen) en als zij wil kan zij er dus haar voordeel mee doen.

Er

- Bij een vertaling uit het Duitsch op mijn school - schrijft een van onze leden - bleek er verschil van meening te bestaan onder de leerlingen ten aanzien van het gebruik van er. De vertaling luidde:

- a) Het maakte den indruk alsof (er) ergens een vernielend vuur gewoed had.
- b) Wolken, die door vaalgeel doorbroken waren en (er) dreigend uitzagen.
- c) Van alle heerschers uit de Middeleeuwen heeft (er) nauwelijks één een zoo geweldigen indruk nagelaten als...

Bij a) en b) vertaalden 8 leerlingen den zin met er, 10 zonder er; bij c) 6 met, 10 zonder er (twee vertaalden op andere wijze).

Ons lid voegt hieraan toe, dat vier jaar geleden alle leerlingen deze zinnen met er vertaalden; er heeft dus een opmerkelijke verschuiving plaats gehad. Ten aanzien van zinnen als: Van alle jongens had (er) geen het gedaan; van alle jongens had (er) slechts een zijn werk af, bleek evenmin overeenstemming te bestaan.

Ons lid zou het nu op prijs stellen te vernemen of onze Raad van meening is dat de vertalingen zonder er getolereerd kunnen worden.

Begroeten

- Een lid zegt niet te begrijpen waarom wij 'begroeten' voor 'toejuichen' afkeuren; dat zijn toch geheel verschillende woorden, meent hij. En hij begrijpt in het geheel niet waarom dit woord onder 'germanismen' voorkomt.

Ons lid kent blijkbaar het misbruik niet, dat met het woord 'begroeten' wordt bedreven. 'Begroeten' en 'toejuichen' geven inderdaad in onze taal geheel verschillende begrippen weer, in tegenstelling met het Duitsch. De Duitscher kan zeggen: Wir begrüßen es, dass Sie sich dahin entschlossen haben...; wir begrüßen diese Massnahme. Wij mogen hier niet zeggen - zooals maar al te vaak geschiedt -: Wij begroeten het, dat... of: Wij begroeten dezen maatregel. Wel: wij begroeten dezen maatregel met instemming.

Beeldspraak

- 'Weer een wereldrecord gesneuveld en weer was het de Deensche recordmolen, die met een kloeken slag van haar wieken een bres in het Nederlandsche zwebolwerk sloeg!' Heeft het enthousiasme over de kranige verrichting van het jonge Deensche meisje den correspondent hier parten gespeeld?

Curve

- “Wat lees ik tot mijn schrik”, zegt een nieuw lid van ons genootschap, Ir. E.A. du Croo, “op blz. 31 van Juli 1936? “Immers, de grafische *c u r v e* ...”. In onzen tijd in Delft leerden wij over “krommen”. Ik geloof dat Prof. Cardinaal en Prof. Zeeman, zaliger, zich zouden omdraaien in hunne graven, als ze dat afschuwelijk germaansche woord “curve” zouden lezen. Ja, ja, het beste paard struikelt wel eens!”

Doet *c u r v e* ons lid zoo ‘germaansch’ aan? Voor ons is het woord eer een latinisme dan een germanisme, terwijl men afleidingen er van misschien nog meer in het Fransch en het Engelsch zal aantreffen, dan in het Duitsch. Daar spreekt men bij voorkeur (thans) van *Krümme*.

C u r v e is zoo in de dagelijksche taal, gelooven wij, wel het gebruikelijke woord; meer dan *k r o m m e*, dat zoo technisch-vertrouwd klinkt. ‘Een cirkel is een vlakke gesloten *k r o m m e*’; daar zouden wij stellig niet *curve* zeggen. Maar ons nieuwe lid ergert zich er aan? Welnu, dan krijgt hij van ons, als welkomsgeschenk, de belofte dat wij *c u r v e* uit ons vocabu..., uit onzen woordenschat zullen schrappen!

Eigen

- Hoewel ik het eens ben met de strekking van het stukje in ons nummer van Maart, moet ik toch vragen waar inzender uit opmaakt dat ‘eigen’ bezig is uit onze taal te verdwijnen. Naar mij dunkt is dat in de volkstaal geenszins het geval, waar ‘eigen’ zelfs nog heel dikwijls wordt gebruikt voor ‘zelf’. Kijk jij maar naar je eigen (jezelf). Hij zegt z'n eigen goeiendag (zichzelf) (tegen een jongen die scheldt).

In het door elkaar gebruiken van ‘zelf’ en ‘eigen’ zie ik alleen maar een verwaarloozen en daardoor *u i t w i s s c h e n* van kleine verschillen, met als gevolg taalverarming. (H.B. te S.)

Gebieden

- Het Ministerie van Buitenlandsche Zaken vervangt thans ‘mandaatgebieden’, waar wet en tractaat vroeger van gewaagden, door: *m a n d a a t l a n d e n*.

De Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer, in haar voorloopig verslag over Hoofdstuk III van de Begrooting, keurt blijkbaar het woord ‘mandaatgebieden’ ook niet goed. Zij heeft dit vervangen, op blz. 6, door: *m a n d a a t s g e b i e d e n*.

Renumeratie

- Wat is belooning in het Fransch? *Rémunération*. Waarom zeggen wij dan zoo dikwijls *renumeratie*?

Het... of de...? (O.T. 1937, blz. 22)

- Als oud-zeeman en als oud-soldaat heb ik heel wat gekaart! Ik heb - binnen onze grenzen blijvend - gespeeld met boeren, burgers en buitenlui uit: Noord-Holland, Zuid-Holland, Friesland, Gelderland, Limburg en Zeeland.

Zeer zeker heb ik meermalen gehoord: h e t heer, h e t vrouw, h e t boer, d e aas. Dit werd echter steeds gezegd bij wijze van g r a p . Maar een speler, die al zijn aandacht bij het spel heeft, zegt: h e t aas, d e heer, d e vrouw, d e boer; dus h e t aas, hoewel v. D. zegt, dat aas in het kaartspel vrouwelijk is! (A.B. te H.)

(Van Dale spreekt van: d e aas, van de aaskaart, maar van: h e t aas, als eenheid in het kaartspel. Het aas van harten, van ruiten.)

Nawijsbaar

- Hoe vertalen wij hd. 'nachweislich', 'nachweisbar'? Is het goed te spreken van 'duidelijk nawijsbare invloeden', van 'een nawijsbare oorzaak'? Zou 'aanwijsbaar' hier beter zijn? (A.B. te H.)

Wat is een kalkoentje kaas?

Een van onze leden heeft in een handschrift van Ds. J. Halbertsma over het begin van den kaashandel met Engeland, welk handschrift hij gevonden heeft in de Prov. Friesche bibliotheek te Leeuwarden, de aanduiding 'kalkoentje' kaas aangetroffen. Ons lid heeft niet kunnen vinden wat de schrijver hiermede bedoelt. Een kalkoentje wijn is $\frac{1}{4}$ flesch. Zou Halbertsma, vraagt hij, hiermede misschien een kwart van een schippond bedoeld hebben, dus 75 pond kaas? Weet een van onze leden hierop het antwoord te geven?

Klemtoon

- 'Ik ken geen Grieksch', verzucht een lid, 'en kan die woorden niet onthouden, waarmee de klemtoon wordt aangeduid; of liever, ik onthoud die w o o r d e n wel, maar ik vergeet telkens waarop ze betrekking hebben'.

Is ons lid vergeten dat er een oeververbinding bestaat voor bepaalde geduldige viervoeters? En wat zou ons dan beletten ook daarvan gebruik te maken?

Heeft ons lid een t a n t e ? zoo ja, dan zal de gedachte aan háár hem leiden tot het woord t r o c h a e u s èn den versvoet $\underline{\text{tr}}\text{ochaeus}$; en als wij deze tante dan Barendina doopen, heeft hij maar te denken aan 'Tante Dien', om het verband tusschen t r o c h a e u s en d a c t y l u s voor goed te weten.

En bij j a m b u s ? Dan denken wij maar aan h a m en dan op z'n Fransch; dat geeft van zelf $\underline{\text{jam}}\text{bus}$ en de tweede letter van het Fransche woord leidt ons tot a n a p a e s t . Men moet zich weten te behelpen!

De germanismen van deze maand.

VOORZIEN MET -: voorzien v a n .

HANDELSCHIP, -VLOOT - hiervoor: k o o p v a a r d i j s c h i p, -vloot.

(Wij dienen onze mooie, oude, speciale benamingen niet te laten verdringen door zulke gemakkelijke, maar ook kleurlooze, passe-partout-vormingen.)

[Nummer 6]

-Er of -sche.

De vraag, op welke wijze wij adjectieven (moeten) vormen van plaatsnamen, door achtervoeging van -er of van -sche, blijkt nog steeds de volle belangstelling van onze leden te hebben. In ons nummer van April 1934 vermeldden wij het oordeel van een lid van onzen Raad: Is het achtervoegsel voor adj. bij plaatsnamen -er, -sch, of allebei? Antwoord: In enkele vaste gevallen -er, anders geregeld -sch. En wij voegden daaraan toe de opmerking die een ander lid van den Raad ten aanzien van deze vraag maakte: Bij Deutsche stedenamen nemen wij -er gemakkelijk over, omdat die uitgang ook in een deel van Nederland gangbaar is.

In ons nummer van Februari j.l. heeft een van onze leden de opmerking gemaakt dat de vorm op -sch meer en meer verdrongen wordt door het adj. op -er en dit lid ziet - evenals vele andere leden - een Duitschen inslag in 'Waalsdorper weg' etc. Hiertegen is verzet gerezen; met tal van voorbeelden hebben eenige leden getracht aan te toonen dat die 'enkele gevallen' toch niet zoo heel weinig zijn en een van hen is van oordeel dat 'in het bewustzijn van het Groninger volk - èn in Friesland en zelfs eenigermate in (een deel althans van) Gelderland (en waarschijnlijk nog verder verbreed) - de uitgang -e r als adjectiefvormer van plaatsnamen nog onverzwakt voortleeft'.

En wel verre van toe te geven dat de vorm op -sch meer en meer verdrongen wordt door dien op -er, zou dit lid willen stellen dat juist de, naar hij meent 'meer Hollandsch(?) algemeen beschaafde' -sch sinds langen tijd bezig is, de (oorspronkelijk althans in het N. en O. deel van ons land algemeen gebruikte) -er te verdringen. Wat hem en, naar hij zegt, velen met hem, zeer aan het hart gaat.

Ziedaar de strijd ontbrand en deze strijd zou, in ons blad althans, wel onbeslist moeten zijn gebleven, wanneer niet een lid van onzen Raad (het is Prof. Wille die dit voor ons heeft gedaan) zich de moeite had getroost het vraagstuk nader te bezien. Wij geven dus het woord aan Prof. Wille, die de verklaring vooraf wil doen gaan, dat hij slechts enkele opmerkingen over deze stof maken kan, omdat een volledig systematisch onderzoek hem te veel tijd zou kosten, en ook te omvangrijk zou worden, en te veel in bijzonderheden zou moeten treden voor ons maandblad.

* * *

De formuleering in O.T.: 'in enkele vaste gevallen - e r , anders geregeld - s c h ' acht ik met U volkomen te verdedigen. Alleen kan men er nog heel wat aan toevoegen, want de zaak is ook al weer tamelijk ingewikkeld. Literatuur bestaat er, zoover ik

weet, niet over*) dan W. de Vries, *Woordvorming* (een paar bladzijden daarin, die echter vrijwel alleen het Gronings *ch* dialectisch gebruik betreffen) en een artikel van 1867 van den taalkundigen dichter A. Bogaers tegen Van Vloten (*Taalgiets* 9, 93 en 247) over Deventer en Deventersch. De laatste toonde zich geërgerd er over, dat men hem Deventersch hoogleeraar noemde; Bogaers toonde aan dat -sch ook hier naast (niet uitgedrukt, maar toch bedoeld) -er voorkwam. Ondanks den kinderachtig hatelijken toon, die tegen Van Vloten (niet zonder oorzaak) in zwang was, is het stukje nog wel van eenig belang. Bogaers toont met een schat van voorbeelden het gebruik van Deventersch aan, zooals hij ook wijst op Haarlemsch predikant etc., naast Haarlemmer hout, dijk, halletjes etc. Hij wijst verder op ver-

*) De grammatica's slaan de zaak geheel over, of bepalen zich tot de constateering dat -sch en -er naast elkaar voorkomen. Alleen de oude *Brill: Ndl. Spraakleer* I 4e uitg. (1871) 208 heeft een enkele opmerking er over, naar Bogaers blijktbaar.

schil in gebruik; -er had iets gemeenzaams, zoo meende hij.

Het is mij niet mogelijk, de kwestie volledig en afdoende te bespreken; daarvoor zou ik eerst veel materiaal moeten verzamelen. De tien deelen *Nomina geographica Neerlandica* bieden heel weinig hiervoor; bijna alleen in zooverre zij namen van gehuchten, polders en dgl. vermelden, die van een plaatsnaam zijn afgeleid. En dan is dit meest eeuwenoud materiaal. Het hedendaagsche gebruik kan men nog het best - zij het toch uiterst onvolledig - waarnemen in min of meer officieele provinciale almanakken, en in de onlangs verschenen 'Lijst der Aardrijkskundige namen van Nederland', evenals de *Nomina geographica* uitgegeven door het Aardrijkskundig Genootschap.

A. Bij kennisneming van dit materiaal blijkt duidelijk, naar het mij voorkomt, dat -er afkomstig is uit den genitief pluraal van den bewonersnaam.

Zooals Amsterdam vroeger heette Amstelredam d.i. der Amstelaren dam, zal Grollerholt, ook wel Grolreholt, wel het bosch der Grollers (zegt men thans Grollenaars?) zijn. Overigens hoeft niet in ieder geval afzonderlijk de verbinding van zulk een genitiefvorm met het bepaalde woord, daarop volgend, gebeurd te zijn; wanneer er eenmaal een aantal, ja enkele veelgebruikte gevallen waren, breidde die vormingswijze zich licht a n a l o g i s c h verder uit. Daarnaast kan echter heel goed tegelijk het adjectief op -s c h zijn gebruikt: al heel oud vond ik naast elkaar Ravenswader en Ravenswaadsche stege (in 1471 en 1533).

Een duidelijke aanwijzing, dat het adjectief op -er hetzelfde woord in oorsprong is als het substantief op -er, ligt in het Groningsche dialect, waar men als adjectieven van plaatsnamen afgeleid naast die op -er andere aantreft op -s t e r en -e m e r ; uitgangen, die ook dienen tot vorming van bewonersnamen: Neizielster, Hamster, Grootegastemer zijn zoowel zelfstandig als bijvoeglijk naamwoord. Zoo is er in Drente een Smildegerdeel (heide). En adjectieven Friezer of Drenter kwamen nooit op, blijkbaar omdat die substantieven niet bestonden.

Overigens vindt men in het Groningsch de adjectieven op -er wel zeer veelvuldig, maar die op -s c h ontbreken er toch niet geheel; getuige 'een Omlandsche rais'. Zoo vindt men ook in Friesland Appelsg a s c h e Maden en Zandduinen naast een Appelsgaastervaart.

Ook het gesubstantiveerde adjectief: het Grönnege r s c h (d.i. de Grönnege r taal) zou men kunnen noemen. Maar hier raakt men een veel wijder strekkend verschijnsel. De vormingen op -er kunnen n o o i t zonder volgend substantief gebruikt worden: de Groninger aard, maar: op zijn Groningsch. Men kan niet zeggen: ik houd meer van Deventerkoek dan van Groninger. Men voelt het aan als samenstelling; meer van Deventer- dan van Groningerkoek, dat gaat. Werkt hier nog het besef na, dat we eigenlijk met een genitief pluraal te doen hebben? Men merke ook nog op, dat de vormingen op -er nooit praeadicatief te gebruiken zijn: dat is (heet, lijkt, noemt men) echt Groning s c h .

B. De werking en de uitgebreidheid van de analogie is bij dat -er voor plaatselijke adjectieven zeer verschillend, en er doen zich licht twijfelgevallen voor, waar de een dezen, de ander een anderen kant zou willen uitgaan. Maar naast vele of o m t r e n t a l l e -er-vorming is die met -s c h a l t h a n s in bepaalden stijl èn in verband met

voornaam, deftige, plechtige, ernstige voorstellingen en begrippen steeds bruikbaar, of zelfs vereischt.

Meestal is -er nog veel meer beperkt dan hierin reeds ligt opgesloten. Zelfs naast Deventer koek kan ik mij heel goed Deventersche koekjes voorstellen: gewone koekjes, die men uit Deventer naar zijn woonplaats elders heeft medegebracht. En, met of zonder Haarlemmer halletjes, een Haarlemsche smulpartij in een Haarlemschen koekwinkel.

Van ouds in de gewone volkstaal gebruikelijk blijkt -sch ook in 'Haarlemsch' door Bredero's drinklied, waarin hij de 'Haarlemsche drooghe harten' namens de Amsterdammers uitdaagt; en uit het spreekwoord, waarin de befaamde beul van Haarlem voorgesteld wordt als 'de Haarlemsche dokter'.

Omgekeerd staat de zaak heel anders. Wel heeft men Deventersch naast Deventer, Groningsch naast Groninger, Koevordensch naast Koevorder; maar nooit Leider, Woerder, Alpher naast Leidsch, Woerdensch, Alphensch.

C. Een bijzonder geval van analogie schijnt een term als 'Nieuwe Rotterdamer Courant', zooals men wel hooren kan; het blad zelf noemt zich Rotterdamsche. Hier heeft men vermoedelijk vermenging van het substantief: de Rotterdammer, bij overdracht op de krant toegepast, met het adjectief op -er, dat bij sommige plaatsnamen op -dam wel voorkomen kan: Edammer kaas, Schiedammer nat. Immers men zegt, een zeer bekende plaatselijke krant bedoelend, ook wel: de Hagenaar, de Leidenaar, enz., zooals men dat eveneens doet of deed voor de aanduiding van een passagiersboot, een autobus, en dergelijke. Hier heeft men te doen met een soort populaire personificatie.

Vandaar dat men de krantennamen op -er niet altijd ten bewijze van het voorkomen van plaatselijke adjectieven op -er kan aanvoeren.

En nu de kwestie in het algemeen.

Men zal de gevallen moeten onderscheiden:

1. naar landstreek (gewest);
2. naar den v o r m van de plaatsnamen;
3. naar de beteekenis, de sfeer der volgende substantieven;
4. naar den stijl.

1. Streek.

Ongetwijfeld heerscht de vorming op -er veel meer in het Noorden (Groningen, Friesland, Drente, Noord-Holland met het Gooi), dan in het midden en Zuiden. Over Gelderland en Overijssel durf ik het minst te oordeelen. Wat ik er in de vermelde bronnen van zag, doet mij gelooven, dat in Overijssel - e r over het geheele gebied voorkomt: Ommerschans, Zwollerkerspel, Lemelerberg, Wanneperveen, Kampereiland, het Lutterhart, Raalterenk, Markelerberg, Weldammerbosch, Steenwijkerwold. En dat in Gelderland het naar de onderscheiden deelen zeer verschillend van frequentie is en ook niet zelden vormingen met -sch en -er in eenzelfde plaats zonder bezwaar naast elkaar staan. Men vindt Putterbosch en Puttenerbeek, Loenensche Beek, Bosch, Broek, het Almensch kerkje, enz. Evenzoo Apeldoornsch, Soerensch, Elburgsch, Leuvenumsch, Barneveldsch, Drielsch, Eldensch, Arnhemsch, Renkumsch in plaatsnamen, maar weer Vierhousterbosch, Nijkerkerpolder, Hattemerbroek en (in de Graafschap) Hattemermarkt, Tielerwaard en Bommelerwaard. En naast elkaar Elspeter struiken en Elspeetsche Bosch, Ameronger wetering en Amerongsche berg. Ederveen en Edesche Bosch, Oenensche Broek en Oenerdijk. (Een zeer oud paar gaf ik reeds onder A). Terwijl opmerkelijk een Geldersch Deldensche Broek staat tegenover een Overijselsch Deldenerbroek.

In Zuid-Holland komt het ook nog wel terdege voor, maar ik meen op te merken: het meest in het Noordelijkste deel en in de kuststreek. Wij vinden zoo de Kagerplassen, het Warmonderhek, de Alkemaderpolder, in Leiden nog de Haarlemmerstraat; maar nooit een adjectief Leide r of Leiden e r (dit is Duitsch!). Wel weer: Lisserbroek, Hillegommerbeek, Noordwijkerhout, Bennebroekervaart, waartegenover opmerkelijk zijn Rijsburgsche vliet en Heemsteedsche Kanaal. Evenwel, al overheerscht in overig Zuid-Holland, in Utrecht, Zeeland, Brabant, Limburg de vorming met -sch, die met -er ontbreekt noch in centraal Zuid-Holland noch in die andere provinciën. Al wil ik niet veel nadruk leggen op Zwammerdam uit middeleeuwsch Swadenburgerdam, er zijn een Benthuizervaart, Benthornerpolder, Alblasser- en Krimpenerwaard, Driehuizervaart (grens van Utrecht en Z. Holland bij Wilnis); Loenersloot, Breukelerveen, Loopikerwaard (naast Loopiksche wetering), Vleuterweide (tegenover Vleutensche vaart); Waalwijkerheide (naast Waalwijksche Haven); Zevenhuizerplas (N.Br.) maar Zevenhuizensche heide; Nunhemerheide, Wijkerveld (in Maastricht), Heerlerheide; Arnemuiderpolder, Kruieningergors.

De formatie met - e r is dus door heel Nederland bekend geweest, maar ze wordt steeds schaarscher, naarmate men van het Noorden naar het Zuiden en Westen komt: de Peeleresch ligt bij Assen, de Peelsche Heide bij Uden.

2. Vorm.

Waar de neiging tot het gebruik van -er bestaat, schijnt die vooral en bij voorkeur voor te komen bij plaatsnamen op -e n (inzonderheid met voorafgaande weinig geaccentueerde lettergreep), - e r (dito), - e l , - u m (-om), - e m . Groningen, Leeuwarden, Meppel, Uddel, Ter-Apel, Deventer, Vledder, Haarlem, Schoten, Wieringen, Loenen (U.), Hillegom, Bunschoten, enz. Waarmee ik niet zeggen wil dat het daarbij blijft: Rolder, Sneeker, Raalter, Alkmaarder, Rijper, IJlster, Soester, Zeister bewijzen genoegzaam anders. Maar n o o i t zal men vinden: Doorner, Bilter, Baarner, ja zelfs in Noord-Holland nooit Hoorner, maar altijd Hoornsch. Heeft bij Soest, Zeist misschien het wat moeilijk uit te spreken s t s c h de analogische navolging van het Gooische -er in de hand gewerkt? Een vaartje, van Zeist naar Utrecht loopend, heet 'Biltsche- en Zeister grift'. Het zou even voorbarig zijn de grens tusschen beide uitgangen te leggen tusschen Zeist en De Bilt, als tusschen Baarn en Soest.

Wij vinden ook elders zulke gevallen, ook wel daar, waar anders -er weinig voorkomt.

Niet alleen Gaasterland, Olsterenk, maar ook Elsterzeeg (G.), Hulsterambacht (Z.), Hulsterbroek (N.B.), Breusterbosch (L.). Men zal dus een drang mogen aannemen naar vormingen op -er, waar de plaatsnaam uitgaat op -st.

Nog valt op te merken, dat van de plaatsnamen op -en en -er die uitgangen vóór de aanhechting van het achtervoegsel -er doorgaans - maar niet altijd - wegvallen: Deventerensk, Vledderdiep, Dieverbrug, maar Dieverderzand; Asserwijk, Ter-Apelervenen, Diemerbroek, Zevenbergertocht (N.H.), Zevenhuizerplas (N.B.), Putterbosch maar Puttenerbeek, Deldeneresch. De d, die herhaaldelijk wordt ingevoegd na r en l vóór den uitgang -er: Dieverderveld, Berkelderveld (G.), Oenselderveld (L.), is op dezelfde wijze te verklaren als die in mulder, vilder, huurder, spaarder.

Overigens zijn op de aangewezen tendenties uitzonderingen genoeg te vinden: Asselsche Bosch, Brakelsche Akkers, Aaltensche Slinge, Andelsche Maas, Pannerdensche Waard, Vaassensche Veld; Andelstsche Leigraaf, Aalstsche Wetering.

Bij de adjectiva gevormd van plaatsnamen op -e vinden wij over het algemeen de gewone verdeling van - e r en - s c h naar de landstreken: Hoogmadesche Watering, Heerdesche Heide, Aarlesche Peel, Edesche Bosch (in 1684 al een

dichtbundel: Edesche Verlostingen). Maar bij de plaatsnamen op -se en -ze merken wij allerwegen de tendentie naar -er (blijkbaar uit tegenzin in de verbinding -sesche: Lissesche, enz.): Lisserbeek, Peizerdiep, Buurserveld; Reezerkamp, Vasserheide; Heezerven, Maarheezerveld; Bruinisserstelberg (overigens in Zeeland: Nisse-, Carnisse-, Stavenissepolder, waarin misschien het algemeene -sche verborgen ligt, zooals men dat vindt in Sluische).

3. Beteekenis en sfeer der bepaalde woorden.

Dit achtervoegsel -er komt verreweg het meest voor in verbinding met:

a. de namen van locale, aardrijkskundige begrippen; verder met b. markt, kermis; c. met de namen van voor de plaats zeer kenmerkende voortbrengselen.

a. weg, laan, straat, polder, dijk, sluis, bosch, hout, woud, beek, duin, eng, kerspel, end, singel, poort, meer, vaart, mark en dgl. Voorbeelden behoeft ik niet meer te noemen, maar van veel belang is het op te merken, dat deze eerste rubriek verreweg de uitgebreidste is, waarbij de twee andere bijna in het niet vallen; en dat het hier bijna zonder uitzondering weer een soort plaatselijke e i g e n n a m e n betreft. Slechts zeer zelden zal men nog grond kunnen vinden om ze als gewone, vrije verbinding van twee woorden op te vatten; veelal hebben zij reeds het karakter van samenstelling (Haarlemmerstraat, Huizerweg, Leusderhei, Zwollerkerspel, en zoo voort), en slechts nu en dan kan men ze nog als in overgangstoestand verkeerend, als zoogenaamde woordkoppeling beschouwen. Daarentegen worden in de verbinding van adjectieven op -sch met dezelfde substantieven de beide deelen doorgaans als geheel vrije en onafhankelijke woorden gevoeld. Vandaar dan ook, dat in de *L i j s t v a n A a r d r i j k s k u n d i g e N a m e n*, aan welker samenstelling de nestor der Nederlandsche taalkundigen, Prof. Dr. J.W. Muller een belangrijk aandeel had, de verbindingen met adjectieven op -sch als uit afzonderlijke woorden bestaand met twee hoofdletters worden geschreven, doch die met adjectieven op -er als één woord worden beschouwd. Daarmede geven de redacteuren dus ook te kennen, dat al deze samengestelde namen, waarvan het eerste lid een adjectief op -er schijnt, v o o r h e t h e d e n het afzonderlijk bestaan van die adjectieven niet kunnen bewijzen. Uit Zwollerkerspel of Huizerweg volgt niet, dat men van Zwoller kerken of Huizer landhekken kan spreken.

b. Bij de twee genoemde zullen soms nog enkele andere, die periodiek terugkeerende, veel volk lokkende gelegenheden aanduiden, k u n n e n komen; ook nieuw ingevoerde eventueel, naar analogie van de oudere (markt, kermis): concoursen, wedrennen, tentoonstellingen en wat dies meer zij.

Al heb ik geen verzameling van deze gevallen aangelegd, ik ben overtuigd, dat hun aantal vrij beperkt zal blijken, en in het allermindst niet gelijken tred te houden met de eerste rubriek. Aardige oude spreekwijzen toonen

de beperking ook al ten aanzien van ‘markt’ en ‘kermis’ zelf: tegenover Hasselermarkt (Hasselt, Ov.) vindt men er Bilderdamsche kermis, Tielsche kermis, Bommelsche mutsenmarkt.

c. -Koek, -halletjes, (Haarlemmer)-olie [maar iemand, die b.v. zijn auto-olie altijd van een Haarlemsche firma zou betrekken, zal zeggen, den naam even kwijt zijnd: ik heb altijd van die Haarlemsche olie], -moppen, -taai, -kaas en nog enkele weinige mogelijk daarbij (b.v. kleedingstukken, die voor bepaalde plaatsen zeer kenmerkenden vorm hebben). Hier zal ook Schiedammer bij hooren. Ten aanzien van kranten zij men voorzichtig (zie bij B.) Het lijkt mij nog niet zoo zeker, nu ik alles nog eens overweeg, of uit Schager markt, enz. moet volgen dat men Schager courant moet zeggen. Veel meer zou ik daaraan nog twijfelen, wanneer het b.v. een Hillegomsch of Schiedamsch blad betrof. Want men zou er zelfs eenigszins een taxatie in kunnen gaan gevoelen. Dat -er blijkt over het algemeen toch slechts, of althans het meest, gebruikelijk, waar men veelal oude, in elk geval zeer vaste, en veelgebruikte verbindingen heeft met bepaalde woordenuiteenbeperkt kringetje vandagelijksche dingen. Men spreekt altijd van Edammer kaas, maar zal men ook de schoonheid der Edammer vrouwen (ik onderstel ze maar) roemen? Zal men spreken van Groninger wetenschap, Haarlemmer kunst, den Rijnsburger wijsgeer Spinoza (men heeft immers Rijnsburger poort, en -weg!)? Van een reeks portretten van Leeuwarder burgemeesters? En naar analogie van Deventer koek (Hoof kent de verbinding al, zelfs in overdrachtelijk gebruik als scheldwoord), van Deventer wijsheid, van oude Deventer philologen, en van den Deventer dichter Revius? Het laatste mischien, ten blijk van groote vertrouwdheid en hartelijke vereering?

4. Stijl.

Met het voorgaande kwam ik al eenigszins op het gebied van den stijl. Over het algemeen zal men voorzichtiger worden met de adjectiva op -er naarmate de dingen, die men bedoelt, en daarmee de taal, die men gebruikt, min of meer boven het alledaagsche uitgaan. Er zijn grensgevallen, die het eenerzijds zouden kunnen doen betwijfe-

len, maar anderzijds, bij betere beschouwing, het juist kunnen toelichten.

Zooals Bogaers al wilde en bewees, ligt meer voor de hand: het Deventersche Athenaeum, Deventersche hoogleeraren, Groningsche professoren, dan de Deventer Professor, zooals Van Vloten volstrekt heeten wilde. Maar de vertrouwelijkheid, de hartelijke gevoelens bij de Gereformeerden aanwezig voor hun Theologische School te Kampen en haar hoogleeraren doet hier den vorm op -er de voorkeur geven: de Kamperschool, de Kamper professoren. Maar zal men gemakkelijk schrijven over de gezamenlijke Kamper medici, of over de Kamper autoriteiten? Ik denk dat men, indien Kampensch te ongewoon mocht worden geacht (doordat 'Kamper' door bijzondere invloeden zoo vast in het taalgevoel ligt), nog eer tot de omschrijving: van of te Kampen zijn toevlucht zou nemen. Zoo schreef Mevrouw Bosboom Toussaint ook niet over een Alkmaarder, maar over een Alkmaarschen wees.

De Groning e r richting, school, theologie, godgeleerden zou men ook tegen het gezegde kunnen aanvoeren. Maar ik meen, dat men deze uitzondering voldoende verklaren kan door den invloed van 'de Groningers' in dezelfde beteekenis, en van Duitsche voorbeelden, in theologie en wijsbegeerte ten onzent zooveel en zoo gaarne nagevolgd; men denke aan 'de Tübingers' en 'de Tübinger school'. Overigens zal men ook hier zeer vaak 'Groning s c h' gebruikt vinden; men zie maar eens het Groningsche Gedenkboek van 1914.

Ten slotte nog deze opmerking.

In het dialect, de gewestelijke eigen taal zijn wij vanzelf volkomen vrij om in dezen ons uit te drukken, zooals wij dat gewoon zijn. Maar wij kunnen zulk gebruik niet eischen noch verwachten van heel Nederland, dan in zeer beperkte mate. Dat is in hoofdzaak alleen, waar het weer locale benamingen betreft: zulke samenstellingen en woordverbindingen, die zelf weer aardrijkskundige e i g e n n a m e n zijn geworden. Een enkel typisch voortbrengsel, een oude bekende instelling kan daarbij komen; een paardenmarkt, een koeksoort, een almanak. Maar het zou ondoenlijk - en ook zeer ongegrond - zijn, dat men voor elk plaatsje eerst zou willen en moeten uitmaken, hoe men daar het plaatselijk adjectief vormt. Dat mag voor dialectkunde, en historische taalwetenschap van belang zijn, maar niet voor hedendaagsch algemeen Nederlandsch taalgebruik. De Enkhuizer almanak is ons allen bekend; de Edammer kaas ook, maar of men Benthuisensch of Benthuiser ter plaatse zegt, Zevenhovensch of Zevenhover, enz. dat is alleen van belang bij de namen van polders, dijken, sluizen, enz.; maar verder vormt men zulke adjectieven in h e t N e d e r l a n d s c h a l l e o p - s c h.

Al kan men over een enkel grensgeval dubieeren, de hoofdscheiding is duidelijk: -SCH in den regel; -ER komt alleen voor in enkele vaste verbindingen.

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

Verbindings-'s'.

Een van onze leden heeft de vraag gesteld of de s in 'mandaatsgebieden' (O.T., 1937, blz. 30) te verdedigen is.

Onze Raad heeft geantwoord op deze vraag. - De verbindings-s in samenstellingen (en samen koppelingen) is dikwijls een teeken ter verduidelijking bij aanvankelijke compositie, vooral van vreemde of omvangrijke woorden. De s is dan scheidingsteeken. Het is bekend en ook in het Ned. Wdb. te lezen (o.a. bij 'oudheidkunde'), dat de s na verloop van tijd en bij veelvuldig gebruik verdwijnt. - Ander oordeel, bepaaldelijk ten aanzien van de gegeven uitdrukking: Naar mijn gevoelen: géén s. 'Mandaat-gebieden' (een nagekomen beoordeeling volgt.)

Verhopen

- Ons lid vraagt ook om de meening van onzen Raad t.a.v. *verhopen*, welk woord o.m. gebezigd werd door de Eerste Kamer in het Eindverslag over het ontwerp-Sanctiewet 1935 in het volgende zinsverband: 'Sommige leden verhoopten vooral preventief nut van de vaststelling der sancties'. Ten aanzien van deze vraag zegt de Raad: - Het woord *verhopen* heeft door het praefix *ver-* zoogenaamde perfectieve, c.q. transitieve beteekenis. Men hoopt op iets, dat men (transitief) kan *verhopen*. - 'Verhopen'. Reeds in het Middelnederlandsch en in het Wdb. van Kiliaan (ook in Staten Bijbel). Het woord klinkt *deftig en ouderwetsch*. Geen bezwaar; verg. *onverhoopt*: als adj. (in actieve opvatting:) niet verwacht, verrassend; als adv. (in passieve opvatting:) tegen verwachting, onverwacht(s). Verhopen hoort misschien oorspronkelijk in de Oostelijke deelen van Nederland thuis. Is in de algemeene taal niet gebruikelijk.

Er (O.T. 1937, blz. 29)

- Oordeel van een lid van den Raad. Naar mijn gevoelen: in a) niet noodig, in b) *vereischt* (onze uitdrukking is: *erzus* of *zoo uitzien*), in c) gewenscht.

Naschrift. Ten behoeve van die van onze leden, welke ten aanzien van de toepassing van de verbindings-s, de praefigeering en de perfectiviteit en ook het gebruik van *er* nader wenschen te worden ingelicht, verwijst de redactie naar de *Stilistische Grammatica* van de hand van het lid van onzen Raad, Prof. Dr. G.S. Overdiep, onlangs verschenen bij W.E.J. Tjeenk Willink. Het werk bevat een uitvoerig zaak- en woordregister, dat den weg wijst naar talloze algemeene en Nederlandsche taalproblemen.

Luchtvaarttaal.

In ons blad hebben wij reeds meermalen melding gemaakt van een streven tot zuivering van de technische terminologiën, dat telkens bij onze leden tot uiting is gekomen. Zoo wezen wij o.a., met betrekking tot de luchtvaarttaal, in ons nummer van December 1933 op een belangrijk artikel van ons lid, den heer Henri Hegener, hoofdredacteur van 'Het Vliegveld', in het nummer van April 1930 van dit tijdschrift. In ons nummer van Augustus 1935 vroeg de heer H.J. Hartkamp de aandacht voor den term 'stewardess', in gebruik bij de K.L.M., terwijl de schrijver van het artikel 'De eerste vijf' in ons lustrum-nummer daarin het zoo geliefkoosde 'drosselen' nog eens aan de kaak stelde.

Ons lid, de heer G.H.J.J. Schuurmans Stekhoven, heeft nu - zooals wij onlangs reeds vermeldden - de hand aan den ploeg geslagen en een uitvoerige beschouwing geschreven (opgenomen in 'Het Vliegveld' van Februari, 21e Jg. No. 2), waarin hij een reeks van termen noemt, die z.i. voor vervanging in aanmerking komen, met de woorden of uitdrukkingen, die hij ter vervanging voorstelt.

Dit artikel heeft in wijden kring de aandacht getrokken en heeft er toe geleid, dat de Nederlandsche Vliegtuigenfabriek Fokker contact heeft gezocht met verschillende belanghebbenden, ten einde te komen tot een onderlinge bespreking van het onderwerp.

Deze bespreking heeft plaats gehad op Woensdag 2 Juni, in een der zalen van de Industriele Club; het voorzitterschap werd waargenomen door den heer J.E. van Tijen, directeur van de Fokkerfabriek. Vertegenwoordigd waren o.m. de Departementen van Waterstaat (door den heer ir. A.G. von Baumhauer, van den Luchtvaartdienst van dit Departement) en van Defensie (in de persoon van den heer J.W.F. Backer, van den Marine Luchtvaartdienst); de Inspectie van de Militaire Luchtvaart was vertegenwoordigd door den heer A. Baretta, de Rijks Studiedienst voor de Luchtvaart door de heeren Goris en Wymia, het Vliegekamp De Kooi door den heer A.A.C. Kramer. Verder waren o.m. aanwezig mej. Lipa Spanjaard (voor het Bureau Luchttoerisme) en de heeren Montauban van Swijndregt (Nationale Luchtvaartschool), Bulten (Vliegsport), Henri Hegener (voor de Kon. Ned. Ver. Luchtvaart en Tijdschrift 'Het Vliegveld'), ir. Roos (voor het Militaire Tijdschrift Luchtmacht), G.H.J.J. Schuurmans Stekhoven (K.L.M.), Slot (Kon. Mij. De Schelde afd. Vliegtuigen), Van der Velden (Aviolanda), Vermeulen (N.V. Koolhoven Vliegtuigen), ir. P.J.C. Vos van de Fokkerfabriek.

Adhaesiebetuigingen waren ontvangen van den Bond van Ned. Zweefvliegclubs en van de Kon. Ned. Ind. Luchtvaart Maatschappij.

De Rijks Studiedienst voor de Luchtvaart had, blijkbaar naar aanleiding van het artikel van den heer Stekhoven, een rapport samengesteld, hetwelk ter tafel werd gebracht.

Na een uitvoerige bespreking, waarbij een algemeene belangstelling voor de onderhavige zaak bleek, werd besloten een commissie te vormen ter nadere bestudeering van het onderwerp. Tot voorzitter van deze commissie werd benoemd de heer ir. A.G. von Baumhauer, tot secretaris de heer G.H.J.J. Schuurmans Stekhoven. Tot grondslag van de bemoeiingen van de commissie werd gekozen het rapport van den Rijks Studiedienst voor de Luchtvaart, welke Dienst zou worden uitgenoodigd alsnog een vertegenwoordiger tot de commissie af te vaardigen.

Bij een voorloopige bespreking, welke de commissie na afloop van de vergadering heeft gehouden, bleek dat alle leden bezielde waren door den wensch om door onderlinge besprekingen in korten tijd te geraken tot practische, voor het dagelijksche gebruik aanvaardbare resultaten.

Wij die deze besprekingen mochten bijwonen hebben ons verheugd over den vriendschappelijken geest welke daarbij heerschte en welke alle hoop geeft op een verwezenlijking van het gestelde doel.

Van onze leden.

-St!

- Een lid van onzen Raad heeft onlangs de aandacht gevestigd op het ‘eerbiedigst’, dat een dagblad een van onze ministers in den mond had gelegd. ‘E e r b i e d i g ’ - zoo oordeelde dit lid van onzen Raad - is voor een N e d e r l a n d e r eerbiedig genoeg.

Wij hebben daarbij onwillekeurig gedacht aan het Duitsch, waar men nogal eens met zulke superlatieven werkt: men denke aan het untertänig, untertänigst, alleruntertänigst. Toch zou men zich vergissen als men zou denken dat alle Duitschers zoo verzot zijn op deze vormen. Muttersprache vermeldt het oordeel van een overheidspersoon waarin wij o.m. lezen: “‘Een goede stijl kenmerkt zich door een korten, helderen zinsbouw en vermijdt “Schachtelsätze” (“frommelzinnen”?). “Groote woorden” behouden slechts hunne innerlijke waarde, als zij spaarzaam gebruikt worden. Dat geldt ook voor verkeerd begrepen superlatieven. Bijwoorden, die reeds een overtreffende trap uitdrukken, behoeven niet nog eens een trapje hooger gebracht worden”. Dus niet: ausgezeichnetst, vorbildlichst etc. En men zegge ook niet: tunlichst, möglichst; en niet: im Rahmen, im Zuge, nach Massgabe, zwecks, behufs, seitens, in Betreff, im Wege der, aus Gründen der. En men wensch iemand niet geluk ‘anlässlich’ of ‘gelegentlich’ seines Geburtstags, maar ‘zu’ seinem Geburtstag.

Aldus deze overheidspersoon.

Omrekenen

- Ons lid, de heer Mr. F.E.H. Groenman, vestigt nogmaals de aandacht op het hier te lande zoo veelvuldig voorkomende *om r e k e n e n* (en: omrekening, omrekeningskoers) en hij zou in het bijzonder de medewerking van onze banken willen inroepen, opdat deze term, die z.i. ontleend is aan het Duitsch, vervangen worde door het Nederlandsche *h e r l e i d e n* (en: herleiding, herleidingskoers).

Be-, ontlading

- Een van onze leden, Directeur eener Gemeentereiniging, vestigt de aandacht op de woorden belading, ontlading in: 'het niet meer verontreinigen van de straat tijdens de belading...'; '... waarbij normaalvaten worden toegepast in combinatie met stofvrije mechanische belading', 'handbelading', 'wagenbelading'. 'Voor ontlading draait men de trommel tegengesteld', 'bij ontlading draait men den vloerband terug'. Ons lid stelt voor 'belading' te vervangen door 'het laden' en 'ontlading' door 'het lossen', 'het ledigen'.

Nawijsbaar

- Dit woord komt een van onze leden onnederlandsch voor. De Duitse woorden 'nachweislich' of 'nachweisbar' zijn - oordeelt hij - vaak weer te geven door 'blijkbaar' of 'aanwijsbaar', en anders door 'aantoonbaar' of zelfs 'bewijsbaar'. (opm. van H.B. te S.)

Vrouwelijke studenten vereeniging

- Alle vereenigingen, zegt een lid, zijn toch vrouwelijk; tenminste, dat leerden wij vroeger.

(‘Muttersprache’ vertelt van een warme worstverkooper, van een leeren handschoenmaker, van een rijdende artilleriekazerne!)

Crisistaal

- ‘Crisiszeewaddenharingbesluit’.

-Loos

(Een 'pijploos' orgel, een 'huiswerkloos' weekeinde, een 'verdiepinglooze' stad,... dan wordt onze wil 'zelfloos'. Een stamboom, dien men 'hiatenloos' eeuwenlang kan traceeren. Huurt bij ons een safe-loket, dan zijt ge 'zorgenloos'!

Wdb. VIII, 2, 2910, met instemming, althans t.a.v. afl. met -loos van znw.: 'Kluyver en ook Hesseling hebben de opmerking gemaakt dat verreweg de meeste oude formaties in onze taal een gemis uitdrukken, een gevolg van het veelvuldig gebruik van ouderloos, kinderloos, eerloos en dgl.; maar dat in de laatste halve eeuw een aantal woorden onder invloed van het Duitsch in gebruik gekomen zijn, waarbij evenmin als in die taal aan een gemis wordt gedacht, met dat gevolg dat de bet. van -loos meer en meer verzwakt tot niets dan een ontkenning. Rookloos kruit, naadlooze buizen, pijnlooze operatie, naamlooze vennootschap'.

Draadlooze telegraphie kunnen wij moeilijk meer missen, maar zonder schoenlooze bedelaars en hoedlooze wandelaars kunnen wij het best stellen.

Belegen

- Een van onze vele cafe-, buffe-, delica-t e r i a 's biedt ons aan b e l e g e n broodjes. Geen voorstander, blijkbaar, van het beruchte 'versche cadetje'!

Eere-

- Voor 'eerewoord' - merkt een lid op - geeft ons Genootschap: woord van eer. Maar onze oud-voorzitter is e e r e l i d . De Senaat van het Utr. Stud. Corps heeft honoraire leden. Dit is een onverbloemd buitenlandisme. Maar is 'eere lid' niet een gnepig buitenlandisme?

Hoe denkt ons lid over: eere lidmaatschap (vgl. eereblijk, -boog, -sabel); en als hij dit aanvaardt, zou hij er dan niet toe kunnen komen zachter over het gewraakte woord te oordeelen?

Kolenoxyd

- schrijft een correspondent; dat is dus oxyd (wij zeggen: o x y d e) van 'kolen'. Natuurlijk niet van savoye- of roode ko(o)len, maar van zwarte (of steen-) kolen; die worden tijdens het oxydatie-proces rood. Als dit proces geëindigd is, hebben wij kolen-oxyde, dus: a s c h !

Ruimten

- Een moeilijke kwestie; onze Raad is bereid deze vorming af te keuren, maar eischt - terecht! - dat wij een neutraal woord, een neutrale benaming ter vervanging voorstellen. En te dien aanzien zijn de leden die dit woord voordroegen in gebreke gebleven. Wie van onze leden komt hun te hulp?

Uitverkiezing

- Een lid zendt ons het verslag van het referaat van Ds. L. Vroegindewey over 'De Uitverkiezing' en hij verwondert zich over dit woord en de vormen 'verkiezing' en 'uitverkoren' die daarin herhaaldelijk voorkomen.

Kent ons lid deze woorden niet? Hij verkiest uit te gaan; het is zijne vrije verkiezing; (godg.): de vrije verkiezing (de vrije wil). Gods uitverkoren volk. - Oud en goed Nederlandsch!

Welhaast

- Eenige leden vestigen de aandacht op den vorm *welhaast*, dien zij vonden in uitdrukkingen als: 'het spreekt welhaast van zelf', 'er is welhaast geen verschijnsel denkbaar dat meer fascineert...'

Inderdaad gaat door dit aaneenschrijven van de woorden 'wel' en 'haast' de hier bedoelde beteekenis van *haast* (op weinig na, zoo goed als) verloren; *welhaast* = weldra, eerlang, binnenkort.

Werkstede (O.T. 1936, blz. 16)

- Van bevriende zijde werd mij getoond een boekje: 'De Plantijnsche Werkstede', door Dr. M. Sabbe, werkend lid der Kon. Vlaamsche Academie, uitgave 'De Sikkel', Antwerpen.

Is dat *Werkstede* een Germanisme of is het *Vlaamsch*? Indien het Vlaamsch is, mogen wij het dan ook gebruiken? (A.B. te H.)

-Er en -sche verzoend!

In Elst (Betuwe) wordt 'De Betuwsche Courant' uitgegeven. Als tweede titel draagt deze den naam: *Elstersche Courant*.

Kan het eenvoudiger? Niemand heeft meer te klagen. Wat dunkt U van: Leeuwardersche kermis, Groningersche koek, Assersche bosch, Kampersche stukjes, Harderwijkersche weg, Edersche bosch, Middachtersche laan, Enkhuizersche almanak, Haarlemmersche hout, Mookersche hei?

Wat is een haaf, een vlijm...?

Ons lid, dr. L.M. Metz te Vorden, heeft gedurende een reeks van jaren alle woorden, die hij in zijn dagelijkschen omgang met personen van allerlei bedrijven hoorde bezigen en waarvan de beteekenis voor menigeen onbekend of slechts heel vaag was, opgeteekend en daar een korte toelichting bij geschreven; een eenvoudige, begrijpelijke verklaring, in goed, onopgesmukt Nederlandsch. Deze verzameling heeft allengs een respectabelen omvang gekregen en Dr. Metz heeft thans al wat hij zoo bijeenvergaaft heeft, in boekvorm laten verschijnen. Het is een omvangrijk werk geworden, van meer dan 1200 kolommen. 'Geleerdheid' hoeft men er niet in te zoeken, maar wie weten wil wat een *h e e f t* of *h a a f* is, of een *h e u g e l*, of een *v l i j m* zal niet teleurgesteld worden.

Het boek draagt den titel *Woordverklaring*; het is verschenen bij W.J. Thieme & Cie te Zutphen en kost, in linnen gebonden, slechts *f* 5. -. De uitvoering is in alle opzichten te roemen; de letter is duidelijk en de vele afbeeldingen komen op mooi kunstdrukpapier goed tot haar recht.

Een boek voor velen!

Contributie.

Met 1 Juni is ons nieuwe vereenigingsjaar ingegaan en de Penningmeester zal het op prijs stellen de bijdragen van de leden over de nieuwe periode op zijne girorekening (No. 181661 t.n. Penningmeester Genootschap Onze Taal, Amsterdam) te mogen ontvangen.

Eenige leden hebben hunne contributie over 1937/38 thans reeds gestort; wij zeggen hun daarvoor dank.

De H.P. en Onze taal.

In vier achtereenvolgende nummers (van 1, 8, 15 en 22 Mei) heeft de Redactie van de H.P. eenigen abonné's het woord gegeven tot het uiten van hunne klachten over de 'mishandeling van onze taal' en het zijn weer in hoofdzaak de germanismen, die den wrevel van de inzenders hebben opgewekt. Blijkens een onderschrift in het nummer van 1 Mei erkent de redactie de gegrondheid van de klacht; zij geeft den inzender volkomen gelijk en acht de aangevoerde voorbeelden treffend voor de wijze, waarop onze taal door onwetendheid en onverschilligheid verminkt wordt. De redactie van de H.P. gelooft echter niet dat daar *v e e l* aan te doen is. 'Het ontbreekt' - zegt zij - 'dengenen, die germanismen gebruiken (want daaraan lijden wij inderdaad meer

dan aan andere -ismen) niet zoozeer aan kennis van de Nederlandsche, als wel aan kennis van de D u i t s c h e taal. Zij schrijven de gemaakte germanismen neer, doordat zij n i e t w e t e n , dat deze woorden Duitsch zijn. Men kan het volk prikkelen tot oplettendheid, maar deze oplettendheid moet wel halt maken waar de grens der k e n n i s is bereikt. Dit geldt helaas ook voor menig journalist'.

In het nummer van 15 Mei betreurt een inzender het, dat het niet mogelijk is, iemand wegens een poging tot moord op onze taal strafrechtelijk te doen vervolgen!

De Redactie van de H.P. is ons Genootschap welgezind en zij heeft daarvan blijk gegeven door een ingezonden stuk op te nemen van ons lid, den heer C.H. van Hulten, waarin dit lid de aandacht vestigt op onze vereeniging. Dat ons Genootschap bij de verschillende inzenders niet bekend is, behoeft geen verwondering te wekken; immers, wij zijn geen 'vechtgenootschap'. Maar thans kennen zij onzen naam en ons adres en wie zich bij ons wil aansluiten zal welkom zijn. 'Want' - zooals Prof. Wille in ons lustrum-nummer schreef - 'bij de ontmoedigende ervaring van veel taalverwaarloozing, waar men recht had, de grootste zorg te verwachten, is het mij tot geen geringe bemoediging geweest, dat bij zooveelen, die midden in het praktische "zaken-leven" staan, een spontane belangstelling in onze taal zoo verheugend tot uiting kwam: er is dan toch nog hart voor Nederlands taal onder Nederlands volk.'

De Haagsche Post onzen dank!

De germanismen van deze maand.

NEVEN-, voor: bij- (-zaak, tegenover hoofdzaak). - Het gebruik van neven- is af te keuren, wanneer het iets b i j k o m s t i g s wil aangeven, tegenover wat de hoofdzaak is. Goed, als het beteekent: gelijk in rang, in waarde, 'naast'.

'Nevezin': goed, als n e v e n g e s c h i k t e zin; als 'Nebensinn', dus als b i j b e t e e k e n i s tegenover het domineerende element in de beteekenis van een woord, - een zeer slechte vertaling en een s t u i t e n d g e r m a n i s m e .

VERPLEGING, voor: verzorgen - Zieken worden 'verpleegd', maar ten aanzien van de troepen in garnizoen b.v. bezige m e n v e r z o r g i n g .

[Nummer 7]

O, die journalisten!

In onze nummers van Februari, Maart en April heeft een van onze leden zijn hart gelucht ten aanzien van de woorden, die men dagelijks in de krant kan vinden en die volgens dezen inzender 'voor een overgroot deel' oorzaak zijn van het taalbederf bij ons volk, zich uitende in een 'wanhopig aantal Germanismen' in de spreektaal. Een groot aantal woorden heeft inz. daarbij aangevoerd tot staving van zijne stelling. De bijdrage van ons lid is niet onopgemerkt gebleven en van vele zijden hebben ons opmerkingen ten aanzien daarvan bereikt. Waardeerende opmerkingen, maar ook afkeurende; begrijpelijk in een genootschap als het onze, waar zeer uiteenlopende meeningen op het stuk van de taal broederlijk vereend zijn.

Wij zullen thans de verschillende woorden, die onze inzender aan de kaak heeft gesteld, eens nader bezien en daarbij de gemaakte opmerkingen in het oog houden.

Vooraf echter dit. Eenige leden hebben de vrees geuit, dat door summiere opsommingen als deze het gevaar zal ontstaan van het uitwischen van fijne

verschillen in beteekenis; zoo b.v. bij No. 17: uitgraven i.p.v. opgraven, ten aanzien waarvan één lid voorbeelden geeft van het gebruik van elk dezer woorden.

Wij duchten dit gevaar niet; wij achten het niet waarschijnlijk dat, wanneer onze inz. er op wijst, dat men dikwijls het eerste woord bezigt waar het tweede ter plaatse zou zijn, onze leden nu 'uitgraven' zullen verbannen en in het vervolg uitsluitend 'opgraven' bezigen. Wij weten allen dat zulke korte opmerkingen 'halve woorden' zijn, maar die zijn voor ons - b o n s e n t e n d e u r s die wij zijn - voldoende.

Laat ons nu zien over welke woorden voor ons geen twijfel kan bestaan, althans ten aanzien waarvan wij, leden van Onze Taal, niet meer in ons blad discuteeren; dat zijn de woorden die, na een uitspraak van onzen Raad, in onze lijsten van germanismen zijn opgenomen en waaromtrent voor ons geldt: *R o m a l o c u t a , c a u s a f i n i t a .*

Het zijn: aangewezen zijn op, begaving, begeesterd, betreffende, briefpapier, doorvoeren, -ens, geëigend, hopelijk, insluiten, interesse, maken (voor: doen), meerdere, mild, onderbreken, uitwijzen, valsch, verhoudingen, vrijgeven, - deze woorden, voor zoover noodig, met de beperkingen aangegeven in de lijsten (en in de 'Samenvatting').

Van de overige zouden wij een aantal even in quarantaine willen houden, voorloopig even rangschikken onder de 'crypto-germanismen' van het lid van onzen Raad, Dr. Beets; woorden, die hoezeer ook op zichzelf beschouwd Nederlandsch, toch in een bepaald gebruik als germanistisch zijn af te keuren. Als b.v.: beeldvlakte, bestuursapparaat, brengen om, duizendkoppig, dwangjak, -ere (de mindere man), ernst(ig) nemen, gespan, grootstad, heen (voor zich heen staren), hoogzomer, jaarbericht, kippen, kitten, knalrood, kosten (op zijn kosten komen), logiek, -loos, zich melden, zich moeite geven, het nakijken hebben, zich neerlaten, ondergraven, onderzeeboot, opademen, opschuiven, overvuld, raadskelder, regenweer, reizen, samenbreken, zich tevreden geven, toelaatbaar, uitgraven, vallen (voor: dalen), verbrengen, vereenzaamd, verhullen, enz.

In quarantaine, - want wij willen stellig geen voorbarig oordeel uitspreken, behoeven ook geen oordeel uit te spreken. Wie sterk in zijn schoenen staat, wie van de natuur een goed ontwikkeld taalgevoel heeft meegekregen (of dat taalgevoel in zijn leven heeft kunnen ontwikkelen), zal zich meer kunnen veroorloven dan wie zich bewust is van zijn zwakte.

Wie van zich zelf weet dat hij àl te gereedelijk aan het Duitsch ontleende vormen bezigt, zal woorden en uitdrukkingen, die met Duitse vormen overeenkomen, voorzichtigheidshalve maar uit den weg gaan, - tot hij geleerd zal hebben goed te onderscheiden.

‘Grootstad’ is voor velen van onze leden héél wat anders dan ‘groote stad’; zij zullen dus dit woord zonder bezwaar bezigen. Maar wie, ‘grootstad’ aanvaardende, meent ‘ruwolie’ te mogen zeggen, doet goed al die koppelwoorden maar te vermijden. Wie door ‘levensbericht’ er toe komt het woord ‘jaarverslag’ te vervangen door ‘jaarbericht’ zal er goed aan doen zich even te bezinnen, voor hij levensbericht neerschrijft.

‘Misschien is het niet foutief, het hulpwerkwoord achteraan te zetten’ (63).

Neen, stellig is het niet foutief; in ons heele land, in ‘Holland’ even zoo goed als in de andere provincies, plaatst men het hulpwerkwoord naar vrije verkiezing voor- of achteraan. Wij zeggen zoowel ‘de jongens, die de appels gestolen hebben’ als ‘- hebben gestolen’; al naar het ‘rhythme’ van den zin vraagt. Máár, - alweer - wanneer er onder ons zijn, die meenen dat de Duitse constructie - het hulpwerkwoord achteraan - ook voor ons de eenige juiste is, die zullen goed doen eens sterk hunne aandacht te geven aan de andere rangschikking, het hulpwerkwoord vooróp. Die óók Nederlandsch is.

Onze inzender is wel wat erg vrijmoedig geweest met het aan het Duitsch toeschrijven van taalzonden. ‘Interesse hebben voor iets’ is niet bepaald ‘Duitsch’, al zou men kunnen toegeven dat deze vorm in Duitschland vroeger veel gebruikt is geworden en dat dit gebruik van invloed geweest kan zijn op onze taal. Maar om den Duitschers het vaderschap van ons ‘eenigt’ in de schoenen te schuiven, is wel wat onvriendelijk. En ons lid mag ook wel oppassen dat hij onzen journalisten niet de schuld geeft van zonden, die anderen hebben begaan. Wij denken nu aan onze handelstaal; het zou nog de vraag kunnen zijn wie wel het meest zondigt, de journalist, als hij Duitse kranten excerpert, of de zakenman, als hij met zijn gedachten bij zijn Duitse correspondentie is!

‘We zijn toen veel s a m e n geweest’ (59) mag niet worden afgekeurd. Dat is goed Nederlandsch, merkt een lid van onzen Raad op.

En nu dat ethische datiefje (60). Daar is in ons blad al meer sprake van geweest; wij verwijzen te dien aanzien naar ons nummer van Juni 1935, blz. 23 (zich iets koopen). Wij hebben ons daarbij op het standpunt gesteld, dat al gebruiken wij ‘ik heb me eens een mooie das gekocht’, wij niet gaarne zoo ver zouden willen gaan om te zeggen ‘ik heb mij een fabriek gekocht’, ‘zij heeft zich een boerderij gekocht’. Omdat deze laatste vormen voor ons Duitsch klinken.

De opmerking, die een lid van onzen Raad thans maakt, schijnt ons daarmee niet in strijd. ‘De v o l k s t a l is (en de Nederlandsche evenzeer als de Duitse) rijk aan dativi ethici. ‘Daar héb ik m e t o c h 'n foto gekocht, nou, een p r a c h t s t u k !... heeft ze m e t o c h...’

Uit de opmerkingen van de leden lichten wij het volgende. - Als 'stadhuis' het woord 'raadhuis' moet vervangen, komen wij in last met gemeenten, die geen 'steden' zijn. Daarom: gemeentehuis (vgl. 'provinciehuis'). - Waarom zou 'neerlaten' (als tegenstelling van 'optrekken' of 'ophalen') niet goed Nederlandsch zijn? Zelfs al was het misschien aan het Duitsch ontleend, het voorziet in de behoefte bij passief gebruik. Een gordijn kan wel eens door een of ander toeval zakken, hoewel het niet wordt neergelaten. - 'Zich verlaten op (iemand)', zou dat niet goed zijn? Omdat het 'ook Duitsch' is? - 'Vrijgeven' wordt inderdaad misbruikt. De kranten vermeldden dat na het voorbijtrekken van de stoet 'de afzetting werd vrijgegeven'! - 'Inboeten' schijnt mij een echt Nederl. woord; evenals 'hoog aanslaan'. - Als wij een barometer gebruiken, waarvan de wijzer zich niet in een cirkel beweegt maar op en neer, waarom zouden wij dan niet spreken van stijgen en dalen? - 'Muisstil' is dunkt mij naast 'doodstil' en 'grafstil' goed te verdedigen. Muisstil (hd. mäuschenstill) = zich onhoorbaar voortbewegen; 'doodstil' (hd. totenstill) = niet bewegen en geen kik geven; grafstil (hd.?) = waar geen geluid doordringt. Ook op de wijze van vorming (vgl. poeslief, poesmooi, kanariegeel, raafzwart, ezelsdom, aalglad, om bij diersamenstellingen te blijven) is niets aan te merken. Een hinderlijk germanisme is het dus in géén geval. Waarom ons er dan bezorgd over gemaakt, of het woord misschien aan het Duitsch ontleend is? - 'Voetnoot', zegt een lid van den Raad, 'is algemeen gangbaar'. - Een stamboom die 'opstijgt tot' zijn wortel? - 'Maken-doen'. Soms zijn beide mogelijk, ook met verschil in beteekenis; en dan 'maken' vooral als het wat meer inspanning kost. a) D o e die deur eens open. Dat gaat niet, het slot is niet in orde. Zal ik den smid opschellen om haar open te m a k e n ? b) M a a k dat pakje (toegeplakt, -gebonden, -gelakt) eens open. Ziezoo, d o e nu die doos open, dan zul je wat zien. c) Wij hebben nog net tijd om een wandelingetje te d o e n door het park. Heb je die heele wandeling mee g e m a a k t , met al die klauterpartijen? d) Ik heb er niets mee te m a k e n (het gaat mij niet aan); en ik wil er niets mee te d o e n hebben (geen gezeur over hebben). Opm. v.e. lid v.d. Raad: 'm a k e n is ook in N. Oostelijk N e d e r l a n d veel gebruikelijker dan in H o l l a n d .' - 'De be-

drijven bloeien op'. Waarom mag 'opbloeien' niet, voor 'tot opbloeien komen'? Of deugt 'opbloeien' ook niet? - 'Richten aan (tot).' Ik richt mij naar de gewoonte, een pistool op het doel, het woord tot de vergadering, een brief (uitnodiging) aan een persoon (adres, enz.) Waar en waardoor wordt de norm aangegeven? - 'Hoogwater' voor 'hoog water'. 'Dat tot één woord maken van twee, die gescheiden behooren te blijven,...' Commentaar van een lid van den Raad op de gespatieerde woorden: 'Dit is ... (volgt een eenigszins sterke uitdrukking voor onjuist)'.

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

Verbindings-'s' (Juni-nummer, blz. 35)

- Géén mandaats gebied; dat lijkt naar niets! Rijks-, rechts-, enz. gebied, zeker; maar dat kan hier niet tot bewijs strekken.

Mandaatgebieden

- Geen meervoud, zegt nog het groote Ndl. Wdb. (dit deel is van 1889). Maar ik meen, dat men thans al wel soms een meervoud gebruiken kan. En ook voor mandaatgebied zou ik het niet durven afkeuren. Zelfs acht ik 'mandaatgebieden' wel zoo bruikbaar als 'mandaat-landen'. Zijn het wel altijd 'landen'?

(Ons lid, de heer Groenman, bezigt in die gevallen, waarin niet gesproken kan worden van 'mandaat-landen' bij voorkeur mandaat-streken en voor 'gezagsgebieden': gezagskringen of anders: ressorren. In het Besluit van 19 Februari 1937, ter uitvoering van artikel 1, derde lid, der Jachtwet 1923 (Fazant) - Stbl. no. 781 - leest men: met uitzondering van de navolgende gebieden, te weten de gemeenten Egmond-Binnen enz.... Ons lid is van oordeel dat hier het woord 'gebieden' met voordeel door gemeenten of streken vervangen zou kunnen worden.)

Verhopen (Juni-nummer, blz. 35)

- 'Verhopen' behoeft geen germanisme te zijn. 't Kwam in de Middeleeuwen al voor maar dan wederkeerend: hem (= zich) verhopen; in de 16e Eeuw ook, en in de 17e vinden we het herhaaldelijk bij Hooft (en anderen denklijk ook). Wij hebben daarvan nog altijd 'onverhoopt'. In de officiële (stadhuis-)taal van de gegeven voorbeelden zou *verhopen* een in wat hoogerem stijl gebleven archaïsme kunnen zijn.

Toch zou ik dit niet gaarne aanmoedigen; want het kan licht oorzaak worden, dat het Duitsche voorbeeld (*verhoffen*) het dan weldra in algemeen gebruik deed opnemen: dan zou het terdege een germanisme zijn. En een erg soort: dat onze stijlonderscheidingen in de war brengt.

Er (O.T. 1937, blz. 29, 35)

- Zin a) en de eerste zin van de voorlaatste alinea komen mij te onwaarschijnlijk voor, om er over te kunnen oordeelen. En zin b) is een heel ander geval dan de rest: in de uitdrukking ‘er... uitzien’ zal toch ‘er’ wel behoren!

In de twee overblijvende gevallen is er het gewone: zoodat bij die ‘jongens’ het er zeker in hoort. Bij de ‘heerschers’ k a n het (maar het hoeft volstrekt niet) worden weggelaten: dat gaat in zulke zinnen wel, in iets hooger stijlsoort.

(Dat in de uitdrukking ‘er... uitzien’ ‘e r’ niet gemist kan worden, schijnt wel voor de hand te liggen; toch zouden wij den nederlanders - met een kleine n natuurlijk - niet gaarne den kost willen geven, die zonder blikken of blozen spreken van een zaak, die ‘slecht uitziet’. Maar dat deze gewoonte nu al tot onze schooljeugd is doorgedrongen, is bedroevend.

Wil ons lid de leerlingen eens laten vertalen: Ich glaube, Sie lassen was fallen; en dan eens zien of dat wordt: ik geloof dat U wat laat vallen, òf: ik geloof, U laat wat vallen. Deze laatste vorm is heel s e l e c t tegenwoordig! - Red.)

Van onze leden.

Lossen (O.T. Juni, blz. 37)

- Kan een (vuilnis)wagen g e l o s t worden? Neen, zegt een lid, van een vuilniswagen kan men n i e t zeggen dat hij gelost wordt; het v u i l n i s wordt gelost, niet de wagen. De wagen wordt g e l e d i g d.

En ons lid teekent ook protest aan tegen die n o r m a l v a t e n ; ‘normaalschool’ aanvaardt ons lid, maar normaalvaten...! Om niet te spreken van het ‘t o e p a s s e n’ van deze vaten!

Een ander lid bevreemdt hier het v a t e n ; dit lid weet wel dat ‘vuilnisvat’ een geijkte term is voor: vuilnisbak, maar v a t of v a t e n zonder meer gebezigd, doet hem toch erg denken aan het Deutsche ‘Fass’ en ‘Gefässer’. Het Deutsche ‘Fass’ - zegt hij - omvat veel meer dan ons v a t ; het wordt veelal gebezigd in den zin van ‘Behälter’.

(Wij zijn het met deze laatste opmerking wel eens, maar willen niet nalaten er op te wijzen, dat v a t bij ons ook een wijder beteekenis heeft dan die van t o n alleen; ons lid denke o.m. aan bloedvaten, aan zoutvat en dgl. En aan ‘vaten’ (‘vaatwerk’) voor borden en pannen; ‘vaten wasschen’. Maar stellig behoeven wij het bakje op zolder, bestemd tot opneming van het expansie-water van de centrale verwarming, geen e x p a n s i e - v a t te noemen, zooals de monteurs dat doen. Een expansie-b a k j e doet het net zoo goed! - Red.)

Gangbaar

- Een lid vond een spoorwagen beplakt met een briefje, vermeldende dat de ‘roldeuren slecht gangbaar’ waren. ‘Is dit goed Nederlandsch?’ vraagt ons lid.

Stellig is gangbaar goed Nederlandsch; wij spreken toch ook van gangbaar geld, van een gangbaar plaatsbiljet, van een gangbare meening. Waarom zouden wij dan van een roldeur, die niet goed meer ‘gaat’, niet zeggen dat zij slecht gangbaar is. Misschien is in dit laatste geval de uitdrukking minder ‘gangbaar’, maar on-Nederlandsch is zij niet.

Een lid heeft vroeger al eens (O.T. 1936, 4) de aandacht gevestigd op ‘bloeibaar’, dat hem vreemd toescheen en hij vroeg toen: ‘eetbaar’ is wat men eten kan, dus ‘bloeibaar’, wat men...? Maar die vergelijking gaat niet op.

Immers, wat drukt het achtervoegsel -baar uit? (Wdb. II, 823): samengesteld met een znw. wijst het aan datgene wat gedragen kan worden of gedragen (voortgebracht) wordt (vruchtbaar). In vrijer gebruik dient -baar, met znw. verbonden, ter aanduiding van de begrippen ‘met zich brengende’, ‘bij zich hebbende’, ‘opbrengende’ (dank-, dienst-, kost-, rucht-, schijnbaar); in andere verbindingen ‘verdragende’, ‘bestand tegen’ datgene wat het znw. uitdrukt (reis-, strijd-, manbaar). Van ‘bestand tegen iets’ tot ‘iets kunnende verdragen’ is een kleine stap, wij kennen zoo een menigte bnw. met -baar; afgeleid van transitieve ww., die ongeveer gelijkstaan met Latijnsche op -ilis en -ibilis (Fr. -able, -ible) (breek-, drink-, tast-, onverwinbaar).

Door verbinding met ww. die zoowel transitief als intransitief worden gebezigd, ontstaan brandbaar (kunnende gebrand, verbrand worden), maar ook: (intr.) kunnende branden. (Vloeibaar, ontplofbaar). Vatbaar, van het passieve begrip overgaande naar het actieve: iets (met zijn verstand) goed kunnende vatten; onverwelkbaar. Vgl. verder: leefbaar, groeibaar (voor: groeizaam).

Bekendstelling (voor ‘bekendmaking’, ‘kennisgeving’.)

- Germanisme? Wij hebben dit woord niet eerder ontmoet en wij kunnen het ook niet thuisbrengen. Een woord als ‘Bekanntstellung’ kennen wij niet in de dagelijksche taal. ‘Bekanntgabe’ wel, en als men daar volgens het bekende recept ‘bekendgave’ van zou maken, dan zou dat stellig een (wel zéér hinderlijk) germanisme genoemd mogen worden.

Onzentwege

- ‘Als een predikant na veertig dienstjaren bejubeld wordt, onzentwege.’ Dit laatste woord is alleen begrijpelijk (in het verband waarin het hier gebruikt is) wanneer men genoeg Duitsch kent om te weten wanneer men: Na, meinentwegen! zeggen kan.

Lastig eczeem!

De 'Aufwartefrau' vertelt. - Ik werk ook bij de familie Bollé. - Bollé? Bólle zul-je bedoelen. - Nee, Bollé; want ik zee 'Bólle' tegen Mevrouw en toen zee Mevrouw dattet Bollé was. Want ze hadden 'hinten ein Ekzem'!

(Muttersprache)

Eens dokters dilemma.

Een bevriende medicus heeft zich tot ons gewend om voorlichting in een geval dat hem reeds slapeloze nachten had bezorgd. Het behoorde wel, strict genomen, niet tot onze competentie, maar - zoo oordeelde onze medicus - men vraagt U zooveel en dit kan er dus ook wel bij.

Het ging over boeken; niet over boeken om te lezen, maar over boekhouden. De krant had gezegd dat een collega van hem 'vele genezingen te boeken had'. Hij, onze medicus, had óók veel genezingen en nu dat blijkbaar zoo hoorde, wilde hij die ook maar gaan boeken. En hoe hij daar nu mee aan moest. Hij boekte wel wat zijn patiënten hem schuldig waren en wat ze hem hadden betaald, maar die 'genezing-boekerij' bracht hem in de war.

Wij hebben onzen vriend geantwoord dat, voor zoover onze kennis ging, de eerste wijsheid op het gebied van het boekhouden was het openen van een hoofd. Het hoofd 'Genezingen' dus in dit geval. - Dat had hij, zoo antwoordde onze medicus, reeds gedaan, maar daardoor juist waren de moeilijkheden ontstaan. Moest hij nu zijn patiënten (zijn ex-patiënten) voor elke genezing debiteeren en het hoofd 'genezingen' crediteeren? Maar wat moest er dan met dat 'hoofd' gebeuren; kwamen dan al die genezingen als evenzoovele 'schulden' op zijn balans, of als 'winst' op de verlies- en winstrekening? Maar 'winst' was zoo'n genezing eigenlijk alleen voor den patiënt; voor hem, den medicus, was het - zakelijk gesproken dan - 'verlies'. Hij had er ook over gedacht het 'hoofd' te debiteeren, maar dan werd het een telkens grooter 'bezit' op zijn balans en dan moest hij er misschien later belasting van betalen. En dan moest hij zijn patiënten crediteeren, zonder dat die ook maar iets gepresteerd hadden; die hadden zich eenvoudig maar 'laten' genezen. En dat ging dus ook niet.

Wij hebben onzen vriend gezegd dat hij dan maar van al dat 'boeken' geen nota moest nemen en het maar als een mode-ziekte beschouwen. Hij, als medicus, wist toch dat zulke 'ziekten' op even onverklaarbare wijze verdwijnen, als ze gekomen waren.

Hiermede was onze vriend het eens en hij hoopte dat dan maar. En wij hopen het met hem!

De germanismen van deze maand.

GEDEGEN - Goed in 'gedegen goud' (en ander edel metaal). Bij overdracht gebruikt, met betrekking tot 'kennis' niet af te keuren. Verwerpelijk is het bezigen van *gedegen* in verbinding met 'betoog'; en 'gedegen mensch' is onzin.

VERZORGEN - 'Verzorgen' onderstelt zorg en liefde (ambitie); het is meer waardeerend dan 'zorgen voor'. Door 'verzorgen' te bezigen, waar niets dan 'zorgen voor' bedoeld wordt, wisschen wij onnoodig dit verschil uit.

[Nummer 8]

Klemtoon II.

In het Mei-nummer van dit jaar heb ik beloofd, nog eens terug te komen op het gevaar van verduitsching der taal door klemtoonverplaatsing. Vooral na den wereldoorlog zou deze in gang zijn. In het toen genoemde artikel van Maart '33 heeft de schrijver zelf enkele voorbeelden gegeven, welke in Januari '36 met nog een paar zijn aangevuld. Zoodat wij thans - afgezien van de naampjes Azor en Mimi - voor onze beschouwing beschikken over *tricot*, *ózon*, *tórpedo*, *mýstiek* en *rómantiek*. Als wij nu van deze woorden nagaan, of die uitspraak pas in den laatsten tijd is ontstaan, dan blijkt het volgende:

Tricot is al in 1897 door Gaarenstroom¹⁾ genoemd als de gewone uitspraak; *ózon* leerde ik in 1871 van mijn (Nederlandschen) scheikunde-leeraar; en Verachtert²⁾ noemt in 1911, dus ook vóór den oorlog, *tórpedo* onder de ‘dikwijls met misplaatsten klemtoon uitgesproken’ woorden. Verder kan *rómantiek* (Duitsch: *Romántik*) niet als blijk van verduitsching gelden, zoodat alleen *mýstiek* overblijft. En zou zelfs deze uitspraak in die redevoering niet een *rhetorische* klemtoon zijn geweest, tegenover *romantiek*? Gelijk men ook zegt: ‘Niet in Róterdam, in Ámsterdam’.

De ons gegeven voorbeelden zeggen dus in dit verband niet veel; hoewel dat geen afbreuk hoeft te doen aan de juistheid van de bewering zelf. Want, ofschoon voor Duitsch én Nederlandsch dezelfde regel geldt, dat *bastardwoorden* hun eigen klemtoon houden, zijn de uitzonderingen op dezen regel niet in beide talen dezelfde. Een vreemd woord heeft namelijk dikwijls in het Duitsch den germaanschen klemtoon (op de eerste lettergreep) aangenomen, maar in het Nederlandsch den romaanschen behouden. Doch ook het omgekeerde komt voor. Zoo hebben in het Nederlandsch de woorden *álfabet*, *árchipel*, *áspfalt*, *génitief*, *hórizón*, *húmor*, *ólifant*, *réseda*, *vágebond*, *zénith*, den klemtoon op de eerste lettergreep verkregen³⁾, terwijl zij in het Duitsch dien op een latere hebben behouden. In beide gevallen zou dus in onze taal nadrukverplaatsing in Duitschen zin mogelijk zijn.

Maar niet alle klemtoonverplaatsing is verduitsching. Als een dienstmeisje hare ‘Mevrouw’ een *rómánboek* te lezen vraagt, of als een dame over heerlijke *párfum* spreekt, of over een prachtige *móskée*, die zij op reis heeft gezien, dan is dat veeleer een aanwijzing, dat wie geen vreemde taal kent, onwillekeurig den klemtoon legt op de eerste lettergreep van een woord zonder voorvoegsel, en zonder uitgang die de vreemde afkomst ervan laat voelen.

Maar nu spreekt het artikel ook van ‘zuiver Nederlandsche’ woorden, wier klemtoon onder Duitschen invloed verplaatst wordt. En het is zeer te betreuren, dat er van zulke geen enkel voorbeeld is genoemd. Want ook op den gemeenschappelijksten

1) J.H. Gaarenstroom, De Klemtoon in de Nederlandsche taal, 1897 bl. 77.

2) Ev. Verachtert, Theoretische en practische Uitspraak der Nederlandsche Taal, 1911, bl. 45, nr. 82.

3) Verachtert, 1911, nr. 81 noemt zulke woorden zelfs ‘op zijn Nederlandsch beklemtoond’.

germaanschen hoofdregel, dat bij verbuiging, vervoeging en afleiding de stamlettergreep den klemtoon behoudt, zijn de uitzonderingen niet voor beide talen dezelfde; en dus is er mogelijkheid voor verplaatsing door Duitschen invloed.

Maar ook hier bestaat evenzeer de kans, dat de nadruk ook zonder dien invloed wordt verplaatst. Als b.v. iemand vertelt over een schitterende óntvangst, dan heeft het Deutsche Empfang daar niets mee te maken. Daarentegen kan een uitspraak als l é é w i n onder Duitschen invloed staan.

Ook van samengestelde woorden geldt hetzelfde. Zelfs kunnen plaatselijke klemtoonverschillen ons om den tuin leiden. Bij verhuizing van Delft naar Leeuwarden in 1867 bleken schóórsteenmantel en rookvléesch te veranderen in schoorsteenmántel en róokvleesch.

Hoe het ook zij, in de meeste gevallen is zelfs bij besliste klemtoonverplaatsing een Duitsche invloed heel moeilijk vast te stellen. Wij zullen ons dus moeten bepalen tot het verzamelen van een zoo groot mogelijk aantal voorbeelden, een taak waaraan alle leden kunnen meewerken.

Maar alleen de deskundigen kunnen beslissen, welke van die verplaatsingen als germanismen zijn aan te merken. Laat ons hopen, dat het euvel geringer zal blijken dan het ons is voorgesteld.

H.B.

Voor het opsporen van klemtoonverplaatsing zal het goed zijn, behalve op vreemde (bastard-)woorden, vooral ook te letten op de uitspraak van samengestelde woorden, deelwoorden als bnw. gebruikt, woorden samengesteld (afgeleid) met mis- en on-, en woorden op (vr. uitgang) -in en op -baar, -ig, -heid, -loos, -lijk en -zaam.

In het algemeen geve ieder lid elke gehoorde klemtoon op, die van zijn eigen uitspraak afwijkt en hem daardoor ongewoon voorkomt. Daarbij is het van veel belang, het in O.T. '37, bl. 27, opgemerkte - namelijk het aanduiden van personen en omstandigheden - zooveel mogelijk in acht te nemen. In het bijzonder of de afwijkende klemtoon misschien dienst deed om een tegenstelling beter te doen uitkomen.

B.

* * *

De schrijver van het artikel van Maart 1933 maakt bij bovenstaande beschouwingen de volgende kanteekening.

Ik heb, in de beide artikelen die ons medelid aanhaalt, den klemtoon bedoeld die gebruikelijk was bij de leidende beschavingsgroep van ongeveer veertig of vijftig jaar geleden. In die groep verkeerden echter de Gaarenstrooms en de Verachterts niet. Het is echter hun beschavingsgroep die nu de leiding heeft gekregen. Ze brengt evenwel het gevaar mee van den germanistischen invloed waarvoor ze altijd veel meer toegankelijk is geweest dan vorige leidende generaties die daarvoor vrijwel onvatbaar waren door het tegengif van een meer Fransche oriëntatie. De stijd moest men dan ook vooral tegen gallicismen strijden, thans is het germanisme de indringer waartegen we ons moeten weren.

Van de leden van onzen raad van deskundigen.

Eerelid

- Een lid van den Raad merkt op dat het woord eerelid denkelijk niet uit het Duitsch zal zijn overgenomen: in 1822 werd D.J. van Lennep al tot 'eerelid' benoemd van een Maatschappij voor Nederlandsche taal- en letterkunde te Gent. En in hetzelfde jaar werd hij 'honorair lid' van het Kollegie Zeemanshoop (Mr. J. van Lennep, Leven van Mr. D.J. van Lennep, II 217).

Trouwens 'honoraire leden' had het beroemde dichtgenootschap 'Kunstliefde spaart geen Vlijt' te 's-Gravenhage al bij de vleet. (Zie Höweler in Tijdschrift v.d. Maatschappij voor Letterkunde LVI (1937) 102, 111).

Dit zal dus ook al geen 'buitenlandisme' zijn.

Nawijsbaar

- Een schandelijk germanisme! Soms ook, meen ik, in het Ndl. te vervangen door: aanwezig, te vinden.

Vrouwelijke studenten vereeniging

- Men pleegt hier (d.w.z. tusschen 'Studenten' en 'Vereeniging') toch een koppelteken te plaatsen in dergelijke gevallen? in de eenvoudige samenstelling studentenvereeniging daarentegen niet. Overigens zal in de meeste gevallen de omschrijving met v a n veel beter klinken.

Werkstede

- zal in het Vlaamsch niet een germanisme zijn. Het komt in de 16e eeuwseche Woordenboeken van Plantijn en Kiliaen al voor. Maar wij hebben nu in algemeen gebruik in N. Nederland: werkplaats of winkel (timmermanswinkel, enz.; maar de ambachtsman zegt: de winkel).

Overneming van Vlaamsche termen is niet 'verboden', maar men moet m.i. geen Vlaamsch in ons 'Hollandsch' (of Noordnederlandsch) gaan lappen; hoe aanstellerig blijft voor ons gevoel 'gezapig' en dergelijke.

Van onze leden.

Eenmalig

- Een van onze leden zendt ons een aanbieding van een schrijfmachinehandel, een e e n m a l i g e aanbieding, en hij vraagt wat wij van het onderstreepte woord denken.

Wij verwijzen ons lid naar hetgeen wij vroeger (O.T. 1934, blz. 12) ten aanzien van deze kwestie hebben opgemerkt. Onze Raad acht woorden als: vieraderig,

veertigurig, achtklassig even ‘gewoon’ als: vierwielig en dgl., waarmee natuurlijk niet gezegd is dat e l k e samenstelling met -ig aanvaard moet worden.

De aanbieding betreft een schrijfmachine van een Duitsch merk; misschien heeft de fabriek onzen handelaar een ‘einmalige’ aanbieding gedaan en heeft deze het woord maar klakkeloos ‘vertaald’.

Belading.

- Het lid, dat voorstelde de belading door het laden, de ontlading door het lossen en het ledigen te vervangen, schrijft naar aanleiding van de opmerkingen op blz. 41 van het Julinummer het volgende.

‘Een vuilniswagen kan niet worden gelost - dat heb ik dan ook niet beweerd -, maar wel een wagen vuilnis, een wagen zand.

In de meeste gevallen, waarin ik ontlading aantrof, zou lossen gebruikt kunnen worden. Zoo in beide op blz. 37 gegeven voorbeelden: Bij het lossen draait men de trommel tegengesteld, draait men den vloerband terug. Ook komt voor: Een vuilnisauto met mechanische be- en ontlading, waarvoor men zou kunnen zetten: ... met een laad- en losinrichting, of... met een mechanisme voor het laden en lossen.

Lossen is een karakteristieke, voorheen algemeen gebruikelijke, vakterm, die daarom de voorkeur verdient boven ledigen en die thans dreigt onder den invloed van “Entladung” te worden verdrongen.

In de gevallen, waarin lossen niet juist zou zijn, kan men ledigen gebruiken. Daarom stelde ik dan ook beide vervangwoorden voor.

Aangezien het ledigen van een wagen feitelijk hetzelfde is als het lossen van zijn inhoud, zal men meestal de vrije keus hebben.

Van de vele samenstellingen met “normaal-” zijn er reeds verscheidene ingeburgerd.

De Hoofdcommissie voor de Normalisatie in Nederland stelt normaalbladen vast. Voorts hebben we normaalprofiel (reeds zoo lang in gebruik als het profielijzer, waarop het betrekking heeft), normaalverbinding, normaalvoorschriften, normaaloplossing (chemische term), normaalzand en vele andere.

Naast normaal(vuilnis)emmer wordt standaardemmer en genormaliseerde emmer gebezigd, welke woorden onze Redactie te gelegener tijd aan den Raad van Deskundigen zal voorleggen. De tegen het woord vat geopperde bezwaren kan ik niet deelen. In het artikel, waaraan het voorbeeld is ontleend, bedoelde de schrijver het woord in ruimeren zin. In de natuurkunde is het algemeen gebruikelijk voor “wat iets be v a t t en kan” (communiqueerende vaten, vaten met poreuzen wand, open, gesloten vaten). Evenzoo wordt van een vuilnisvat gesproken, wanneer men vorm, grootte en materiaal in het midden laat. Nieuw is het woord ook allerminst.

Om overbodige herhalingen te voorkomen en omdat misverstand niet mogelijk was, volstond de schrijver met “vat”.’

Krantentaal

- .. en zijn muziek w o o n t die macht i n , die ook een Mozart... - de v e r s c h e i d e n s t e daden zijn aan de orde van den dag. - een f o t o - g e m o n t e e r d omslag. - Aan Hongarije de verdienste, de menselijke waarden van dit artistieke Nomadenvolk als eerste te hebben o n d e r k e n d .

Gangbaar

- Ons lid, Dr. H. Burger, merkt ten aanzien van dit woord nog op: Om zoo te zeggen met ieder transitief werkwoord, kan '-baar' worden samengesteld, zonder dat men hoeft te vragen of het zoo verkregen woord wel gebruikelijk is.

Maar met intransitieve werkwoorden is dat niet zoo algemeen. Daar doet zich wel degelijk de vraag voor, of dat sameng. woord - niet alleen in het algemeen, maar ook - in die bepaalde beteekenis wel goed Nederlandsch is. En in twijfelachtige gevallen zullen wij het oordeel van onze deskundigen moeten inroepen.

Niemand zal bij voorbeeld zeggen, dat iemand die niet kan loopen, spreken, slapen, of zoo meer, niet loopbaar, spreekbaar, slaapbaar is. En ik zou liever niet beslissen, of aardbeiplanten die zoo zijn gekweekt dat zij na planting kunnen bloeien, bloeibaar mogen worden genoemd; of dat een deur die 'niet gaat', 'niet gangbaar' mag heeten. Al zijn beide woorden goed gevormd.

Bij die deur komt er nog bij, dat het al of niet 'gaan' eigenlijk wil zeggen: al of niet toelaten dat ze verplaatst wordt; en ook om die reden zou ik, in plaats van dat eenigszins twijfelachtige woord, er liever een kiezen, dat nauwkeuriger aangeeft, waarin de deur te kort schiet.

Is het eigenlijk niet jammer, een al of niet schuifbare deur, draaibaar wiel, sluitbaar slot, allemaal eenvoudig al of niet 'gangbaar' te noemen? Is het niet genoeg, dat in overdrachtelijke beteekenis van 'gaan', geldige munt, verbreide meening, gebruikelijke uitdrukking enz., alle met 'gangbaar' worden afgedaan?

Wachten wij ons voor de 'verdoezeling van kleine verschillen', waarop al vaak, maar niet te vaak is geweest!

Sowjet.

- Een prospectus, dat men ons heeft toegezonden, kondigt de verschijning aan van een boek, getiteld: 'De vrouw uit het Sowjet-Oosten', door Fannina Halle.

Ons lid, de heer Groenman, heeft in ons nummer van April reeds betoogd, dat wij aan deze Duitsche schrijfwijze geen behoefte hebben, omdat het Nederlandsch heeft, wat in het Duitsch ontbreekt, een zachte v en een deelteeken. S o v i ë t. Het prospectus vermeldt o.m. het oordeel van de pers over het eerste boek van deze schrijfster 'De Vrouw uit Sowjet-Rusland' en het is opmerkelijk dat geen van de bladen het woord 'Sowjet' ongewijzigd overneemt; zij maken er alle althans 'Sovjet' van.

En waarom: De Vrouw uit Rusland? Terecht maken de bladen, die het boek bespreken, er van: De Vrouw in Rusland. Spreekt de vertaalster soms ook van: Het vraagstuk der prostitutie uit het nieuwe Rusland?

Om

- Men heeft een van onze leden de vraag gesteld wat er voor hem afkeurenswaardigs was in om bouwen en om doopen en zijn antwoord is dit geweest: dat zij de letterlijke nabootsing zijn van Duitse woorden, terwijl de Nederlandsche goed genoeg voor hem zijn. Ons lid wil graag gelooven dat men aan ‘omkleeden’ een beteekenis kan geven, die een schakeering is van die van ‘verkleeden’, maar hij weet hoe het gaat met die schakeeringen. Eerst haalt men ‘ombouwen’ en ‘omkleeden’ binnen om ze te kunnen bezigen n a a s t ‘verbouwen’ en ‘verkleeden’ en als ze een keer binnen zijn, gaat men ze bezigen i n p l a a t s v a n ‘verbouwen’ en ‘verkleeden’.

Gewestelijk, b.v. in Groningen, zijn woorden als ‘omkleeden’ van oudsher in zwang. Men zegt daar ook wel: ‘tnegentig’. Zoo'n feit is belangwekkend voor den taalkundige, maar niet beslissend voor de taal.

Beslissend zou kunnen zijn wat het Groote Woordenboek zegt over de verklaring van die nieuwe beteekenis van ‘om’ uit geleidelijke verruiming van oude beteekenissen. Het Woordenboek is hier echter zoo aarzelend dat het geen heel vaste gids lijkt. Aan den eenen kant doet het in theorie den grooten stap van: Jan en Piet o m d o o p e n (d.w.z. aan Jan den naam Piet en aan Piet den naam Jan geven) tot: Jan o m d o o p e n (d.i. verdoopen) tot Piet, maar als men dan verderop zoekt onder ‘omdoopen’, vindt men niets. Ook ‘ómkleeden’ ontbreekt. Het Woordenboek kent, alweer in theorie, het woord ó m b o u w e n , maar in de practijk niet in de beteekenis van verbouwing van een huis, enkel in die van tweede beploeging of bezaaiing van een lap grond, met de toelichting: ‘Hd. umbauen’. Een overeenkomstige toelichting vindt men bij: o m s m e l t e n : ‘Hd. umschmelzen’, o m g i e t e n : ‘Hd. umgiessen’ enz.

(Met betrekking tot vormingen met om- en afverwijzen wij naar de artikelen in de nummers van December 1936 en Januari, Februari en Maart van dit jaar. O.T. 1936, 51; 1937, 2, 9, 11, 16).

Onaanvechtbaar.

- ‘Daarom zijn hier slechts schilderijen gereproduceerd, wier echtheid mij onaanvechtbaar schijnt’. Onze Raad heeft het woord ‘aanvechten’ verworpen en daarvoor gegeven b e s t r i j d e n , b e t w i s t e n ; wij stellen dus voor in plaats van ‘onaanvechtbaar’ o n b e t w i s t b a a r te bezigen.

Schrijven.

- Een van onze leden beklagt er zich over dat wij ‘schrijven’ (voor: brief) in bescherming hebben genomen en hij voert daarbij aan, dat ‘Neerlandia’ een inzender, die het woord eveneens wilde behouden, omdat het ‘zeer gebruikelijk is in de wereld van het bedrijf’, beantwoordde door te zeggen dat s c h r i j v e n uit de boeken- en de omgangstaal is verdwenen en dat het blad een woord, dat door het Duitse

achterdeurtje de kantoren weer is binnengedrongen, liever uit den tempel der Nederlandsche taal wil houden.

Ons lid beklagt zich ten onrechte. Wij hebben het gewraakte woord niet ‘in bescherming genomen’ in dien zin, dat wij het zouden willen aanbevelen voor de omgans taal; terecht merkt Neerlandia op dat het daaruit is verdwenen. Het woord behoort thuis in een bepaalde taal, in de ‘kanselarijtaal’, waarvan de koopman zich ook gaarne bedient. Het is een ‘stadhuiswoord’.

Waar wij tegenop zijn genomen is de neiging van velen, om het woord als een ‘germanisme’ te brandmerken. ‘Daar het woord op een onafgebroken gebruik van drie en een halve eeuw kan bogen, gaat het niet aan het nu nog voor een germanisme uit te maken’, zegt onze Raad.

Wil ons lid dus het woord vermijden, dan vindt hij daartoe in de uitspraak van onzen Raad voldoende grond, maar dan niet als germanisme, maar als ‘stadhuiswoord’. En daarbij zal hij ons aan zijn zijde vinden.

Vluchtkapitaal.

- Een woord dat, naar ons lid de heer Peremans opmerkt, in den laatsten tijd geregeld gebruikt wordt door oeconomen en journalisten als benaming van ‘zwerfende’ kapitalen, welke buiten hun land van oorsprong worden gehouden, om aan bepaalde regeeringsmaatregelen te ontsnappen. Ons lid zou er de voorkeur aan geven hiervoor vluchtend of gevluht kapitaal te bezigen.

(‘Zenuwengeld’ noemt een medewerker aan een van onze dagbladen het!)

Postalisch

- Zijn er onder onze leden philatelisten, die prijsstellen op zegels die ‘echt postalisch gebruikt’ zijn? De redactie is in het bezit van het adres van een handelaar, die deze bijzondere eigenschap van de door hem verkochte zegels zegt te garandeeren!

De germanismen van deze maand.

DROOGLEGGEN. - Het stereotyp overdrachtelijke gebruik van droogleggen voor ‘vrij van drankgebruik maken’ is hinderlijk leelijk.

INSTANTIE. - Een van die gewichtigheid verleenende cliché's, zooals de krantentaal er zulk een menigte bezit.

[Nummer 9]

Indië aan het woord.

Bij het Boschwezen van Nederlandsch-Indië - schrijft een lid - kent men de volgende titels voor de academische rangen, van beneden naar boven: Houtvester - Inspecteur - Dienstvakhoofd - Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst van het Boschwezen.

Behalve 'houtvester', dat al een heel oud Hollandsch woord is, lijken mij deze termen weinig aanbevelenswaardige, bureaucratische benamingen. Ik zou willen trachten deze benamingen te veranderen in:

Houtvester - Opperhoutvester - Landshoutvester van Java - Opperlandshoutvester van Nederlandsch-Indië.

Opperhoutvester is ook al heel oud; Jacoba van Beieren was bijv. Opperhoutvesterin van Holland. Het mooie is nu, dat vele van mijn collega's - ofschoon ze anders reeksen Germanismen gewillig aanvaardden - bezwaren maken tegen 'landshoutvester' en opperlandshoutvester. Mijn tegenwerping is, dat 'spelen' b.v. toch geen Germanisme is, omdat het in het Duitsch 'spielen' heet. En men spreekt in het Hollandsch toch ook van Rijksbouwmeester en hier in Indië van 'landsadvocaat'.

Tot zoover ons lid, dat nu een beroep op ons doet om te oordeelen over de woorden 'landshoutvester' en 'opperlandshoutvester', van 'germanistisch' standpunt beschouwd. Wij hebben te dezen voorlichting gezocht bij onzen Raad en aan een lid van dit college danken wij de volgende beschouwing.

* * *

Titels, ambtsnamen met o p p e r - hebben wij van ouds overvloedig bezeten en het praefix is nog wel in gebruik. Tegen opperhoutvester kan niemand bezwaar maken; in Indië zijn vele opperhoutvesters. Waarom slaat Uw lid die schakel over in zijn opgave van de tegenwoordige opvolging?

Wat echter 'landshoutvester' aangaat: wij kennen zulke samenstellingen niet, d.w.z. niet met die beteekenis, die de heer S. er aan wil geven. Want 'landsadvocaat' (het voorbeeld, dat hij geeft), zegt n i e t s omtrent ambtelijke r a n g o r d e . Ook niets van een tegenstelling of onderscheiding naar gebiedsomvang (zooals titels een enkele maal bij ons hebben gedaan: arrondissements- en districtsschoolopzieners), noch ook naar verschil van de gezagsbron: gemeente- tgv. rijksontvanger; zooals men in Duitschland kon onderscheiden tusschen Landes- en Reichs...

In dergelijke samenstellingen, als Uw lid aanvoert en nog meer aanvoeren kon, beteekent l a n d s - het verband met d e n s t a a t , d e l a n d s r e e g e r i n g : landsdienaren, landsvorstin, landsbode. Van eenige ambtelijke rangorde zegt het nooit iets: de 'hoogte' der positie hangt niet af van 's lands-', maar van het tweede lid of enkel en alleen van de historisch ontstane praktijk.

Veelszins net zoo staat het met r i j k s - (waarop Uw inzender ook wijst): rijksbouwmeester, rijksadvocaten, rijkskeurmeesters, -boekhouder, -ontvanger (tegenover gemeente-ontvanger), enz. De onderscheiding tusschen aanstelling vanwege het land of vanwege anderen k a n hier niet bedoeld zijn, want a l l e ambtenaren van het 'Boschwezen' in N.O.I. zijn rijksambtenaren, naar ik meen. En de onderscheiding naar gebiedsomvang, indien men ze hier al zou willen en kunnen invoeren (Hoofd heeft het reeds vergeefs geprobeerd met 'landoverste' voor 'Provinciaal' van een kloosterorde), zou vanzelf eenige verdere toepassing eischen met 'districts-houtvesters' of dergelijke. Maar wat dan aan de spits? 'Rijkshoutvester' zou niet gaan voor Indië: 'het Rijk' omvat tegelijk Nederland.

Daarom liever geen ‘landshoutvester’, dat, door de ongewoonheid van vorming in verband met de betekenis, zeker aan Duitse titels zal en moet doen denken.

Erger is het nog gesteld met ‘opperlandshoutvester’. Van die driemaal samengestelde titulaturen hebben wij er helaas van hoogerhand enkele gekregen:

rijks-bijenteelt-	} consulenten,
rijks-veeteelt-	} consulenten,
rijks-landbouw-	} consulenten,
rijks-tuinbouw-	} consulenten,
rijks-pluimveeteelt-(!)	} consulenten,
rijks-landbouw-	} leeraren,
rijks-tuinbouw-	} leeraren,

en een:

rijksboschbouw-proefstation (!).

Maar wij blijven het on-Nederlandsche er in gevoelen; wij verkorten het ‘geval’, of spreken het met eenige ironie plechtig uit. Bij deze hypersamengestelde titels kan niemand, dunkt mij, nalaten, terstond aan Duitschland te denken, waar men die zoo zonder bezwaar vormen k a n , en ook zoo gaarne dragen wil.

Met invoeging van de ‘opperhoutvesters’ kom ik tot v i j f rangen in Indië: 1. houtvester, 2. opperhoutvester, 3. inspecteur, 4. dienstvakhoofd (‘hoofd van den dienst zoo en zoo’), 5. hoofdinspecteur.

Ofschoon het niet valt in te zien, waarom men beslist het woord h o u t v e s t e r voor a l l e rangen zou moeten gebruiken, zou dat desgewenscht gemakkelijk genoeg g e w e e s t z i j n in vroeger tijd. Maar men heeft daarvoor de gelegenheid waarschijnlijk voor goed bedorven door den titel opperhoutvester zoo gul uit te deelen. Anders kon men bijv. ordenen:

1. onderhoutvester, 2. tweede houtvester (of houtvester 2e kl.), 3. eerste houtvester (of houtvester 1e kl.), 4. hoofdhoutvester, 5. opperhoutvester.

Wilde men één of twee daarvan liever niet (hetzij dan 1, hetzij 2 en 3, of ook 4) dan kon men de opperste leiding ‘houtvester-generaal’ noemen, en een inspecteur-houtvester - of liever ‘inspecteur der houtvesterij’ - invoegen.

Maar zouden de vele bestaande ‘opperhoutvesters’ hun titel zonder murmureeren willen afstaan, met slechts een k a n s , dien heel laat nog eens weer te krijgen? Daar zit m.i. de groote moeilijkheid. Zou dit geen bezwaar behoeven te zijn, dan zou ik aan zulk een reeks verre de voorkeur geven, omdat ze veel eenvoudiger en daardoor reeds veel meer Nederlandsch zou zijn.

Als geschiedkundige opmerking wil ik hieraan toevoegen, dat een ‘opperhoutvester’ onder de Republiek niet meer werd benoemd, toen Willem III, de koning-stadhouder, gestorven was, die den titel had gedragen. Men volstond met de benoeming van een luitenant-houtvester, uit den hoogen Hollandschen adel. Onder hem stonden de ‘Meesterknappen’ (er was ook een aanzienlijk burgemeester van Leiden bij). Dan leest men nog van een ‘substituut-houtvester’, en van een ‘onderhoutvester’; vermoedelijk zijn dat twee namen voor één ambt, onder dat van de Meesterknappen. De koddebeiers en duinmeiers noemen wij alleen voor de volledigheid; zij waren het lagere personeel.

Den opperhoutvester kan men meermalen ook enkel als ‘houtvester’ vermeld vinden. Men ziet, hoezeer in den loop der tijden de titel is gedaald, al duidt hij nog een belangrijk ambt aan.

Het woord zelf (dat zal Uw lid niet onbekend zijn) beteekent *forestarius*, de beheerder van het bosch (des konings): van de *forestis* (forêt); etymologisch bezien is houtvester dus een pleonasme.

De vorm is *special* Nederlandsch - dat is wel aardig -, want het woord zal een ‘volksetymologisch’ d.w.z. op misverstand berustende wijziging zijn van houtvester (-vorster); men dacht aan verband met *vesten*: vestigen, vastmaken.

Van onze leden.

Gedood

- Kan het nu niet uit zijn met dat *gedood*, vraagt een lid. En: kunnen wij het A.N.P. niet eens vragen ons daarbij te helpen, vraagt een ander. ‘Eenige keeren daags hooren wij uit den “loudspeaker” komen: bij dat ongeluk werden zooveel personen *gedood*. Wanneer mijn zoon dat herhaalt, voel ik steeds neiging hem een oorveeg te geven!’

En liever dan zich op zulk een drastische wijze tegen onze journalisten te weer te stellen, wil ons lid het met een goed woord bij het A.N.P. probeeren?

Inderdaad een veel betere manier; ‘sancties’ helpen hier niet veel en met ‘politiemaatregelen’ brengen wij geen taalverbetering teweeg. Het beroep op het A.N.P. brengen wij gaarne over; daar is de goede wil aanwezig en waar die is, kan een weg gevonden worden.

Wat dunkt onzen leden en het A.N.P. van het volgende compromis. Wij beloven (voorloopig althans; later kunnen wij wel verder zien) niet te opponeeren tegen: de ongelukkige werd door den trein gegrepen en op slag gedood. En als een redactie, om typografische redenen, zooveel mogelijk wil zeggen in zestien letters en de drie letters, die om *g e k o m e n* meer vergt dan *g e d o o d*, last zouden geven, dan zullen wij er in berusten. Maar dan belooft het A.N.P. nimmer meer te spreken van ‘personen, die in het gedrang gedood werden’ of van ‘de muur stortte in; vijf personen werden bedolven en een hunner werd gedood’. Afsproken?

Omrekenen

- In ons nummer van Juni heeft ons lid, de heer Groenman, nog eens een lans gebroken voor het woord *herleiden*, dat hoe langer hoe meer verdrongen wordt door het aan het hd. ontleende ‘omrekenen’ en een lid van onzen Raad geeft den heer Groenman daarin schoon gelijk.

Het is niet voor het eerst dat in onze kolommen op dit euvel gewezen wordt, naar het schijnt echter zonder veel baat. En daarom heeft ons secretariaat maar eens de koe bij de horens gevat en aan vijfhonderd instellingen in ons land een opwekking gezonden om terug te keeren tot het goede, Nederlandsche, woord.

Want de opmerkingen van onze leden in dit orgaan mogen dan in de eerste plaats dienen tot onderlinge voorlichting, reeds in ons eerste nummer hebben wij het uitgesproken, dat het bij de oprichting van ons genootschap stellig niet de bedoeling is geweest ons licht zóózeer onder de korenmaat dezer onderlinge voorlichting te plaatsen, dat geen straaltje er van naar buiten zou doordringen.

Laat ons hopen dat het ‘straaltje’, dat wij thans hebben uitgezonden, voldoende moge zijn om aan het licht te brengen wat in het duister van sleur en achteloosheid maar al te zeer gelegenheid heeft gehad om voort te woekeren.

Smalfilm

- Uit een brief, dien ons lid, de heer Adr. Boer te Bloemendaal, ons met betrekking tot dit woord (vgl. O.T. 1937 blz. 19) schreef, lichten wij het volgende:

‘Te Uwer orienteering moge gezegd worden, dat er niet één soort smalfilm is, maar verscheidene soorten zijn. De normale film, die in de bioscopen draait, heeft een breedte van 35 m.m.; het materiaal waarop deze gegoten is, is gevaarlijk, omdat het celluloid zeer brandbaar is.

Het materiaal waarop allerlei soorten kleinere films gegoten zijn, is acetaatcellulose, dat nauwelijks brandbaar en in geen geval gevaarlijk is. De eerste vorm daarvan was de 9,5 m.m. Pathé film, Fransch fabrikaat. In Amerika kwam uit de Kodak fabrieken de 16 m.m., daarna het formaat 8 m.m. De formaten 8 en 9,5 m.m. kregen den naam van “klein-film”, ter onderscheiding van de 16 m.m.

In ons land bestaat een vereeniging ter beoefening der amateurkinematografie, onder den naam “De Nederlandsche Smalfilm Liga”. Bij de oprichting daarvan is nogal eenige discussie gevoerd over het woord “smalfilm”. Toegegeven moet worden, dat “smalfilm” een Germanisme is, doch het woord heeft zich zoo algemeen ingeburgerd, dat men daarvan wel niet meer af zal komen.’

Het kleef-euvel

- ‘Deze celloclips bestaan uit een stuk celluloid, dat omkleefd is met linnen....’

Radio nieuws

- Het door de Nationalisten naar Ceuta opgebrachte Nederlandsche s.s. Triton wordt vrijgegeven (vrijgelaten). - De Nivas verkocht 8000 ton suiker naar Holland (aan Holland). - De voetbal-wedstrijd Holland - België zal te Antwerpen plaats hebben. Bij omzetting naar Brussel zou dit veel moeilijkheden geven (verplaatsing). - De Mij Nederland gaf haar gezagvoerders instructie minstens 20 mijl ten Oosten van Majorca te koersen (ten minste, op zijn minst) - Voorstel Gemeente-bestuur Amsterdam voor benoeming speciale leider luchtbeschermingsdienst (tot benoeming speciaal hoofd). - Het ontwerp goudclausule maakt gewag van tegenwaarde (overeenkomstige waarde, equivalent).

-Er of -sche

- Een van onze (Duitsche) leden schrijft ons:

Zu dem Aufsatz ‘-er of -sche’ möchte ich folgende Bemerkungen machen. Der Verfasser schreibt (Juninummer, S. 33): ‘Over Gelderland en Overijssel darf ik het minst te oordeelen’ und am Schluss: ‘-sche in den regel; -er komt alleen voor in enkele vaste verbindingen.’ Wenn meine Erinnerung mich nicht trügt, gilt diese Regel auch für Overijssel. Aber man gebraucht dort ‘-er’ in Lutter zand (an der Strasse vom deutschen Gildehaus nach dem niederländischen Oldenzaal); ferner sagt man Boertanger veen, dagegen Oldenzaalsche weg.

(Van dezelfde hand vindt men elders in dit nummer een bijdrage over het voorkomen van Nederlandsche woorden in het Duitsch. - Red.)

-Baar

- Aan boord is het de taak van den scheepstimmerman ijzerwerk dat gemakkelijk vastroest, ‘gangbaar’ te houden. Is ook niet huwbaar van het onovergankelijke w.w. huwen afgeleid? In den slaventijd kende men op de plantages slaven van den werkbaren leeftijd, d.w.z. slaven die niet te jong en niet te oud waren voor den veldarbeid.

Mn.

Voor-voordat

- Het hindert mij altijd wanneer ik in een spoorwegrijtuig de waarschuwing lees dat men de deuren niet moet openen vóór de trein stilstaat. Ik meen dat het zijn moet: voor dat de trein stilstaat. Hoe zou onze Raad hierover denken?

Mn.

Malsch oordeel

- (Over een schrijver van het gilde van ‘nou ja, je begrijpt wel...’) ‘Indien een Fransch auteur zulk foutief Fransch zou schrijven als deze Nederlander foutief Nederlandsch schrijft, dan zou hij ongetwijfeld, van welke compositorische talenten hij anders blijk mocht geven, allerzijds met steenen worden geworpen en voorgoed gediskwalificeerd. Die eerbied voor de zuiverheid en den adel, om ook eens zoo'n romantisch woord te gebruiken, van de eigen taal, steekt den Nederlander evenwel niet in het bloed. Wij stappen makkelijk over al dat oneigene en onzuivere heen..’ (Boekrecensie in een dagblad) Daar is geen woord Fransch bij!

Met bantengs en mouflonnen.

Een van onze leden dicht: ‘Daar komt de schutterij, met bantengs en mouflonnen; ze loopen in de rij, vlak achter de kanonnen’ en hij vraagt: hoe zullen wij de krijgslieden heeten, die deze nieuwe wapens hanteeren. Bantengisten en mouflonnières?

Wij kenden deze wapens niet en hebben ons lid gevraagd ons daaromtrent in te lichten. Het waren schietwapens, meldde ons lid; hij had er in de krant over gelezen, meer wist hij er ook niet van. Wij hebben toen getracht elders ons licht op te steken, maar zonder veel resultaat. Het zijn beesten, meende een van onze zegslieden, Indische beesten.

Tenslotte hebben wij ons lid gevraagd ons de bron te melden, waaruit hij zijn kennis had geput en toen wij het bericht lazen, waarin over deze vreemde dingen werd gesproken, werd ons de zaak duidelijk. ‘Men heeft besloten deze bantengs af te schieten.’ ‘Een heerjager had het recht verkregen één mouflon af te schieten.’

Dat ‘afschieten’ is de oorzaak geweest van het misverstand; ons lid had - ‘natuurlijk’ zegt hij - bij afschieten aan een schietwapen of aan het projectiel gedacht en er geen rekening mede gehouden dat ‘afschieten’ tegenwoordig bij velen gewoon maar voor ‘schieten’ wordt gebezigd!

Uit ‘Voeding en hygiëne’.

Er ligt geen toeverzicht. - ...en schuifelt het beweeg van anders voort. - In den mist der afgaande dagen... verliest hij het inniger verband met zijn medemenschen. - ...het tegensprakige in dit mysterie van het leven. - ...uitzuiverend, wat er aan gebrekkigs was in dit werk. - lievend en hopen. - zinvolle verandering.

Deze bloemlezing van ‘nieuw-Nederlandsch’ kreeg een plaats in de rubriek ‘Geestelijke Hygiëne’ van bovengenoemd Maandblad.

Het belang van het Friesch voor de studie van het Nederlandsch.

Een beschouwing over bovenstaand onderwerp, van de hand van het lid van onzen Raad van Deskundigen, Prof. Dr. G.S. Overdiep te Groningen, ons door den schrijver toegezonden, is ter beschikking van die van onze leden, die in deze kwestie belang stellen.

- Seit alter Zeit bestehen zwischen der niederländischen und der deutschen Grenzbevölkerung an der deutsch-niederländischen Grenze enge kulturelle und vielfach auch verwandschaftliche Beziehungen. Auf deutscher Seite drückt sich dies unter anderem darin aus, dass die Bevölkerung mehr oder weniger der niederländischen Sprache mächtig ist oder sie doch wenigstens einigermaßen versteht - früher allerdings mehr als heute. Weit mehr noch zeigen sich die Beziehungen darin, dass die im Grenzgebiet auf beiden Seiten der Grenze gesprochenen Mundarten sich sehr ähnlich sind.

Vielfach trifft man auf der deutschen Seite (allerdings heut weniger als früher) auf Wörter, die im übrigen Deutschland wenig oder gar nicht bekannt sind, wohl aber auch dem niederländischen Sprachgut angehören. Als besonderes Beispiel kann die Grafschaft Bentheim dienen; doch beschränken sich die Tatsachen durchaus nicht auf dieses Gebiet. So kennt man im rheinisch-westfälischen Industriegebiet das

Botteram (niederl. boterham), das auch am ganzen Niederrhein bis hinauf nach Bonn bekannt ist. Auf der Elbinsel Finkenwärder bei Hamburg gibt es das Bússerum (niederländisch boezeroen), das wohl durch niederländische Ansiedler dorthin gebracht ist. Und nun zur Grafschaft Bentheim!

Die Liste der im folgenden aufgeführten niederländisch-niederdeutschen Wörter macht aber durchaus keinen Anspruch auf Vollständigkeit. Im Hochdeutschen sind sie unbekannt. Sie sind in niederländischer Schreibweise gegeben. Die niederdeutsche Aussprache weicht zum Teil von der niederländischen ab, kann aber nur schwer in diesem Rahmen genauer bezeichnet werden. Bei einigen Wörtern ist die ungefähre Aussprache hinzugefügt:

ambacht (veraltert), bak, bek, bedaard, beuren, boterham, breien, bros, bui, buis, dobbelen, dopje (Döpken, Döppin), doppen (döppen), fatsoenlijk, framboos, gat, gooien, groeien (gröien), haast (bijna), kadetje (Kedetken, Kedettin), kous, krant, kwaad, ledekant, leep, luisteren (lustern), misschien, mekaar, mooi, mop (gebak), naar (onwel, onpasselijk), ouderwetsch, paddestoel (Peddenstohl), Paschen, patrijs, praten, praatje (Prötken, Prötin), prakkezeeren, prent (Prente), ruzie, scheuren, sinaasappel, snoek (Snook), spijten (spieten), spijt (Spiet), stoom, spons, vandaag, van weerskanten, wispelturig.

Hamburg.

Dr. B. SCHLIKKER.

De germanismen van deze maand.

LANGJARIGE MEDEWERKER - Het Zuid-Hollandsche dialect heeft 'lange jaren' = veel jaren in gewoon gebruik; tegen 'langjarig' (een langjarige medewerking) is dus niets in te brengen. Maar 'langjarige medewerk e r' is heel leelijk gezegd.

AFMAGEREN - Hiervoor v e r m ageren.

[Nummer 10]

Koppelwoorden.

In de September-aflevering van 'Neerlandia' (bl. 150) lees ik dat smalfilm niet op redelijken grond bestreden kan worden, o.a. niet, omdat wij i m m e r s ook hebben groothandel en kleinhandel. Is deze vergelijking te verantwoorden? Een smalfilm is inderdaad een smalle film (tot 16 mm, niet 16 cm, zooals Peller meent), maar bij groothandel denkt men aan handelen in het groot (Engeland heeft een grooten buitenlandschen handel en in een kamer van koophandel zijn zoowel de kleinhandel als de groothandel georganiseerd); zoo is ook een groothertog niet een groote hertog, of een groot hertog.

Tegen groothandel heeft natuurlijk niemand bezwaar, maar wel hinderen ons hoogbouw en laagbouw, d.w.z. het bouwen van hooge, resp. lage huizen. Waarom eigenlijk? Het is toch de vraag of een zekere woordvorming Nederlandsch is, niet of het Nederlandsche woord op een Duitsch woord lijkt.

Smalfilm mag niet vergeleken worden met smaldeel omdat dit laatste woord van oude herkomst is (O.T. 1937, bl. 19); wij hebben vroeger ook de woorden smaldoek

en smalton gevormd, evenals dundoek en dunbier. Waren dergelijke samenstellingen vroeger niet, maar tegenwoordig wel in strijd met het taaleigen?

Een Hoornsche schipper van de zeventiende eeuw noemde de Amsterdamsche reeders de Groot-Jannen (verg. groothans, schraalhans) en hun schepen Groot-Jans-schepen; een driemaster van zeker formaat heette toen een grootschip en wellicht komt ons grootscheeps(ch) daar van daan. Thans vinden wij grootstad een leelijk Germanisme. Aan boord echter zal men ook tegenwoordig niet spreken van het groote luik of het groote zeil, maar van het grootluik en het grootzeil, daarentegen van de groote mast en de groote mars, alles natuurlijk voor zoover op moderne schepen de onderdeelen in kwestie nog bestaan.

Koppelwoorden met hoog werden vroeger in onze taal ook zonder moeite gevormd, men denke maar aan hoogaars, hoogbootsman en hoogheemraad; tegenwoordig echter moet men oppassen niet tot Germanismen te vervallen (O.T. 1937, bl. 18).

Is het alleen maar de vraag of men het al dan niet zonder de samenstelling kan doen, dan zouden smalfilm en smalspoor veroordeeld zijn, want men kan even goed spreken van smalle film en smal spoor. Misschien echter toch weder niet, want de wereld der techniek zal wel aan een zekere grens gebonden zijn en niet bedoelen een film of een spoor welke relatief smal zijn.

Intusschen blijft het onzeker of de technische belangen werkelijk altijd koppelwoorden vereischen. Groothandel en kleinhandel behoeven niet nauwkeuriger een zekere bedoeling weer te geven dan groote en kleine handel doen zouden; wij hadden vroeger een groote visscherij (de haringvangst) en een kleine visscherij (de walvischvangst). De tropische landbouw kan onderscheiden worden in groote landbouw en kleine landbouw (wat men in Suriname b.v. ook doet) en er zou geen reden zijn om van grootlandbouw en kleinlandbouw te gaan spreken, wanneer het eens voor het eene of andere doel nuttig geacht werd vast te stellen bij welk aantal hectaren in cultuur een bedrijf zou ophouden tot den kleinen landbouw te behooren.

De vraag is nu maar of bij het gebruiken van koppelwoorden, afgezien van gewoonte en traditie, alleen inzicht, taalgevoel en goede smaak moeten gelden, dan wel de eene of andere regel gesteld worden kan, welke houvast geeft. Kan O.T. deze vraag beantwoorden?

In een variété alhier werd een zeker nummer van het programma aangekondigd als een slapdraad-sensatie; vroeger zeiden wij evoluties op het slappe koord. Gaat deze nieuwigheid te ver en, zoo ja, welke regel is hier veronachtzaamd en waar is de juiste grens?

Mn.

(Een 'regel', die ons het n a d e n k e n bespaart, zal in dezen wel moeilijk te geven zijn; 'inzicht, taalgevoel en goede smaak' zullen inderdaad hier onze gidsen moeten zijn en ons de grenzen toonen. Hierdoor geleid zullen wij niet vervallen in slapdraad, kleinprijs en dergelijke enormiteiten. En ook niet, zooals een krant onlangs deed, gaan spreken van 'reisduurverkortung'. Een lid van onzen Raad behoefde maar één woord ter kenschetsing van een monstrum als 'motorstrandreddingboot'. Onzin! - Red.).

Een 'eenheidsfront' tegen de eenheidsmanie.

'Luxe Telegrammen, op verzoek van geadresseerde, 40 cents extra (eenheidsprijs)'

Het lijkt of er enige kans is dat wij 'eenheidsfront' niet zullen zien afgekeurd als Germanisme. Aangezien wij niet nauwkeurig weten wat een 'eenheidsfront' is, kunnen wij ons moeilijk heel warm maken over het onthaal, dat dit woord ten deel zal vallen. Is het een front per eenheid, dus b.v. een front, gevormd door één regiment of één compagnie, zoals het Grote Woordenboek zegt dat 'eenheidsprijs' kan betekenen: prijs per eenheid? Of is het een aaneengesloten front, in tegenstelling tot een gebroken front? Of is het één enkel front, in tegenstelling tot méér fronten?

Van groter belang is dat wij ons met vaste wil verzetten tegen 'eenheids-', gebezigd in de zin van: 'standaard-'. Welk kwaad hebben 'standaardmaat', 'standaardprijzen', 'standaardtijd' enz. gedaan dat men ons te lijf gaat met 'eenheidsformaat', 'eenheidsprijzen', 'eenheidstijd' enz.?

Voor Hollandse oren staat e e n als zodanig niet tegenover g e e n , maar tegenover m e e r of: v e e l . Ik kan zeggen dat er eenheid van maat, van prijs, van tijd is en daar tegenover staat veelheid van maat, van prijs, van tijd. Maar 'veelheidsmaat' of 'veelheidsformaat' enz. is absurd.

Want wat de uitvinders van 'eenheidsformaat' enz. bedoelen, is niet: maten, waarin eenheid is gebracht tegenover maten, waarin veelheid is gebracht, maar: maten, waarin eenheid is gebracht tegenover maten, waarin géén eenheid is gebracht.

De Duitse vormen 'einheitlich' en 'einheits...' zijn belangwekkend, - in het Duits. G-n.

De vrouwelijke studenten vereeniging en het koppelteken.

Ons lid, Dr. H. Burger, schrijft:

Leest men van een ‘oude munten verzameling’, dan heeft dat, als drie afzonderlijke woorden beschouwd, geen zin; evenmin als ‘munten verzameling’ (in twee woorden).

Doch een ‘oude muntenverzameling’ is een oude verzameling van munten; daarentegen is een ‘oude-muntenverzameling’ een verzameling van oude munten.

Het verbindingsstreepje in het laatst aangehaalde woord is in dergelijke samenstellingen aanbevolen door De Vries en Te Winkel. Het wijst er op, dat de woorden ‘oude munten’, die anders als bnw en znw samen geen samengesteld woord vormen, hier moeten worden beschouwd als samengesteld eerste lid van de samenstelling met ‘verzameling’.

Voor ‘Vrouwelijke Studenten Vereeniging’ geldt hetzelfde. Dat zou dus moeten luiden ‘vrouwelijke-studentenvereeniging’, wel wat onaangenaam lang, maar toch nog goed te overzien.

Maar nu zie ik in O.T., '37 blz. 44 een andere plaats voor dat koppelteken aanbevolen. Geldt thans in die gevallen het spellingsvoorschrift van De Vries en Te Winkel niet meer?

Het lid van onzen Raad, dat t.a.p. schreef ‘Men pleegt hier (d.w.z. tusschen de woorden “Studenten” en “Vereeniging”) toch een koppelteken te plaatsen in dergelijke gevallen?’ geeft Dr. Burger volkomen gelijk; in de Grondbeginselen der Nederlandsche Spelling (1865, bewerkt door Dr. L.A. te Winkel) § 158 is die regel zoo te vinden, met tal van voorbeelden er bij en ook in latere werken over grammatica. Men leze dus voor: *m e n p l e e g t - i k p l e e g*.

Het lid van den Raad, dat hier aan het woord is, vindt het aangehaalde voorschrift niet bijster gelukkig (in alle andere gevallen geeft het koppelteken de verbinding der twee leden van de samenstelling aan, hier echter juist *n i e t*), maar hij erkent dat *z i j n* manier ook niet altijd voldoet. Er is - zegt hij - nog een derde: vrouwelijke-studenten-vereeniging, een kijk-in-de-pot, een zevende-dags-Baptist, een wat-kan-het-mij-schelen-gezicht. In elk geval is in plaatsnamen en in woorden met een heiligennaam als eerste lid, de regel van De Vries en Te Winkel algemeen gebruikelijk: 's-Gravenhage, St.-Nicolaasfeest, Onze-Lieve-Vrouwenbedstroo. De gevallen, waarin het koppelteken, naar hun voorschrift geplaatst, mij hindert, zijn die, waar de met het streepje verbonden woorden volstrekt niets van een samenstelling hebben. ‘Vrouwelijke studenten’ verschilt daarin ten zeerste van Onze Lieve Vrouwe of St.-Nicolaas: *dáár* heeft men een nauwe eenheid. Het accent wijst daarop;

dat ‘oude munten’ ook zulk een eenheid is geworden, bewijst de verschuiving van klemtoon: oude múnten. Zoo is het ook met kleine-kinderschool, oude-wijvenpraat. Maar voor ‘vrouwelijke studenten vereeniging’ en dgl. zou ik een der beide andere manieren verkiezen (wanneer men niet wil omschrijven - hetgeen ik beter acht).

Evenwel, dat is afwijking van De Vries en Te Winkel; en die wil ik voorloopig liever niet propageeren.

Derhalve: *Peccavi*; Dr. Burger heeft gelijk. Men volg den regel van De Vries en Te Winkel, dien ik mij niet herinnerde, toen ik mijn opmerking schreef.

Men kan nog vergelijken: Overdiep, *Stilistische Grammatica*, blz. 203-208; 221-224 (o.a. 204 ‘een oud voorschrift der spelling’; 223: een ‘domme’ vorm).

Van onze leden.

Straffen (bestrafen)

- Een lid te Amsterdam merkt op dat de spoor de reizigers, die een ongeoorloofd gebruik van de noodrem mochten willen maken, daartegen waarschuwt met de woorden ‘Misbruik wordt gestraft’. En dat onze redactie, in het nummer van September 1935 spreekt van een ‘misdad’ die wordt ‘gestraft’.

Is, vraagt ons lid, dit wel juist? ‘Ik meende dat niet het *misbruik* gestraft wordt, maar de *dader*; van het misbruik kan men zeggen dat het *gevolgd* wordt door straf, dus wordt *bestraft*.

Of klinkt dat alleen maar fout voor mijn Amsterdamsche (Hollandsche) ooren en gevoelen mijn medeleden elders het niet aldus?’

Verstaan

- ‘De prijzen verstaan zich franco werk’.
Dit is een taal, die wij niet verstaan.

Momenteel

- Geen dag gaat voorbij, of ik lees in een krant, een verslag of een brief het woord ‘momenteel’.

Het is vermoedelijk geen barbarisme, want noch het Duitsch, noch het Fransch, noch het Engelsch kent een woord, dat aanleiding kan hebben gegeven tot de vorming van het ‘Nederlandsche’ misbaksel: momenteel!

De Duitscher zegt ‘momentan’*), de Franschman ‘momentané’, maar daarmee bedoelen zij: kortstondig, iets, dat maar een oogenblik duurt. Het Engelsch heeft

*) Het Duitsch kent ‘momentan’ ook in de ‘Nederlandsche’ beteekenis; *Engel* (Verdeutschungsbuch) geeft ter vervanging niet minder dan achttien woorden. *Augenblicklich*, *sofortig*, *vor der Hand*, *grade jetzt*, *soeben*, *für jetzt*, *zurzeit*, *gegenwärtig*, *heute*,

‘momentally’, een adverbium, dat ‘voor een oogenblik’ beteekent en dus niet ‘op het oogenblik’.

En met ‘momenteel’ bedoelt men: nu, thans, op dit oogenblik, tegenwoordig, onder de tegenwoordige omstandigheden; soms ook: voorloopig, voorshands.

Kunt U, geachte redactie, begrijpen, waarom men in plaats van een van deze zeven, goed-Nederlandsche, woorden (en er zullen er nog wel meer zijn) zijn toevlucht neemt tot het afgrijselijke ‘momenteel’?

Het woord is helaas in de mode gekomen. Het is een cliché van deze dagen, zooals voor eenige jaren het cliché ‘naar voren brengen’ (waartegen geen taalkundig bezwaar bestaat) en sedert kort het cliché ‘de volle 100 procent’ in onze spreek- en schrijftaal zijn ingevoerd. Men bedenke toch dat de invoering van zulke ‘nieuwe’ termen de taal verarmt, door vervlakking, in stede van die te verrijken.

V.R.

Nieuwtaal

- Een groote automobiefabriek raadt ons aan onzen motor, als hij voorziening behoeft, niet te laten reviseeren, maar resoluut te vervangen door een ruilmotor. Zoo'n ‘ruilmotor’ is niet zoo duur; veel goedkooper althans dan een nieuwe. Om dit aan te toonen vermeldt de fabriek den prijs, dien men betaalt bij inruiling - den ‘ruilprijs’ - en daarnaast den ‘nieuwprijs’, d.i. den prijs van een nieuw exemplaar.

In de advertentie drukt de fabriek het woord Ruilprijs met een flinke letter, maar voor Nieuwprijs kiest men een heel klein lettertje.

‘Nieuwprijs’

Waarom? Schaamt de fabriek zich voor deze vorming? Het is een nieuwvorming, zeker, maar keurt zij die dan af? - In strijd met de wetten van de taal? Och kom, g r a u e T h e o r i e ! Wij leven toch in een modern tijd. Ieder mensch baas in eigen huis; ieder mensch zijn eigen chauffeur en ieder zijn eigen wetgever!

Zet U gerust nieuwprijs met een vette letter; en voor die dingen - U weet wel -, als U die in de zwarte uitvoering moet leveren, vraagt U gerust den zwartprijs. En bij zoo'n nieuwen motor, waarbij de cylinders in een V-vorm in het motorblok zijn ingebouwd (ja meneer, i n g e b o u w d zeg-ik), daar spreekt U gerust van veeprijs.

Wetten!

vorübergehend, kurz, einstweilen, vorläufig, flüchtig, jäh, verschwindend, Augenblicks..., plötzlich.

Het hd. bezit ‘momentan’ reeds sedert de 18e Eeuw en ons m o m e n t a a n zou kunnen doen denken aan hd. invloed. ‘Momenteel’ zou, via ‘momentaneel’, daaruit kunnen zijn voortgekomen.

Toch beschouwt onze Raad m o m e n t e e l niet als een germanisme. Toen (in April 1935) de heer Hartkamp het woord aanbracht, luidde het oordeel van onze Deskundigen: ‘Leelijk, maar géén germanisme. Als men wil, kan men naast: op 't oogenblik, ook zeggen: voor 't oogenblik. De volkstaal zegt in dezen zin: oogenblikkelijk. - Dat weet ik oogenblikkelijk niet’. (Red.)

Gedegen (gedegen goud)

- Een lid schrijft ons: Men zegt: in de natuur komt goud ‘gedegen’ voor. Men zal dat niet zeggen van zink b.v., daar dit niet in gedegen toestand voorkomt; wel als men uit het erts zink bereid heeft. Men kan dan krijgen zink in poedervorm of - in stuk-vorm - in g e d e g e n toestand. Het woord gedegen slaat dus n i e t op het in v r i j e n toestand voorkomen, maar op toestand.

In sommige scheikunde leerboeken staat ook wel dat zwavel in gedegen toestand voorkomt. Dit is n.m.o. een verkeerd gebruik; men bedoelt er mee in vrijen toestand.

Het woord ‘gedegen’ slaat, zoals ik meende, op de g e m a k k e l i j k e v e r v o r m b a a r h e i d v a n de stof. Goud, zink, enfin ieder metaal, is gemakkelijk vervormbaar. Zwavel niet. Ik zocht dus immer een samenhang met d e e g .

Ons lid zoekt het niet in d e e g , dat verband houdt met ‘knedén’ en dat de kneedbaarheid, gemakkelijke vervormbaarheid, uitdrukt. ‘Gedegen’ is het verl. deelw. van d i j e n (hd. deihen, gediegen) = worden, toenemen, groeien.

Onder g e d e g e n g o u d verstaan wij zuiver goud, niet met andere metalen verbonden. G e d e g e n : vast, dicht, ineengedrongen, gestold, compact, sterk. (Wdb. IV, 583. Fr. - v. W. 178)

Allerlei

- Ons lid, de heer J.M. van der Sluys, schrijft: ‘Mag ik U even opmerkzaam maken, dat in het artikel “Smalfilm” 6e Jg. no. 9 blz. 49 een pleonasme voorkomt, nl. a l l e r l e i s o o r t e n ; want: lei = soort, dus: allerlei = van alle soort.’

Wij geven het toe - een pleonasme, zoals er echter zoo vele zijn. Strict genomen zouden wij ook niet mogen spreken van: op allerlei manieren, en dat doen wij toch ‘zonder blikken of blozen’. Trouwens, met ‘hand’ is het evenzoo gesteld; ‘allerhande’ staat vrijwel gelijk met ‘allerlei’, wat echter Van Dale niet belet om als voorbeeld voor het gebruik van dit woord de uitdrukking ‘op allerhande wijze(n)’ te geven.

Ernstig

- De laatste jaren wordt - ook in de couranten - nog al eens melding gemaakt van e r n s t i g e m a t e r i e e l e schade. In mijn jeugd werd mij geleerd het woord ernstig alleen te bezigen voor personen en groot of zwaar wanneer het voorwerpen betreft.

Bestaan daarvoor regelen?

A.D.

Afgeslacht

- 'Weent, geheele wereld! Uw grootste zeeman is op zinnelooze wijze door een troep wilden afgeslacht....'

Het feit is stellig diep te betreuren, maar waarom de zaak nog te verergeren door ook onze taal geweld aan te doen? Heeft dat dan 'zin'?

Bankiers-Nederlandsch

- 'Bedragen, die tot uitbetaling worden gebracht'. 'Schade, die begunstigden zouden kunnen komen te lijden, kan niet worden aanvaard'. 'Dit alles' merkt het lid, dat ons dit fraais inzendt, op 'opgeluisterd met tusschenzinnen, een uitgerekt alternatief en zwaar in de lijdende vorm gesteld'.

Groote stem!

- Een van onze burgemeesters is door den Raad van zijne gemeente met de grootst mogelijke eenstemmigheid gemachtigd....

Jaarvergadering.

De algemeene vergadering van leden zal dit jaar gehouden worden op Zaterdag 6 November a.s. in het 'Polmanshuis', Warmoesstraat 197-199 te Amsterdam, des namiddags te drie uur.

Punten van behandeling:

1. Opening door het Bestuurslid, door het Bestuur aangewezen voor de leiding van deze vergadering.
2. Notulen van de vorige Ledenvergadering.
3. Ingekomen stukken.
4. Jaarverslag van de Secretaresse.
5. Jaarverslag van den Penningmeester.
6. Rapport van de Commissie tot het nazien van de rekening, benoemd in de vergadering van 28 November 1936.
7. Benoeming van een Commissie tot het nazien van de rekening over het jaar 1937-1938.
8. Verkiezing van bestuursleden. (Aftredend zijn de heeren Dr. Henri Polak en S.S.D. Wehrens. De aftredenden zijn terstond herkiesbaar).
9. Verkiezing van een Voorzitter.
10. Rondvraag.

De germanismen van deze maand.

-LOOS - Men gebruike bij voorkeur dit achtervoegsel om een g e m i s uit te drukken (als bij: eerloos, ouderloos en dgl.) en vermeerdere niet gedachteloos het aantal

woorden op -loos, waarbij dit achtervoegsel wordt verzwakt tot niets dan een ontkenning (pijploos orgel, verdiepinglooze stad, zorgenloos, i.d.b. van vrij van zorgen).

STREVIJGEN - Men vermijde dezen meervoudsvorm; het enkelvoud streven alleen zal vaak voldoende zijn. Een bijgevoegde bepaling kan, zoo noodig, verscheidenheid aangeven.

[Nummer 11]

De brug bemand!

Ons Genootschap heeft op Zaterdag, den zesden November, zijn nieuwen Voorzitter gekregen. Op dien dag hebben de leden in hunne vergadering het lid van het Bestuur, dat zich na eenige aarzeling voor deze functie had beschikbaar gesteld, eenstemmig tot dezen post beroepen.

Te lang reeds heeft ons Genootschap zijn leider moeten ontberen. Niet dat de zaken van Onze Taal gedurende dien tijd zouden hebben gerust; er waren er, gelukkig, die te lang met den Baas hadden te roer gestaan, dan dat zij niet zouden hebben geweten hoe den koers te sturen. Maar toch, met verminderde vaart, voorzichtig en behoedzaam; met halve kracht.

Wij heeten den nieuwen Voorzitter welkom en geven hem de verzekering van onze welgezinde medewerking.

De Vergadering heeft aan het Bestuur toegevoegd twee leden, door de benoeming van een tweetal mannen, wier genegenheid tot onze vereeniging zij heeft mogen ervaren. Wij hopen dat de bevrediging, welke zij zullen vinden in de uitoefening van hunne taak, de vreugde zal evenaren, waarmede de leden hen tot die taak hebben geroepen.

De brug bemand; de vuren opgestookt. Een kort bevel; en sterk en welbewust vervolgt het schip zijn koers, naar het verre doel....

Jaarvergadering.

In de algemeene vergadering van leden, gehouden op Zaterdag, 6 November j.l., is bij acclamatie tot Voorzitter van het Genootschap gekozen het lid van het Bestuur, de heer J.T. Duyvis.

Tot leden van het Bestuur werden gekozen, naast het lid, dat aan de beurt van aftreding was, den heer S.S.D. Wehrens, de heeren: Dr. L.M. Metz, te Vorden, en H.H.J. van de Pol, President-Directeur van het Algemeen Nederlandsch Persbureau A.N.P., te Amsterdam.

Een verslag van deze vergadering zal worden opgenomen in ons nummer van December a.s.

Nederlandsch, zooals het gesproken wordt door sommige Nederlanders in de Vereenigde Staten.

Ons lid, de heer Harry C. Beumer te Enka, N. Car., U.S.A., vertelt ons van de moeilijkheden, die Nederlanders in de Vereenigde Staten ondervinden bij hunne pogingen om hun moedertaal zuiver te houden. De slordigheid - zoo schrijft ons lid - die de Amerikaansche spreektaal eigen is, nemen ze onwillekeurig over en het gevolg daarvan is, dat er onder hen een taaltje ontstaat, dat nòch Engelsch, nòch Nederlandsch is. Het gesproken Nederlandsch in onze kolonie b.v. laat zeer veel te wenschen over; volwassenen zoowel als kinderen gebruiken de gekste woorden en uitdrukkingen.

Eenige voorbeelden: Dicht bij ons dorp is een meer met bad- en zwemgelegenheid, alsmede een kunstmatig strand. In den zomer spreekt groot en klein dan van: 'wij gaan naar de beach'; 'hij is in het (de) lake'. 'Achter' het eten gaat hij varen in de kano' (after dinner). Vreemd genoeg krijgen hierbij woorden, die o n z i j d i g zijn in het Nederlandsch, zoowel 'het' als 'de' voor bep. lidwoord.

De schoolkinderen onderstrepen niet hun zinnen in het themaschrift, maar o n d e r l i j n e n ze (underline). Ook lezen ze op de eerste 'lijn' van een bladzijde, en niet op den eersten 'regel'. Fouten in hun werk moeten ze 'uitrezen' (erase). Na schooltijd gaan de jongens konijnen 'hunten' en 'catchen' in het bosch.

Moeder belooft de kinderen te komen halen na schooltijd met de c a r ; dan gaan zij eerst 'shoppen'! De m a i d blijft thuis om het eten te verzorgen. Mama is eerst wezen 'permanenten' bij den kapper; toen moest zij t a n k e n (benzine 'innemen'). Mary krijgt 'candy' (chocolade of ander snoepgoed); Johnnie krijgt een portie 'icecream'. Billie moet zijn broek (omdat hij bij het voetbalspel in de modder is gerold) laten 'cleanen' en 'pressen'!!! Vader is nog op kantoor en Moeder zal hem even 'oproepen' (call up), om hem te vertellen, dat de familie vóór het eten nog even naar de m o v i e s of p i c t u r e s gaat.

Tante bleef zitten lezen in de 'yard'. (Hier moeten wij opmerken dat de Amerikaan, in het Zuiden tenminste, 'yard' zegt, als hij ons Hollandsche 'tuin' bedoelt. Zegt hij echter 'garden', dan bedoelt hij een 'vegetable garden', oftewel m o e s t u i n .)

Daddy kwam dien dag thuis, erg vermoeid, na 400 mijlen 'gedreven' te hebben!! (to drive). En zoo kunnen wij doorgaan met al dien onzin.

Zoover wat de g e s p r o k e n taal betreft. In de g e s c h r e v e n taal gaat het iets beter, alhoewel daar ook 'and' i.p.v. 'en', 'the' voor 'de', 'for' i.p.v. 'voor', enz. wordt gevonden. Het is een moeilijk geval. Hoe hierin verbetering te brengen?

* * *

Ons lid zond ons een geschriftje van de hand van Dr. Merckes, die ruim 20 jaar geleden leeraar was aan het Geref. Gymnasium aan de Keizersgracht te Amsterdam, waar ook ons lid een alumnus van is. Het geschriftje is gedateerd Januari 1912 en het draagt de kenspreuk 'Ceterum censeo linguam nostram puram esse tenendam colendamque! (Cato Noster). Het richt zich zoo goed als uitsluitend tegen gallicismen en anglicismen; de behoefte aan verweer tegen germanismen deed zich toen blijkbaar niet zoo sterk gevoelen als thans.

Besmettelijk hoofd(letter)zeer

De Vlissingche Courant waarschuwt tegen de h.i. bespottelijke gewoonte om maar lukraak met hoofdletters te strooien; een gewoonte die - zegt deze courant - hoe langer hoe sterker om zich heen grijpt.

Er zijn in onze taal enkele woorden (behalve natuurlijk de eigennamen, de woorden waarmede een nieuwe zin begint e.a.) die wij met hoofdletters plegen te schrijven: Koningin, Prinses, God, e.d. Woorden dus, waarmede

een hoge waardigheid wordt aangeduid. Maar men kan tegenwoordig geen courant meer opslaan, geen reclame-drukwerkje meer lezen, of men wordt met hoofdletters om de ooren geslagen; zelfs lezen wij dezer dagen in één nummer van een dagblad familieberichten waarin Ouders, Vaders, Moeders, Zusters enz. kennis geven van de geboorte van een Zoontje, een Dochter, het overlijden van een Zuster, enz. Ieder die hier even aandacht aan schenkt, zal deze voorbeelden met talloos vele andere kunnen aanvullen. Laten wij toch eindelijk eens uitscheiden met deze malligheid!

Die vreemde woorden ook!

Ja, zegt de koekbakker, die pasteitjes houden wij warm. Dat gaat heel gemakkelijk; in zoo'n kastje ziet-u. Daar branden onder een paar lampen in. Geen gewone lampen, maar speciale lampen, die warmte geven. K o o l h y d r a t lampen zijn het.

Maria op het verkeerde pad.

- Maria, die voor zijn (Haltons) charme wijkt en den avond met hem in Parijs verbrenghet.

Als Maria zoo doorgaat, zal zij het ver brengen!

Van onze leden.

De waarde van de grammatica

- 'Ik ben wat zwak geworden in mijn grammatica', schreef een lid ons eens; 'als ik nog eens examen zou moeten doen, zou ik vast een 2 krijgen.'

Deze woorden schoten ons te binnen, toen wij lazen hoe een paedagoog oordeelt over het nut van de grammatica.

Simpele wijsgeerige scholing leert dat grammatica slechts een bedenkfel is, een fictie in Vaihingens zin, die volkomen overbodig is voor het volledig leeren en beheerschen van een taal. Aeschylus, Pindarus, Omar Khayyam en Shakespeare zouden samen een 1 gekregen hebben voor grammaticale kennis. De cultus der grammatica is schrikbarend steriel. Wie het niet gelooft legge een eenvoudig zinnetje voor ter ontleding aan ex-gymnasiasten of aan erkend goede stylisten. Behalve schoolmeesters kan niemand dat....

Als de vier in dit stukje genoemde heeren samen een 1 krijgen, dus de man een kwart, dan maakt het lid, wiens verzuchting wij hier weergaven, met zijn 2 nog zoo'n slecht figuur niet!

Paulinisch

- In een beschouwing over de beteekenis van het woord 'want' in een zin uit Paulus' brief aan de Filippensen lezen wij: In het Paulinische 'want' is het heele structuurprincipe van den Israëlitisch-Christelijken godsdienst samengevat.

Waarom dit 'Paulinisch'? Zou het niet meer Nederlandsch, krachtiger en waardiger geklonken hebben als de schrijver had gesproken van: dit w a n t van Paulus? Het w a n t, dat Paulus hier welbewust heeft neergeschreven?

De vakman bezigt gaarne dezen uitgang, met de beteekenis 'van...' of 'naar...'; de Thomistische wijsbegeerte, het wijsgeerig stelsel, dat Thomas Aquinas ons heeft geschonken.

De 'vakman', hier: de theoloog, door Duitsche boeken aan zijn eigen taal vreemd geworden. Het klinkt zoo gewichtig, nietwaar?

Behalve heele systemen bepaalt men door adjectieven als deze ook wel k e n m e r k e n d e dingen (trekken) van bekende personen: een Hooftiaansche zins(stijl)wending. Vaker nog misschien: iets dat l i j k t op hetgeen bij... voorkomt. Algemeen is het gebruik echter niet; bij den eenen naam schijnt het gemakkelijk te gaan, bij den anderen niet of moeielijk.

Alleen dus wanneer de schrijver zou bedoelen: dit 'want', zoo typeerend voor Paulus, dan zou het m i s s c h i e n gaan. Maar g e h e e l v e r k e e r d lijkt het ons, ook bij 'vakmensen', deze adjectieven eenvoudig te gebruiken als: voorkomend bij, gebruikt door. Zij staan dan op één lijn met: Johannes-evangelie, eerste Petrusbrief, en zulk fraais.

Technische termen

- Onze groote fabriek van gloeilampen geeft aan kinderen gelegenheid hare 'lichtlessen' te bezoeken. Bij die lessen kunnen natuurlijk bepaalde technische uitdrukkingen moeilijk vermeden worden en de fabriek geeft den kinderen daarom vooraf eenige toelichting ten aanzien van deze termen. Zoo leeren de kinderen dat 'diffuseeren' beteekent: verstrooien, verspreiden; 'vacuum lampen': luchtledige lampen.

Bij de woorden, die een 'vertaling' behoeven, treffen wij ook aan g a s v u l l i n g s l a m p e n, met de toelichting '= met gas gevulde lampen'. Dat woorden, die aan een vreemde taal zijn ontleend, vertaling behoeven voor wie die vreemde taal niet machtig is, is duidelijk; maar dat men N e d e r l a n d s c h e woorden maakt, zóó onverstaanbaar, dat ze voor N e d e r l a n d e r s 'vertaald' moeten worden, is toch wel erg.

Klerke's

- Wat is het meervoud van klerk? - Klerken. - Goed. En hoe duidt men een vrouwelijke klerk aan? - Dan zegt men 'klerke'. - Alweer goed. En de meervoudsvorm hiervan? Moeilijk? Volstrekt niet, zegt de spoor; dan spreekt van k l e r k e ' s !

Niet ‘goed’ Nederlandsch?

Een ‘schoolmeester’ - schrijft een lid - verweet mij dat ik geen goed Nederlandsch schreef; omdat ik eens gezegd had ‘het wil mij voorkomen’. Volgens dezen criticus moest dit zijn: het komt mij voor.

Nu is: het komt mij voor, reeds een verzachting; men wil liever niet zeggen: het is zoo; het wil mij voorkomen is, dacht ik, een nog verdere verzachting.

Mijn schoolmeester is geen meester in het Engelsch en weet dus niet wat de Engelschen (uitvinders van het parlementaire in de taal) ‘understatement’ noemen. Men zegt liever niet: gij liegt, maar: ik vrees dat wat gij daar zegt niet geheel juist is. Mij dunkt dat zoo iets geen kwestie is van taal in den engeren zin, maar een kwestie van stijl.

Wat denken mijne medeleden daarvan?

‘Niet geschoold’

- Een hotel, als een paleisje, in een prachtige streek in ons land. Geëxploiteerd door een Naamlooze Vennootschap; met telefoon, telegram-adres, postrekening, en zelfs een bankier, wiens naam klinkt als een klok. - Maar een taal.....!

‘Aan ons Hotel is een zeer goeden stal, en aangezien wij ons persoonlijk bijzonder interesseeren voor den Ruitersport, heeft de verzorging van dezen stal ook steeds onzen vollen aandacht.’

Hoe zei onze Raad het indertijd? ‘Het dient wel gezegd te worden, dat de ontwikkelde Nederlander niet taalkundig “geschoold” is.’ De Directie van dit hotel geeft blijk van wel bijzondere.... ontwikkeling!

Deftig

- ‘Sommige traanschepen zijn tevens uitgerust met een installatie voor kunstmestbereiding’ (c.q. de bereiding van kunstmest.) ‘De afval wordt gedroogd en gemalen en later voor kunstmest-d o e l e i n d e n aan de markt gebracht.’

Is dat niet netjes gezegd? Eenvoudiger zou natuurlijk zijn: en later als kunstmest aan de markt gebracht. Maar ja, dat is een kwestie van stijl; kunstmest-doeleinden is weidscher, meer in overeenstemming met, nu ja, het onderwerp!

Lossen

- Naar mijn gevoelen zeggen wij, b.v. bij schepen, dat deze ‘geladen’ en ‘gelost’ worden; wij behoeven ons daarbij niet te beperken tot het begrip dat de l a d i n g gelost wordt. Het wil mij voorkomen dat dit op analoge wijze van een wagen eveneens gezegd kan worden, dus dat zoowel de w a g e n als de i n h o u d gelost wordt en dat

het niet strikt noodzakelijk is voor de wagen 'ledigen' te gebruiken, ofschoon dit natuurlijk op zich zelf ook juist is.

J.T.D.

(Ons lid is het dus eens met de meening, weergegeven in ons nummer van Augustus. - Red.)

Minstens

- ‘... dat deze taak *minstens* naast de machtvergroting.... moet worden aangevat.’ Het gebruik van ‘minstens’ in de betekenis van ‘althans’ is een fortuintje. Het toont aan dat de verdediging van *minstens*, in het Grote Woordenboek aangehaald, niet opgaat. ‘Men heeft *minstens* ook verdedigd’, zegt dit boek, ‘omdat het nl. uitsluitend de betekenis heeft van op zijn *minst*, terwijl ten *minste* ook *althans* kan beteekenen.’ Men ziet nu dat ‘minstens’ ook ‘althans’ kan beteekenen. Zodra de klakkeloze nabootsing van het Duits één Nederlands woord op zij duwt, behoeft men niet te veronderstellen dat zij andere Nederlandse woorden met rust zal laten.

G-n.

Neven

- Burgemeester en Wethouders van Amsterdam overwegen een verlaging van enkele onderdeelen van het tarief van de telefoon; zoo b.v. van de suppletie voor het tafeltoestel, van de kosten van een extra-stopcontact en dgl.

Dat is goed en verheugend; maar niet goed en niet verheugend is het, dat B. en W. deze tarieven en deze zaken aanduiden met *neventarieven* en *neven zaken*. Zoolang Amsterdam de hoofdstad is van Nederland, mogen B. en W. *Nederlandsch* spreken en zeggen: *bij zaken* en, zoo zij willen, *bij tarieven*.

Krantentaal

- Een berichtje in een der groote dagbladen alhier maakte er ons op attent dat wij op het oogenblik *midde n* in een prachtige nazomer *h u i z e n*.

Een Rotterdamsch blad vertelt ons dat de indertijd gezonken tinbaggermolen weder vlot geraakt is, alleen nog door een *d r a a d* onder water vastgehouden werd, welke ‘draad’ nu door een duiker doorgehakt is. Vermoedelijk hebben wij te doen met de vertaling van een Engelsch bericht en wordt daarin gesproken van ‘a wire’. In onze taal heet dat een stalen tros (ter onderscheiding van een manilla- of een henniptros) of een stuk staaldraadtouw.

Moet men in Rotterdam, onze grootste havenstad, niet beter weten?

Opgave

- Ons lid, de heer W.R. Menkman, vestigt nog eens de aandacht op het gebruik van *opgave*, waar sprake is van een *t a a k*.

Deze slechte gewoonte is reeds herhaaldelijk in dit blad aan de kaak gesteld; zoo bijvoorbeeld in onze lijsten van germanismen (en in ons boekje ‘Samenvatting’) en

in de rubriek Van de leden. Maar het kan geen kwaad, er nogmaals tegen te waarschuwen.

Maken

- Wij hebben eens (O.T., 1936, 42) eenige staaltjes gegeven van een onjuist gebruik van *m a k e n*. (Koffie maken, bedden maken, enz.). Een van onze leden vestigt nu de aandacht op de veel-gebruikte uitdrukking: *k e u s m a k e n* i.p.v. *k e u s d o e n*.

Om-

- ‘Wanneer hij (de man) over dit onderwerp (de vrouw) iets hoort of leest, dan brengen eigen vooroordeelen hem er gemakkelijk toe het gehoorde volgens zijn eigen gezichtspunten *o m t e v o r m e n*.’

Wanneer hij (de gemiddelde Nederlander) in deze taal (het Duitsch) iets hoort of leest, dan brengen eigen onvolkomenheden hem er gemakkelijk toe zijn eigen taal naar het gehoorde of gelezene *o m t e v o r m e n*.

Taai leven

- De nieuwe onzinkbare motorstrandreddingboot ‘Abraham Fock’ leeft nog steeds en wij gunnen het vaartuig en zijn moedige bemanning een lang leven. Maar hoe eerder deze onmogelijke aanduiding in de vergetelheid zal verzinken, hoe beter het voor onze taal zal zijn!

Waar

- ‘*W a a r* wij ons tot vier à zes vel druks moesten beperken, konden wij aan volledigheid niet denken.’

Een recent voorbeeld van verkeerd gebruik van dit ‘waar’? Neen, uit een werk van Dr. H. Blink, uitgegeven in 1902; vijfendertig jaar oud. En wie weet hoeveel oudere voorbeelden er nog van zijn. *Q u o u s q u e t a n d e m*?

Bij aanleiding

- ‘Wij zullen stilstaan bij aanleiding van een voorval....’ (Krantenbericht). Wat - vraagt een lid - moet dat *b i j* hier? Is het gallicisme? Zouden wij niet liever zeggen *n a a r* aanleiding?

Bouwen

- Dezelfde krant vraagt ‘Hoe bouwt men wegen zonder deze (explosieve stoffen)?’
Ons antwoord is: Men b o u w t geen wegen, noch mèt, noch zonder explosieve stoffen. Wegen l e g t men a a n !

- ‘De officier van Justitie was van meening dat een weg wel een provinciaal werk is. Immers, men spreekt van wegen b o u w . De wegen worden dus niet meer a a n g e l e g d , maar gebouwd....’

Wij zullen den officier van Justitie niet volgen in zijn juridieke conclusies, maar wie op dezen grond rechtspreekt, wete dat hij dan D u i t s c h recht pleegt. En geen N e d e r l a n d s c h !

Contributie.

Onze Penningmeester maakt zich gereed de kwitanties over de bijdragen van de leden voor het vereenigingsjaar 1937-1938 aan de post ter inning te geven. Mochten er onder de leden, die hunne contributie over dit jaar nog niet hebben voldaan, zijn, die er de voorkeur aan geven hun bijdrage alsnog op onze girorekening (No. 181661) te storten, dan zullen zij ons verplichten, door die storting vóór het einde van deze maand te doen plaats hebben. Dat zal den Penningmeester moeite en kosten sparen!

[Nummer 12]

Mijnbouw-terminologie.

Wij hebben eenige keeren in ons blad met voldoening mogen vaststellen, dat zich in ons land een verheugende belangstelling in het welzijn van de taal begint te ontwikkelen. De aandacht, welke men weder aan de taal is gaan schenken, zal er stellig toe hebben medegewerkt, dat tal van bladen een rubriek hebben geopend, waarin taalvraagstukken worden behandeld; en deze besprekingen hebben ongetwijfeld weer stimuleerend gewerkt op de belangstelling van de lezers.

Van groot belang achten wij het, dat ook de technici de behoefte hebben gevoeld om hun vaktaal te zuiveren; wat de chemici op dit gebied hebben bereikt, stemt tot groote voldoening en ook het werk, dat de belanghebbenden bij de luchtvaart thans hebben aangevat, zal naar het zich laat aanzien, rijke vruchten dragen.

In Indië is de behoefte aan taalzuivering tot nu toe niet sterk aan den dag getreden. Ons Genootschap telt in dit deel van het Rijk stellig zeer belangstellende leden en verheugend en bemoedigend is het, dat het Departement van Onderwijs en Eeredienst te Batavia heeft getoond ons streven welgezind te zijn; maar van een algemeene belangstelling kan niet gesproken worden. Toch schijnt ook hier een kentering op handen te zijn; een van onze leden hier te lande wees ons op het openen van een rubriek, aan de taal gewijd, in een Indisch blad en een uitvoerige brief van een onzer leden in Indië heeft ons doen zien, dat belanghebbenden bij den mijnbouw de behoefte zijn gaan gevoelen om te geraken tot een zuivering van de taal, in gebruik bij dezen tak van bedrijf. Wij nemen uit den brief van ons lid enkele stukken over.

Vanzelfsprekend interesseer ik mij voor de bestrijding van alle buitenlandsche inmengingen in onze taal. Maar op dat gebied kan de normale leek alleen van terzake deskundigen leeren, waarin ons blad mij dus van veel steun kan zijn. Ik wil t.z.t. trachten voor dit algemeene deel van onze taak hier meer belangstelling te wekken. In de correspondentie van mijn bureau maak ik reeds jaren lang, door het goede voorbeeld te geven, propaganda voor een zuiver gebruik van onze taal. Ik heb daarbij ondervonden, dat door het telkens maar weer gebruiken van den beteren Nederlandschen term, zelfs de meest weerstrevenden aan den 'nieuwen' term gaan wennen en deze overnemen. Ik wil echter het algemeene deel voorloopig laten rusten en mij thans alleen bewegen op het gebied, waarop ik geen leek ben, n.l. dat der mijnbouwkunde.

De mijnbouwkundige rapporten enz. zijn letterlijk vergiftigd met germanismen. Maar ook met alles wat op geologisch gebied wordt gepubliceerd is dit het geval. Nu is voor het vinden van goede Nederlandsche equivalenten voor wetenschappelijke termen een groote mate van deskundigheid noodig. Meer speciaal voor de kolen mijnbouw durf ik voorstellen te doen. Op het verdere gebied als ertsmijnbouw, oliewinning en aardkunde (geologie), acht ik mij onvoldoende bevoegd. Ik wijs u echter op het werk verricht door prof. Rutgers bij de samenstelling van het viertalig technisch woordenboek; misschien zult U in prof. Rutgers een medestander-deskundige vin-

den, die bereid is den strijd op te nemen tegen de verbasteringen in de techniek.

Om een begin te maken geef ik U thans een reeks germanismen e.d., die ik putte uit mijnbouwkundige litteratuur. Mijn voornaamste bron was een rapport van een jong Delftsch volbloed Nederlandsch mijnningenieur, die in Limburg praktijk opdeed, alvorens hier in het mijnbedrijf te worden tewerk gesteld. Het jargon, dat deze jonge man meende te kunnen gebruiken in een rapport aan zijn Directie en de eenigszins spottende houding, die hij aannam tegenover opmerkingen terzake, deden hem het eerste standje ontvangen gedurende zijn loopbaan hier.

Naast de verbasteringen doe ik een voorstel voor den Nederlandschen term.

Nadenkende over de oorzaak van onze neiging tot vreemde woorden kwam ik nog tot de volgende samenvatting:

Het vreemde woord geeft een zekere wetenschappelijkheid en stempelt tot ingewijde. Het vreemde woord wordt in elk zijner samenstellende deelen zuiverder door ons begrepen, het s p r e e k t meer dan het veel gebruikte woord uit de eigen taal. Wij moeten daarom leeren beter naar onze eigen taal te l u i s t e r e n .

Tot zoover ons lid. Wij laten de lijst met gewraakte woorden hier volgen en het zal ons genoeg doen bewijzen van instemming te ontvangen ten aanzien van het doel, dat ons lid voorstaat.

Voorloopige lijst van eenige in hoofdzaak meer mijnbouwkundige, niet zuiver Nederlandsche termen, met een voorstel voor een betere uitdrukking.

Onzuiver Nederlandsch	Beter Nederlandsch	Opmerking en toelichting
Afbouw	winning	Duitsch: Abbau
Afdiepen	uitdiepen	Duitsch: abteufen (van mijnputten)
Afbouwhamer	luchthamer	alternatief: kolenluchthamer, luchtdrukhamer Duitsch: Abbauhammer
Aanslagpunt	laadplaats	alternatief: halte (m.i. ook slecht Nederlandsch) stopplaats Duitsch: Anschlag

Afgedekt	blootgelegd	Duitsch: abgedeckt (wanneer de gesteente- of grondlagen, die de steenkool bedekken zijn afgegraven en de kool dus verder zonder tunnels of anderen diepen mijnbouw kan worden gewonnen)
Afgebouwd	ontkoold	alternatief: gewonnen Duitsch: abgebaut Men moet m.i. spreken van de ruimte in de mijn, die wordt o n t k o o l d en de kool, die daarbij wordt g e w o n n e n . De Duitscher gebruikt in beide gevallen het w.w. abbauen
Accoord	overeenkomst	alternatief: loonovereenkomst. Hierbij wordt de betaling geregeld van den gepresteerden arbeid
Aanbouwen	laten zitten	Duitsch: Anbauen, d.i. het laten zitten van een deel van de kool om het overhangende gesteente (gesteente-dak) van de laag tegen instorten te behoeden
Bandage	wielband	Fransch: bandage
Bezet	geladen	Duitsch: besetzt (van boorgaten met patronen ontplofbare stof)
Belegging	arbeiderssterkte	Duitsch: Belegschaft
Bouw	ondersteuning	Duitsch: Ausbau (zie ook onder U: het germanisme uitbouw) 'Bouw' wordt ook gebruikt in de

beteekenis van mijnstut, zie
bij S 'Stempel'

(Spoor) biels	dwarsliggers	
Dagbouw	winning aan de oppervlakte	Duitsch: Tagebau
Aan den dag komen	aan de oppervlakte komen	Duitsch: an den Tag kommen
Drukluft	samengeperst lucht	Duitsch: Druckluft
Diepbouw	ondergrondse winning	Duitsch: Tiefbau
Dagzoom	?	d.i. de plaats, waar de kolenlaag zichtbaar aan de oppervlakte komt. Duitsch: Ausgehende (het germanisme 'uitgaande' komt in Ned. publicaties voor). Engelsch: Outcrop. Fransch, naar ik meen, effleurement. Ik weet geen goed Ned. woord en denk over: oppervlakte-lijn.

Elastisch	medegevend	Elastisch wordt gebruikt door mensen, die weer te bang voor germanismen zijn. Het Duitse woord luidt: nachgiebig. Maar elastisch veronderstelt het terugkeeren tot den vroegeren vorm nadat de oorzaak van de vormverandering is verdwenen. ‘Nachgiebig’ geeft aan dat een mijnstut samendrukbaar is zonder te breken. Verdwijnt de druk, dan blijft de stut de verkorte lengte behouden en oefent geen tegendruk uit, zooals een springveer dan zou doen.
Fijnkool	gruiskool	Duitsch: Feinkohle
Grofkool	stukkool	Alt: grove kool. Men zou n.l. het woord stukcool kunnen vermijden, omdat ‘Stückkohle’ óók Duitisch is, maar m.i. gaat dit te ver.
Haspel	lier	Duitsch: Haspel
Hangende	dak	Duitsch: Hangende alt. gesteentedak
Holboren	holle boren	Duitsch: Hohlbohren
Hak	(pik-)houweel	Duitsch: (Kreuz) Hacke
Invallen	helling	Duitsch: Fallen
Verjongd	dunner wordend	Duitsch: verjüngt
Kap	dakbalk	alt. dakhout (maar dat klinkt ook Duitisch) Duitsch: Kappe
Keg	wig	-
Kwellen	opzwellen	dit is het in volume toenemen van gesteente door opneming van water.
Kieper	kipstoel	Duitsch: Wipper

Kerf	sleuf	waarschijnlijk ook een germanisme voor het maken van een sleuf of gleuf in de kolen om later meer stukkolen te kunnen winnen.
Liggende	vloer	Duitsch: Liegende alt. gesteentevloer
Monitor	waterkanon	buis met mondstuk om door middel van water onder hoogen druk grond los te spuiten
Mees	uitholling	uitholling van den kop van een mijnstut, waarin de ronde dakbalk past
Neerschieten	doen springen	wordt gebruikt als men meer speciaal uit het dak van de laag gesteente wil losmaken met behulp van ontplofbare stoffen
Neergeschoten	losgemaakt	zie hier boven
Opbouw	hellende doorslag	juister maar wel zeer lang: opwaarts gedreven galerij volgens de helling.
Opbraak	verticale doorslag	juister: opwaarts gedreven verticale put.
Pijler	winningsvak	Duitsch: Pfeiler alt. winningspunt, winningsplaats
Pand	strook	d.i. de strook kolen, die per dienst gewonnen wordt.
Perslucht	samengeperste lucht	-
Richtgalerij	hoofdtransportgalerij	Duitsch: Richtstrecke
Rotor	draaiend gedeelte	van een electromotor, in tegenstelling met stator: het vaststaande deel.
Springstoffen	ontplofbare stoffen	Duitsch: Sprengstoffe
‘Schrägbau’	winning op schuine fronten	men heeft voor het Duitse woord Schrägbau tot dusver in het geheel geen Nederlandsch woord.
Stempel	(mijn-) stut	Duitsch: Stempel

Stapel	remschacht	Duitsch: Stapelschacht alt. lierschacht (omdat 'rem' eigenlijk geen mechanische aandrijving van de hijschmachine veronderstelt)
Stock	voorraad	Engelsch: stock
Spillage	tekort (c.q. overschot)	men spreekt behalve van de normale 'negatieve' spillage, dus verlies of tekort, ook van 'positieve' spillage, waarvoor het woord overschot kan worden gebruikt.

Schieten	doen springen	Duitsch: schieszen. Alles wat met behulp van ontplofbare stoffen wordt verricht noemt men 'schietwerk'. Wij kunnen hier niet anders voor gebruiken dan: 'werken met ontplofbare stof'.
'Schrämmachine'	ondersnijdmachine	-
Skip	laadbak	Engelsch: skip (aan een kabel hangende laadbak).
Silo	opslagplaats	-
'Schicht'	ploeg	men spreekt van 1e, 2e en 3e 'Schicht', waarvoor het woord ploeg gebruikt dient te worden. Men spreekt echter ook van een aantal 'Schichten'. In dat geval is het Nederlandsche woord: dienst.
Schacht	mijnput	Duitsch: Schacht
Toer	reeks	men spreekt van een: 'schudgootentoe'
Uitbouw (in)	ondersteuning (met)	Duitsch: Ausbau (in Holz, Eisen) alt. betimmering (met) voor h o u t ; bekleeding (met), indien de ondersteuning vrijwel continu wordt aangebracht.
Uitwisselen	verwisselen	Duitsch: auswechselfn alt. vernieuwen
Uitnutten	gebruiken	Duitsch: ausnützen
Verslijt	slijtage	Duitsch: Verschleisz
Verpakken	opstapelen	Duitsch: verpacken (het opstapelen van gesteente voor opvulling in de ontkoolde ruimte)

Van onze leden.

De taal der theologen

- In ons vorige nummer gaven wij een proeve van de taal van den theoloog, den 'vakman', door Deutsche boeken vreemd geworden aan zijn eigen taal. Een typeerend voorbeeld, een uit vele!

Een ander staaltje. De theoloog spreekt soms van het *Sauls leven*, het *Simsons verhaal* en dan bedoelt hij niet: een leven, een verhaal als van een Saul, een Simson, - maar eenvoudig: het leven van, het verhaal over....

Blijkbaar analogisch naar het zoo gewichtig klinkende 'Johannesevangelie', 'Petrusbrief'. De 's' is het bewijs van de *nabootsing*; want die is er op den klank af ingebracht, omdat Mattheus, Marcus, Lucas, en nog andere namen aan die s gewend hebben gemaakt.

Wij zijn dom!

- Wij hebben ons wel eens afgevraagd hoe het toch zou komen dat wij onze taal dikwijls zoo verhaspelen en wij hebben dat dan maar toegeschreven aan een zekere geestelijke luiheid, aan gemakzucht en sleur; want, zoo redeneerden wij, als wij het maar goed zouden willen doen, zouden wij het toch ook wel kunnen.

Maar wij weten het nu beter; wij kunnen niet. Een Professor - gelukkig niet een van onze Professoren! - heeft het gezegd. 'Vijftig procent van het publiek is dom, en vijftig procent is zeer dom'. Ziet U? Het eenige, dat wij dus doen kunnen is maar goed ons best te doen, opdat wij misschien te eeniger tijd van zeer dom tot gewoon dom kunnen promoveeren. En dan komen in de klasse van... dezen Professor. Of rekent deze zich misschien niet tot 'het publiek'?

Aangelijnd

- Honden schijnen tegenwoordig niet meer vastgehouden te worden, niet meer aan den ketting of den riem meegenomen, - zij worden aangelijnd. En het zijn niet alleen Deutsche herders, dien men dit aandoet, ook echte Hollandsche keezen moeten zich deze behandeling laten welgevallen. Wat moet zoo'n dier wel van zijn baas denken!

De smokkel

- In de dagbladen kan men herhaaldelijk lezen van den 'wapensmokkel'. Van Dale spreekt ook van: Smokkel = smokkelarij, sluikerij. 'Van den smokkel leven'; en volgens het woordenboek is het woord bij ons al oud. Maar wij houden het in dezen tijd voor Duitsch import.

Zeus' baard

- 'Zeus', zegt de krant, 'heeft een prachtige v o l b a a r d'. (Zulke vormingen met 'vol' zijn er veel; wij herinneren slechts aan 'vol-aarde', 'vol-zin', 'vol-gen', 'vol-ks-kanker' en dgl.).

Krantentaal

- Ik las onlangs dat er in zeker spoorwegstation een inlichtingenbureau gevestigd was, waardoor de reiziger 'uit zijn onwetendheid onttrokken worden kan'.

In een ingezonden stuk beklagde zich een Indologisch student dat de spelling Marchant door een bepaalde krant voortdurend 'afgekraakt' wordt; de redactie vroeg niet wat mijnheer daarmee bedoelde.

Bericht werd dat de Amsterdamsche Huidenclub (wat een naam!) zich te beklagen zou hebben over geringe 'slachting' in het bedrijf.

Een zekere film, werd den lezers medegedeeld, zou uit de 'roulatie' genomen zijn.
Mn.

Leidschestraat

- Mogen wij - vraagt een lid - deze vorming bezigen, inplaats van Leidsche straat?
 Ons dunkt van ja; wij gevoelen er niet meer in: de straat, die naar Leiden voert.
 Het is voor ons een eigennaam geworden, en de nadruk valt nu ook alleen op stráat.
 Zooals wij ook spreken van Haarlemmerméer.

(De Hagenaar ook schijnt bij 'Sportlaan' b.v. niet meer het gevoel te hebben van een laan, die zijn naam heeft ontleend aan de sport. Toen wij den conducteur vroegen aan de Spórtlaan te stoppen, keek hij ons even h a u t a i n aan en verbeterde: Sportláan!)

Onomwonden

- Eenige leden zijn van oordeel dat dit woord afkeuring verdient en zij wenschen dat wij daarvan in dit orgaan doen blijken.

Onze Raad heeft ten aanzien van dit woord uitspraak gedaan (O.T. 1934, 24) en het niet afgekeurd. Wij mogen dus aannemen dat de afkeuring van onze leden zich niet richt tot dit woord, op zich zelf beschouwd, maar dat zij willen waarschuwen tegen het overdadig gebruik er van, ten nadeele van woorden als: duidelijk, onbedekt, onbewimpeld, onverbloemd, onverholen, open, openhartig, openlijk, ronduit, rondweg, vierkant, zonder omslag, zonder omwegen, 'zonder er doekjes om te winden' en dergelijke, die stellig niet in vergetelheid mogen geraken.

Uit de West-Indische gids

- ... wat geheel w e z e n s v r e e m d is aan het Surinaamsch huwelijksrecht (M.v.A. Verord. Hindoesche en Mohamedaansche huwelijken);

... het a a n g e k l a a g d e drukwerk (K.B. 26 Oct. 1933 No. 17, G.B. No. 96); op voorstel der Staten in het ontwerp tot wijziging van 30 Juni 1937 vervangen door 'het betrokken drukwerk'.

(Ontleend aan de 'Kroniek', van de hand van ons lid, den heer W.R. Menkman.)

Desbetreffend (het desbetreffende besluit)

- Als het lid, dat dit woord (als germanisme?) wraakt, 'betreffen' (voor 'belangen', 'aangaan') aanvaardt, mag hij den vorm 'desbetreffend' (in een bepaalden stijl althans) niet afkeuren. D e s , als de verbogen vorm van het aanw. v n w . d i e , is goed Nederlandsch; wij kennen het in de dagelijksche spreektaal nog in desnoods, deskundig en dgl. woorden.

Wie veel reist

.... ontmoet veel zonderling Nederlandsch. 'Dordrecht, de Stad der Lips' sloten'. (Aankondiging op het station te Dordrecht). 'Sterken drank maakt zwak volk' (propagandaspreuk in Delft). Kwaadwilligen zouden hieruit de slotsom kunnen trekken, dat onthouding van sterken drank leidt tot verslapping van het taalgevoel!

Boeken.

In ons nummer van Juli hebben wij een, eenigszins schertsend gehouden, beschouwing opgenomen over dit veel-gebruikte woord, naar aanleiding van een berichtje in de krant over een medicus, die veel 'genezingen te boeken had' en een lid kapittelt ons nu daarover. Een medicus kán toch, oordeelt hij, zijne genezingen te boek stellen; wat maken wij ons daar dan nu druk over?

De opmerking van ons lid heeft ons eenigszins bevreemd. Heeft ons lid de strekking van ons betoog dan zoo weinig begrepen? Ging het er dan bij ons om, in het licht te stellen dat men geen genezing boeken kàn!

Juist omdat het kan, moet op het overdadige gebruik van dat 'boeken' gewezen worden; anders, als het volstrekte onzin was, zou het vanzelf wel verdwijnen.

Wat hebben wij gehekeld? een atleet, die 'prestaties' boekte; succes, dat niet 'behaald', maar 'geboekt' werd; de praktische waarde van een procédé, dat niet 'gebleken' is, of 'aangetoond', maar werd 'geboekt'; verkeer, dat vertragingen 'boekte'.

Natuurlijk kan die atleet zijn 'prestaties' boeken en die dokter zijn 'genezingen', maar de krant, die dat schreef, bedoelde toch dat niet; die gebruikte maar een c l i c h é, een modewoord.

Onze Taal heeft zijn nieuwen voorzitter; die staat te boek, en stevig. Vindt ons lid nu dat wij moeten schrijven dat wij, na een interregnum van een jaar, een nieuwen voorzitter 'geboekt' hebben?

Vroeger - of nu nog? - schreef men de belangrijke gebeurtenissen van het leven, huwelijk, geboorte van kinderen, in op het schutblad van zijn bijbel; men stelde ze dus 'te boek'. Moet dat er ons dan nu toe brengen te zeggen: hij heeft weer een dochter geboekt?

Ons lid gevoelt toch de dwaasheid daarvan? een dwaasheid, die niet dwazer is dan die andere dwaasheden.

'De lustrumuitvoering der Amsterdamsche meisjesstudenten (die van dat koppelteeken!), welke een uitverkochten schouwburg boekte,..'. Let wel, niet die meisjes-studenten worden hier 'boekende' ten tooneele gevoerd, maar de uitvoering, de lustrumuitvoering'.

* * *

‘Boeken’ is, in de gegeven voorbeelden, verworden tot een woord zonder kracht, zonder eenige beteekenis. Zonder nadenken gebezigd, zonder ‘erg’ nageschreven....

Wij moeten daartegen waken; want het is een s y m p t o o m .

Nieuwe namen.

Onze commissies, die hun aandacht schenken aan het vinden van goed-Nederlandsche namen voor dingen en begrippen, die wij tot nu toe met een - al of niet verhaspeld - vreemd woord hebben aangeduid, ondervinden de moeilijkheden, die niemand ontgaat, die zich hiermede bezig houdt. Het is begrijpelijk dat wij - zooals ons lid, de heer Ingen Housz in ons nummer van Februari in het licht stelde - zoo gaarne alle eigenschappen van het ding willen uitdrukken, gaarne zoo duidelijk mogelijk willen zijn. Maar een woord te vinden, dat aan d i e n eisch voldoet, is niet altijd even gemakkelijk; licht komt men dan tot een o m s c h r i j v i n g , in plaats van een w o o r d .

Men kent ons standpunt in dezen; als wij een aanduiding weten te vinden, dat de v o o r n a a m s t e eigenschappen benoemt, zijn wij reeds meer dan tevreden; zijn s p e c i a l e beteekenis krijgt zulk een woord dan wel in het gebruik.

Dat de Duitscher, met zijne bekende G r ü n d l i c h k e i t , ook met deze bezwaren te kampen heeft, behoeft ons niet te verwonderen; maar ook in Deutschland gaan stemmen op, die pleiten voor ons standpunt.

In 'Muttersprache' lezen wij: 'Die langwierigen Beschreibungen müssen verschwinden und echte N a m e n müssen an ihre Stelle rücken: kleine Handgriffe, bei denen man das Ding n e h m e n kann. Dazu genügen immer ein paar kurze Silben, die irgendein augenfälliges Merkmal herausgreifen.'

'Augenfälliges Merkmal' - daar gaat het om. Een ieder weet wat een 'Ordner' is, hoewel het w o o r d toch ook niet alles zegt van het ding, dat er mede wordt aangeduid. Het zegt b.v. niets omtrent de wijze, waarop de 'ordering' geschiedt, noch omtrent hetgene, dat 'geordend' wordt. Toch zal niemand bij het hooren van het woord in het onzekere verkeeren; een Ordner is.... nu ja, een 'Ordner'. Wat valt daar nu nog van te zeggen!

Nu gaan wij er een goed-Nederlandsch woord voor zoeken en wij grijpen naar het 'augenfällige Merkmal' en zeggen: B r i e v e n k n i p , wat wij later zelfs afkortten tot k n i p . Dat zegt wéér niet alles; er zijn zoo vele manieren om brieven door middel van een knip vast te houden en bovendien ontbreekt de aanduiding van het begrip 'ordenen', het in een bepaalde volgorde leggen van de brieven, voor zij in de knip gaan.

Zullen wij nu daarom dit woord verwerpen, in de hoop later eens een woord te vinden dat den geheelen inhoud van het begrip weergeeft? Stellig niet; wij moeten deze vondst - deze 'prachtige vondst', zooals een lid van onzen Raad dat uitdrukte - dankbaar aanvaarden en het woord rustig den tijd laten. Het staat aanvankelijk wat onwennig te kijken in onze 'ongeordende' samenleving, maar het groeit naar ons toe; als wij het maar kalm zijn gang laten gaan. Als alle verkoopers van deze dingen ze ons onder de nieuwe benaming aanbieden en wij in de dagelijksche taal er geen andere aanduiding voor bezigen, dan weten wij al spoedig niet anders of het i s een Brievenknip - een 'knip', tout court - en wij glimlachen om dat gekke woord, waarmede wij het vroeger plachten aan te duiden.

Ledenvergadering op zaterdag 6 november 1937, des namiddags te 3 uur in het Polmanshuis te Amsterdam.

Het lid van het bestuur, de heer J.T. Duyvis, door het bestuur voor de leiding van deze vergadering aangezocht, neemt plaats in den voorzittersstoel en opent de vergadering. Hij geeft het woord aan de secretaresse tot het lezen van de notulen van de vorige ledenvergadering. Deze worden zonder discussie goedgekeurd.

Ingekomen stukken: bericht van verhindering van de leden E. Arrias, Adr. Boer, C.H. van Hulten, Dr. L.M. Metz, H.H.J. v.d. Pol, mej. Mr. H.J.D. Revers, W.E. Voûte. Voor kennisgeving aangenomen.

De secretaresse brengt haar jaarverslag uit. Als de secretaresse de lezing van dit verslag heeft geëindigd, zegt de voorzitter dat hij enkele woorden wil spreken ten aanzien van hetgeen het verslag vermeldt met betrekking tot het overleden lid van het genootschap, den heer Alfred de Vries. Spreker brengt den heer A. de Vries, hier aanwezig, den dank van het genootschap dat hij het middel heeft willen zijn om de bedoeling van zijn overleden broeder ten aanzien van het genootschap tot haar recht te doen komen. Het bestuur is door de edelmoedige geste van het overleden lid zeer getroffen en het genootschap zal zijn nagedachtenis in hooge eere houden.

Het bestuur zal er ernstig naar streven het denkbeeld van den heer Alfred de Vries te verwezenlijken en de voorzitter vraagt den heer A. de Vries of hij te dien aanzien eenige voorstellen wenscht te doen.

De heer A. de Vries zegt dat hem dit voorshands niet mogelijk is en dat hij zich in deze wil refereeren aan de meening van het bestuur en de leden van het genootschap.

De heer A. van Raalte oppert het denkbeeld dat het genootschap zich zal verstaan met de Vereeniging van Leeraren van Gymnasia en Hoogere Burgerscholen.

De heer Kleinhoonte vraagt eenige toelichting tot de bedoeling van den heer Alfred de Vries, welke toelichting hem wordt verstrekt.

Alsnu vraagt de voorzitter of een der aanwezigen ten aanzien van het verslag nog eenige opmerking wenscht te maken en, nadat gebleken is dat dit niet het geval is, wordt het verslag van de secretaresse goedgekeurd.

De penningmeester brengt alsnu zijn verslag uit en doet voorlezing van de conclusie waartoe de commissie tot het nazien van de rekening is gekomen. De vergadering aanvaardt zonder discussie het verslag, verleent den penningmeester décharge voor het gevoerde beheer en brengt hem dank voor hetgeen hij ook dit jaar weder ten bate van het genootschap heeft verricht.

Tot leden van de commissie tot het nazien van de rekening over het jaar 1937/'38 worden benoemd de heeren H. Kleinhoonte en H. Smit P.Czn., welke beiden verklaren de benoeming te aanvaarden.

De vergadering gaat thans over tot de verkiezing van bestuursleden. De voorzitter deelt mede dat het aftredende lid, Dr. Henri Polak, blijk heeft gegeven van de opvatting, dat het in het belang van het genootschap zou zijn in zijn plaats tot lid van het bestuur te benoemen iemand, die tijd en gelegenheid heeft voor een deugdelijke vervulling van het ambt. Naast het aftredende lid, den heer S.S.D. Wehrens, zou spreker nu als kandidaten voor een bestuursfunctie willen vermelden de heeren Dr. L.M. Metz te Vorden en H.H.J. v.d. Pol te Amsterdam.

Dat het bestuur deze laatste twee namen aan de voordracht heeft toegevoegd, vindt zijn grond in de overweging, dat deze beide heeren blijk hebben gegeven van een meer dan gewone belangstelling in het wel en wee van ons genootschap. De heer H.H.J. v.d. Pol is president-directeur van het Algemeen Nederlandsch Persbureau.

Nadat tot stemming is overgegaan, blijkt na opening van de stembriefjes dat de heeren Wehrens, Metz en Van de Pol met groote meerderheid van stemmen tot lid van het bestuur zijn gekozen. De heer Wehrens verklaart op een vraag van den voorzitter zijn benoeming te aanvaarden en aan de heeren Metz en Van de Pol zal worden gevraagd of zij zich eveneens de benoeming willen laten welgevalen. De voorzitter brengt het afgetreden lid van het bestuur, den heer Dr. Henri Polak, den dank van het genootschap voor hetgeen hij, ondanks zijn drukke bezigheden, in de zes jaren van zijn bestuurslidmaatschap voor het genootschap heeft gedaan.

De voorzitter deelt nu mede dat hem gebleken is dat van vele zijden het in het belang van het genootschap wordt geacht, dat hij zich voor het voorzitterschap zou beschikbaar stellen. Spreker zelf had gaarne de oplossing van het vraagstuk in een andere richting gezocht; maar nu hem gebleken is dat dit denkbeeld voorshands niet voor verwezenlijking vatbaar is, wil hij toegeven aan den op hem uitgeoefenden andrang en verklaart hij een eventueele benoeming te zullen aanvaarden. De Vergadering geeft blijk van hare ingenomenheid met dit besluit van den spreker en benoemt hem bij acclamatie tot voorzitter van het genootschap.

Bij de rondvraag verzoekt de voorzitter den aanwezigen, wanneer zij eenige op- of aanmerkingen hebben ten aanzien van het orgaan, van den inhoud daarvan of van de wijze van redactie, daarvan blijk te geven. Het blijkt dat geen der aanwezigen eenige aanmerking heeft. De heer F.J.W. Drion verklaart steeds met belangstelling te hebben gelezen hetgeen de leden in het orgaan hebben te berde gebracht en zoowel daaruit, als uit hetgeen de Raad van Deskundigen heeft bijgedragen, nut te hebben getrokken. De heer C.K. Elout onderstreept deze woorden.

De heer M. Vorstman oppert het denkbeeld of het niet op den weg van het genootschap zou liggen zijn aandacht te schenken aan de verbetering van het spreken van de taal. Het heeft spreker getroffen dat men bijv. in Engeland op het tooneel zeer zuiver Engelsch hoort gebruiken, terwijl hier te lande de taal, zoowel op het tooneel als voor de microfoon, maar zelden aan redelijke eischen voldoet. De voorzitter geeft den heer Vorstman te kennen dat, hoezeer hij het met de gemaakte opmerking eens is, het niet mogelijk zou zijn voor het genootschap om in deze op te treden, wanneer het niet zou willen komen op het gebied van de Vereeniging tot Bevordering van Eenheid in de Uitspraak van het Nederlandsch. De secretaresse doet eenige mededeelingen ten aanzien van de werkzaamheden van deze vereeniging en zegt den heer Vorstman toe hem eenige gegevens dienaangaande te verstrekken.

Nadat niemand van de aanwezigen verder het woord verlangt, constateert de voorzitter dat er verder niets meer aan de orde is en sluit hij de vergadering.

Jaarverslag van de secretaresse.

Dit verslag loopt over het zesde vereenigingsjaar. Dit jaar heeft, naast teleurstelling, die ons ook thans niet bespaard is gebleven, ook veel reden gegeven tot verheuging. Teleurstelling over het telkens weder aan den dag tredende gebrek aan belangstelling voor ons werk bij breede lagen van ons volk - althans ongeneigdheid bij velen om van die belangstelling te getuigen door het brengen van een gering geldelijk offer -, verheuging over bewijzen van hartelijk medeleven van vele onzer leden, niet het minst ook van leden van onzen Raad van Deskundigen. Het is waarlijk voor een niet gering deel te danken aan het werk van onzen Raad, dat ons genootschap in den loop der jaren de plaats heeft kunnen bereiken die het thans inneemt.

De belangstelling van onze leden heeft zich geuit in medewerking aan ons orgaan, maar ook, op treffende wijze menigmaal, door voorziening in onze materiele nooden. Eenige leden hebben hunne jaarlijksche bijdrage verdubbeld en een van hen, (het was op 4 Juni, dus na afloop van het vereenigingsjaar, maar het moge thans vermeld worden) vernemende dat de stand onzer middelen reden gaf tot ongerustheid, deed ons spontaan een gift van honderd gulden toekomen.

Een welkome gift, stellig, en een die ons met dankbaarheid vervult, al mag niet worden verheeld, dat het niet op deze wijze is, dat een genootschap als het onze behoort in staat gesteld te worden zijn taak uit te oefenen. Wij meenen het recht te hebben te verwachten dat de waardeering voor hetgeen ons genootschap en zijn Raad, voor onze taal en dus voor ons volk, doet, zich niet alleen zal uiten in woorden, maar dat veler samenwerking ons zal ontheffen van geldelijke zorgen. Ook al zijn de tijden nog slecht en al moge menigeen gedwongen zijn zich beperkingen op te leggen, een bijdrage als lid van f2.50, of anders van f1. - 's jaars voor een abonnement op Onze Taal kan bezwaarlijk als een te groote last worden beschouwd.

Een voortdurende bron van teleurstelling blijft de omstandigheid, dat de jeugd zich om de taal zoo weinig bekommert. Ons genootschap heeft herhaaldelijk getracht met jong Nederland in contact te komen en het heeft zich zelfs bereid verklaard zich geldelijke offers te getroosten door, indien noodig, het orgaan beschikbaar te stellen voor weinig meer dan de waarde van het papier waarop het gedrukt is en het porto voor de verzending.

Maar deze pogingen zijn vergeefs geweest. Een vroegere poging om toestemming te verkrijgen tot het doen van een mededeeling, af en toe, met betrekking tot ons werk, door middel van het berichtenbord in onze hoogere burgerscholen en lycea, heeft gefaald en niet dan nadat een lid van ons bestuur zich de moeite had getroost te dezer zake bij den Minister van Onderwijs, K. en W. op audiëntie te gaan, vermochten wij dezen bewindsman bereid vinden de zaak nogmaals in overweging te nemen.

Een van onze leden - de heer Alfred de Vries - had het denkbeeld geopperd de belangstelling van onze jeugd te prikkelen door het uitschrijven van een prijsvraag met betrekking tot het onderwerp: 'Waarom moet men goed Nederlandsch schrijven?'. En voor dit doel wilde hij een bijdrage beschikbaar stellen. Kort daarop is ons lid ziek geworden en op zijn ziekbed - dat zijn sterfbed zou worden - hebben de gedachten

van dezen goeden vriend van ons werk zich nog met dit denkbeeld bezig gehouden en thans hebben zijne nabestaanden ons uit zijn naam een bedrag van f 150. - ter beschikking gesteld, opdat wij zouden kunnen trachten het denkbeeld van den overledene te verwezenlijken. Wij hebben deze schenking dankbaar aanvaard, in de hoop dat het ons zal mogen gelukken de bedoeling, welke daaraan ten grondslag ligt, nader te komen.

Het zal onze leden hebben verheugd te zien, dat de pogingen van de verschillende commissies om te geraken tot een zuivering van de termen, in gebruik bij de technici, vrucht hebben gedragen. Zoowel op het gebied der chemische termen, als op dat van de luchtvaartterminologie hebben deze commissies zeer belangrijke resultaten bereikt.

Het secretariaat heeft zich gereed gehouden om ook op het terrein van andere technieken zijn werkzaamheid te ontplooien, maar de kosten, verbonden aan de uitvoerige enquêtes, zonder dewelke het doel niet te verwezenlijken is, hebben remmend gewerkt.

In den loop van het vereenigingsjaar kon ons genootschap overgaan tot de uitgave van een samenvatting van alle lijsten van germanismen, die in ons orgaan waren gepubliceerd, een boekje dat tevens was ingericht om te dienen als bladwijzer tot de vele onderwerpen, die in Onze Taal ter sprake zijn gekomen. Het is een werkje geworden van 64 blz. en het is, naast den goeden wil van den drukker, te danken aan de medewerking van de leden, dat wij dit boekje voor den geringen prijs van 10 c. hebben kunnen afstaan, zonder dat onze kas daardoor al te zwaar is belast. Niet alle, maar toch vele leden hebben ingeteekend voor tien exemplaren en meer; een groote industriele onderneming teekende voor veertig, het A.N.P., wiens toetreding tot ons genootschap ons wel heel bijzonder heeft verheugd, nam er zestig; terwijl onze donateur weer allen heeft overtroffen door niet minder dan honderd exemplaren voor zijn rekening te nemen.

Ons orgaan neemt in omvang toe en het tracht steeds meer het doel nabij te komen: een betrouwbare gids te zijn voor allen, wien het welzijn van de taal ter harte gaat. Middellijk en onmiddellijk heeft het werken van onze vereeniging geleid tot een verhoogde belangstelling in de taal bij velen in ons land; ook al valt de invloed van ons werk niet overal onweersprekelijk aan te toonen, zoo mogen wij aannemen dat ons streven, zooals dit in ons orgaan tot uiting komt, stimuleerend heeft gewerkt op de sluimerende belangstelling van vele taalgebruikers. De rubrieken, aan de taal gewijd, in de verschillende dagbladen en periodieken, getuigen van deze groeiende belangstelling en, al moge Onze Taal daarvoor niet steeds de eer genieten, het bewustzijn daartoe krachtig te hebben medegewerkt, strekt op zichzelf reeds tot voldoening.

De algemeene vergadering van leden werd gehouden op Zaterdag 28 November 1936; het verslag daarvan is opgenomen in het nummer van December van dat jaar.

Bij den aanvang van het vereenigingsjaar, waarover dit verslag loopt, telde het genootschap 191 leden en 1 donateur.

In den loop van het jaar traden als lid toe 46 personen, terwijl door bedanken en overlijden 10 leden moesten worden afgevoerd, zoodat aan het einde van het vereenigingsjaar, dus op 31 Mei 1937, het genootschap telde 227 leden en 1 donateur.

Vermeld moge worden, dat in de vijf maanden, die sedert zijn verstreken 26 personen als lid tot ons genootschap zijn toegetreden.

Jaarverslag van den penningmeester.

Ter toelichting van het finantieele overzicht kan de penningmeester mededeelen, dat het saldo, waarmede op 1 Juni 1936 begonnen is, zeer spoedig verminderd is geworden met de betaling van de onkosten van het vorige jaar. Zooals in het vorige jaarverslag is vermeld beschikten wij op 1 Juni, ten gevolge van het zeer late binnenkomen van de contributies, niet over voldoende middelen, om die kosten te dekken. De post 'contributies van vorige jaren' is de regelrechte bevestiging van die eenigszins onaangename situatie. Tevens zij hier vastgesteld, dat in dit jaar de contributies sneller hebben gevloeid, zoodat bij het afsluiten van de rekeningen slechts 6 leden

nog niet hadden betaald. De normale inkomsten uit lidmaatschappen beloopt dit jaar *f*740. -.

Van de indexboekjes zijn er een groot aantal besteld geworden; heel veel leden hebben de mededeelingen, vooraf door de secretaresse gedaan, ter harte genomen, doch de opbrengst staat niet gelijk met de gemaakte kosten. Deze zullen daarom over 2 jaar worden verdeeld. De omslagen en banden vormen een tamelijk groote uitgaaf, die ook slechts gedeeltelijk is terugbetaald.

De rente op het spaarbankboekje, groot *f*30.99, is evenals vorige jaren weer bijgeschreven.

Van de uitgaven ging het overgrootste deel weg aan de kosten van het orgaan. Diverse nummers zijn uitvoeriger geworden dan de gebruikelijke 4 bladzijden. Indien wij de overtuiging kunnen houden, dat de lezers bij hun lectuur geduld en aandacht hebben bewaard, vallen de hoogere kosten van \pm *f*120. - buiten de critiek in vergelijking met het vorige jaar.

Ook ditmaal is een zeer uitvoerig hoofdartikel afzonderlijk gehonoreerd, waarmede de verplichting, - verbonden aan een gift uit vorige jaren (van den heer Mr. F.E.H. Groenman) - is ingelost.

Met betrekking tot de post 'bindwerk' verwijzen wij naar onze opmerking over jaargangen en omslagen.

De rekening eindigende, komen wij tot het besluit, dat bij den aanvang van het nieuwe jaar een saldo van *f*150.50 aanwezig is, waarmede naarstig wordt verder gewerkt.

Kasoverzicht

INKOMSTEN		UITGAVEN	
Saldo 1 Juni 1936	<i>f</i> 571.72	Onkosten van het jaar 1935/36	<i>f</i> 665.90
		Orgaan	<i>f</i> 517.85
Contributies vorige jaren	<i>f</i> 337.66	Onkosten jubileumnummer en wijzigingen t.b.v. frankeeren bij abonnement	<i>f</i> 23.89
Contributies 1936/37	<i>f</i> 638.15		
Contributies 1937/38	<i>f</i> 42.55	Honoraria	<i>f</i> 100.-
	<i>f</i> 1018.36	Drukwerk voor administratie	<i>f</i> 70.68
		Bindwerk	<i>f</i> 80.80
Indexboekjes	<i>f</i> 142.17	Propaganda	<i>f</i> 7.48
		Porti	<i>f</i> 152.60

Jaargangen, banden, omslagen	<i>f</i> 38.05	Inningskosten	<i>f</i> 3.89
		Abonnementen	<i>f</i> 7.70
Giften	<i>f</i> 3.50	Eerbewijzen	<i>f</i> 11.-
		Zaalhuur	<i>f</i> 12.50
Rente op 1 Januari 1937	<i>f</i> 30.99	Saldo op 1 Juni 1937	<i>f</i> 150.50
	_____		_____
	<i>f</i> 1804.79		<i>f</i> 1804.79
=====	=====	=====	=====

De commissie tot het nazien van de kas over het vereenigingsjaar 1936/'37, benoemd in de ledenvergadering van 22 November 1936, verklaart hierbij een en ander accoord te hebben bevonden en heeft de eer aan de eerstvolgende jaarvergadering voor te stellen den penningmeester voor zijn beheer te déchargeeren.

H.J.D. REVERS.

D'ARTILLAC BRILL.

Den Haag, 30 October 1937.